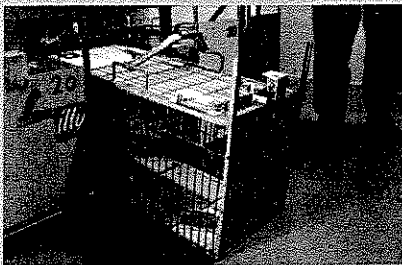
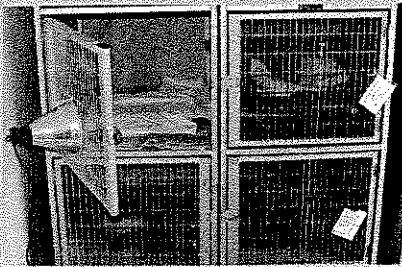


# Kattenproblematiek in Leeuwarder wijk Heechterp

Onderzoek naar de mogelijke oorzaak van het kattenoverschot in deze wijk en naar twee oplossingsmogelijkheden om dit probleem aan te pakken



In opdracht van:



Dierenbescherming  
Afdeling Leeuwarden

Beschreven door:

Patrick den Ouden  
Cristine Rotgans  
Marye Smeenk



Hogeschool  
**VAN HALL  
LARENSTEIN**

ONDERDEEL VAN WAGeningen UR

# Kattenproblematiek in de Leeuwarder wijk Heechterp

Onderzoek naar de mogelijke oorzaak van het kattenoverschot in deze wijk en naar twee oplossingsmogelijkheden om dit probleem aan te pakken.

In de wijk Heechterp is een hoge concentratie katten aanwezig. Naar aanleiding hiervan is er een onderzoek verricht naar de haalbaarheid van een huiskattencastratieactie in deze wijk. Ook is er onderzoek gedaan naar het opzetten van een zwervkatproject als andere mogelijke oplossing voor het kattenoverschot.

Opdrachtgever: K.E. de Mik en J. C. Pietersma  
Dierenbescherming afdeling Leeuwarden  
Kalverdijkje 76-1  
8924 JJ Leeuwarden

Auteurs: P.C.J.P den Ouden  
C.T. Rotgans  
M. Smeenk

Begeleidende docenten: C. Verheijen  
E.M. Vogelzang

Opleiding: Diermanagement  
Van Hall/ Larenstein  
Agora 1  
8943 CJ Leeuwarden

Leeuwarden, mei 2006

Trefwoorden: kattenproblematiek, buurtonderzoek, huiskattencastratieactie, zwervkatproject

Projectnummer: 364107

Fotoverantwoording omslag: de foto van het kitten is een Adobe bridge stock foto, de drie zwervkatopvang foto's zijn eigendom van de auteurs en gemaakt in de zwervkatopvang in Rotterdam en Maastricht.



## Summary

As part of the bachelor course *Animal Management* on the "Van Hall-Larenstein" in "Leeuwarden", research was done into cat neutering<sup>1</sup> actions in order of the local Dutch animal protection organisation "De Dierenbescherming Afdeling Leeuwarden"<sup>2</sup> in Friesland in the North of the Netherlands.

A large problem has been since decades for animal shelters and the residents of several cities in the Netherlands the growth of the population cats in cities among which "Leeuwarden." Not neutered<sup>3</sup> housecats and/or feral cats reproduce, and the population of cats on the streets grows. Large groups of cats cause after an amount of time noise and/or smell annoyance.

Around 1984 "De Dierenbescherming" has introduced the cat castration action in order to reduce the growth of the population cats. The cat castration action in Leeuwarden has not been repeated after the nineties as a result of the discontent of the veterinarians involved. De Dierenbescherming Afdeling Leeuwarden would like to see the "cat problem" researched and resolved, starting in the district Heechterp in Leeuwarden which is known for its high growth and population of cats. The goal of this research is to gain insight into how far a cat castration action for housecats is useful in the district Heechterp and the producing of a protocol for the set up of a cat castration action for house and/or feral cats in Leeuwarden.

To reach the goal of the research the following main question was determined:

**To what extent is there a need in the district Heechterp in Leeuwarden for a cat neutering action and in what way can there be set up a neutering project for house and/or feral cats in Leeuwarden?**

During the research no carrying capacity is registered for the execution of a cat castration action among housecats. The involving veterinarians only want to cooperate if the castration action is directed on feral cats. Together with the district research, which gave as a result a high amount of neutered cats among the population of cats in the district and annoyance which is mostly caused by feral cats, there can be concluded no need for a cat castration action for housecats.

Hereupon several feral cat organisations were interviewed. The following aspects of the feral cats organisations were researched: communication, personnel management, law and legislation, contracts, benefits and costs, TNR-Method (*Trap, Neuter and Return method*), housing conditions, separation of kittens from the mother, marking of castrated cats, healthcare, euthanasia and the check up after return of the cat(s). All the different projects that were interviewed have there own different way of working.

Conclusion of this research; professionalism should be a main goal to strive towards. Good intern and extern communication is very important in successfully running a feral cat project. In law and legislation, the *Flora and Fauna Law* and *Dogs and Cats Decree* are important factors. Also working with contracts can be recommended. The TNR-Method should be carried out as fast as possible, without conflicting with animal welfare. All of the health decisions should be made together with the involved veterinarians. In short; good agreements and communication with personnel, residents, local authority and veterinarians are very important factors in successfully running a feral cat project.

---

<sup>1</sup> **Cat neutering action:** operative removal of the reproductive organs in the cat in a certain action period organized by the animal protection organization

<sup>2</sup> **Dierenbescherming Afdeling Leeuwarden:** Dutch for; Animal Protection Organization Division Leeuwarden

<sup>3</sup> **Neutering:** operative removal of the reproductive organs in the cat

Bijlage I Enquête Bewonersonderzoek  
Bijlage II Interview Dierenbescherming Afdeling Leeuwarden  
Bijlage III Interview dierenartsen werkzaam in Leeuwarden  
Bijlage IV Introductiebrief Enquête Afdelingen DB  
Bijlage V Enquête afdelingen Dierenbescherming  
Bijlage VI Vragenlijst Interview Zwerfkatwerkgroepen

## Inleiding

In het kader van de opleiding Diermanagement aan het Van Hall-Larestein is er in opdracht van de Dierenbescherming Afdeling Leeuwarden een afstudeeronderzoek naar kattencastratieacties gedaan.

Een groot probleem voor opvangcentra en de inwoners van verschillende steden in Nederland vormt sinds enkele tientallen jaren de groei van kattenpopulaties in steden waaronder ook de stad Leeuwarden. Ongecastreerde huiskatten en/of verwilderde zwerfkatten planten zich onderling voort, waardoor het aantal katten op straat gestaag toeneemt en overlast veroorzaakt. Grote groepen katten veroorzaken op den duur geluids- en/of stankoverlast. Dierenopvangcentra zoals Dierenopvang de Wissel in Leeuwarden vangen over het algemeen de zwerfkatten op, maar het aantal zwerfkatten neemt de laatste jaren zoveel toe dat de opvangcentra of bijna tegen de voor hen maximale opvangcapaciteit aanzitten of al maximaal bezet zijn. (1)(5)

De Dierenbescherming heeft daarom rond 1984 de kattensterilisatie- /castratieactie<sup>4</sup> geïntroduceerd om de grote stijging van kattenpopulaties tegen te gaan. Er wordt hierin onderscheid gemaakt tussen het castreren<sup>5</sup> van zwerfkatten en van huiskatten. De aanpak van kattencastratieacties bij zwerfkatten is voornamelijk gericht op het vangen, castreren en eventueel weer terugzetten of plaatsen van de zwerfkatten. (3).

De huiskatten kunnen in tegenstelling tot de verwilderde zwerfkatten alleen gecastreerd worden als de eigenaar hiermee akkoord gaat. Rechtmatig gezien is de huiskat eigendom van de eigenaar en deze moet dus toestemming geven voor het laten castreren van het 'eigendom'. Daarom is het ook van belang dat de eigenaar door middel van goede voorlichting er van overtuigd wordt dat het nodig is om de kat te laten castreren. De Dierenbescherming heeft om eigenaren over de streep te trekken rond 1984 een kattencastratie kortingsactie in het leven geroepen. De eigenaar kan dan tegen gereduceerd tarief de kat in een aangewezen actieperiode laten castreren. (2)

De aanpak en uitvoer van deze actie verschilt per afdeling van de Dierenbescherming, aangezien zij allemaal zelfstandig opereren. De acties blijken dan ook niet in alle gemeentes één en hetzelfde resultaat geboekt te hebben. In Schagen, Noord-Holland bijvoorbeeld is de actie goed bevallen en zelfs zelfstandig door de dierenartsen overgenomen. In Leeuwarden echter, is de actie eind jaren negentig niet opnieuw herhaald na ontevredenheid van de dierenartsen over de effectiviteit van de actie. (1 en 6)

Bij de opdrachtgever van dit onderzoek, de Dierenbescherming Afdeling Leeuwarden, is tijdens de laatste kattencastratieactie eind jaren negentig, niet het gewenste resultaat behaald. Destijds zijn er ruim 1000 katten in de actieperiode gecastreerd. De Dierenbescherming was met dit aantal castraties zeer tevreden. In de ogen van de betrokken dierenartsen echter, is de actie die destijds is uitgevoerd niet geslaagd, aangezien er op jaarbasis niet meer castraties zijn uitgevoerd dan in een jaar dat er geen actie gehouden werd. De Dierenbescherming zou de actie in de toekomst willen professionaliseren, zodat in het bijzonder de communicatie met de betrokken dierenartsen wordt verbeterd (1). Van de wijk Heechterp in Leeuwarden is bekend dat er een hoge concentratie katten aanwezig is en er een snelle groei van de populatie katten plaatsvindt. Voordat het onderzoek in gang gezet werd, was het nog niet duidelijk of het hierbij voornamelijk ging om huiskatten of verwilderde zwerfkatten.

<sup>4</sup> De kattensterilisatie- /castratieactie wordt in de rest van het onderzoek als **kattencastratieactie** betiteld, aangezien er in de praktijk sprake is van castratie bij zowel poes als kater.

<sup>5</sup> **Castreren:** het onvruchtbaar maken van poes of kater door (een deel van) de voortplantingsorganen te verwijderen.

Een ander gegeven van deze wijk is dat er veel mensen met een minimuminkomen wonen. Dit zou er indirect voor kunnen zorgen dat eigenaren minder snel hun kat laten castreren, omdat ze de ingreep te duur vinden. (1)

De Dierenbescherming Afdeling Leeuwarden wil graag de kattenproblematiek onderzocht en aangepakt zien, beginnend in de wijk Heechterp en later uitgebreid naar heel Leeuwarden. Het doel van dit onderzoek is inzicht krijgen in hoeverre een castratieactie voor huiskatten zinvol is in de wijk Heechterp te Leeuwarden en het maken van een protocol om een castratieproject voor huis- en/of zwervkatten op te zetten in Leeuwarden, om er op deze manier voor te zorgen dat er meer katten gecastreerd worden en de kattenpopulatie niet blijft toenemen.

*Om het doel van het onderzoek te bereiken zijn de volgende hoofdvraag en subvragen opgesteld:*

**In hoeverre is er in de wijk Heechterp te Leeuwarden behoefte aan een castratieactie voor huiskatten en op welke manier kan een castratieproject voor huis- en/of zwervkatten in Leeuwarden opgezet worden?**

- 1.1. Wat is de omvang van de huiskattenpopulatie in de wijk Heechterp?
- 1.2. Hoeveel van deze huiskatten zijn gecastreerd?
- 1.3. Aan welke eisen moet de actie voldoen om medewerking van de eigenaren van niet gecastreerde huiskatten te krijgen?
- 1.4. Aan welke eisen moet een castratieactie of project voldoen om de medewerking van de dierenartsen in Leeuwarden te krijgen?
- 1.5. Aan welke eisen moet een castratieactie of project voldoen, zodat het voor Dierenbescherming Afdeling Leeuwarden uitvoerbaar is?
- 1.6. Wat zijn de redenen dat de vorige castratieactie in Leeuwarden niet het gewenste effect heeft bereikt?
- 1.7. Op welke manier organiseren andere afdelingen van de Dierenbescherming castratieacties en projecten voor zwerv- of huiskatten?
- 1.8. Op welke manier organiseren de zwervkatwerkgroepen hun castratieprojecten voor zwervkatten en welke verschillen in aanpak zijn er?
- 1.9. Welke voorbereidende maatregelen moeten genomen worden tijdens het opzetten van een zwervkattencastratieproject?
- 1.10. Op welke manier kan een zwervkattencastratieproject het best uitgevoerd worden?
- 1.11. Welke nazorg moet er plaatsvinden na het uitvoeren van een vang- en castratieacties?

Tijdens het onderzoek is gebleken dat er geen draagvlak is voor het uitvoeren van een kattencastratieactie onder huiskatten. Hierop is het onderzoek gewijzigd in de richting van een zwervkattencastratieactie.

Dit verslag is opgebouwd uit twee delen. Het eerste deel betreft het onderzoeksverslag met het verloop en de resultaten van het onderzoek. Het tweede deel betreft het protocol voor het opzetten, uitvoeren en evalueren van een zwervkattencastratieproject in Leeuwarden.

Het onderzoeksverslag bestaat achtereenvolgens uit: De Onderzoeksmethoden, De Resultaten (het buurtonderzoek, de interviews met de dierenartsen, interview met Dierenbescherming afdeling Leeuwarden, de enquête onder de verschillende afdelingen van de Dierenbescherming en de interviews met negen verschillende zwervkatwerkgroepen), Het Literatuuronderzoek (naar binnen- en buitenlandse kattencastratieacties), Aanbevelingen voor de Dierenbescherming Afdeling Leeuwarden (voor het opzetten van een kattencastratieactie) en de Conclusie en Discussie.

De antwoorden worden gebruikt om een beeld te krijgen van een opbouw van de huiskattenpopulatie en de behoefte en eisen aan een castratieactie van de bewoners. Er is bij de bewoners gekozen voor een mondelinge enquête omdat het korte en veelal gesloten vragen betrof. Er is voor een mondelinge benadering gekozen omdat op deze manier meer reacties verwacht werden dan bij een schriftelijke benadering.

Voor het beantwoorden van onderzoeksvraag "1.4 Aan welke eisen moet een castratieproject voldoen om de medewerking van de dierenartsen in Leeuwarden te krijgen?", zijn de vier dierenartsenpraktijken geïnterviewd. De vragenlijst voor dit interview is opgenomen in bijlage II. Naast algemene vragen over de praktijk en de werkwijze zijn ook de wensen, ideeën en ervaringen van de dierenartsen met betrekking tot een katten-castratieproject besproken. Deze interviews zijn nodig om een beeld te krijgen van de eventuele bereidheid tot medewerking van dierenartsen en hun eisen aan een dergelijk project. Er is hier voor interviewen als methode gekozen omdat dit de mogelijkheid gaf om door te vragen.

Met de voorzitter van de Dierenbescherming Afdeling Leeuwarden is gesproken over de eisen die Dierenbescherming Afdeling Leeuwarden aan een kattencastratieactie stelt (de vragenlijst voor dit interview is opgenomen in bijlage III). Dit om antwoord te geven de onderzoeksvragen:

*1.5 Aan welke eisen moet het project voldoen, zodat het voor Dierenbescherming Afdeling Leeuwarden uitvoerbaar is?*

*1.6 Wat zijn de redenen dat het vorige castratieproject in Leeuwarden niet het gewenste effect heeft bereikt?*

De eisen zijn van belang als richtlijn tijdens het opstellen van een protocol omdat dit het kader van het project aangeeft. Er is gekozen voor een interview omdat er zo over gediscussieerd kon worden en er de mogelijk was om door te vragen.

De 54 afdelingen van de Dierenbescherming die in 2005 mee hebben gedaan aan de kattencastratieactie hebben een schriftelijke enquête ontvangen. Deze enquête is opgenomen in bijlage IV. De antwoorden verkregen uit deze enquête geven een beeld van de ervaringen opgedaan door verschillende afdelingen met kattencastratieacties. Met de resultaten van deze enquête wordt antwoord gegeven op en een beeld geven van de ervaringen van de verschillende afdelingen en dus antwoord geven op onderzoeksvraag:

*1.7 Op welke manier organiseren andere afdelingen van de Dierenbescherming castratieacties en projecten voor zwurf- of huiskatten?*

Voor het opstellen van een protocol waarin wordt aangegeven op welke manier Dierenbescherming Leeuwarden een castratieproject voor zwurfkatten kan opzetten is gebruik gemaakt van literatuur. Om naast informatie uit literatuur ook praktijkinformatie te horen is er gekozen voor een mondeling interview met personen die betrokken zijn en/of veel ervaring hebben met zwurfkatten- castratieprojecten. De vragenlijst voor deze interviews is opgenomen in bijlage V. Deze interviews kunnen in combinatie met het literatuuronderzoek antwoord geven op de volgende onderzoeksvragen:

*1.8 Op welke manier organiseren de zwurfkatwerkgroepen hun castratieprojecten voor zwurfkatten en welke verschillen in aanpak zijn er?*

*1.9 Welke voorbereidende maatregelen moeten genomen worden tijdens het opzetten van een zwurfkattencastratieproject?*

*1.10 Op welke manier kan een zwurfkattencastratieproject het best uitgevoerd worden?*

*1.11 Welke nazorg moet er plaatsvinden na het uitvoeren van een vang en castratieactie?*

Samengevat betekent dit dat de volgende onderwerpen geïnventariseerd worden doormiddel van de onderzoeksmethode Interviewen:

- Opbouw van de huiskattenpopulatie in de wijk Heechterp
- Redenen van eigenaren om hun ongecastreerde katten alsnog onvruchtbaar te laten maken. De eisen die de eigenaars stellen aan een actie zodat ze er aan willen deelnemen.
- Bereidheid van de dierenartsen om mee te werken en de eisen en ideeën die de dierenartsen hebben met betrekking tot een kattencastratieproject.
- Eisen en ideeën van de Dierenbescherming Afdeling Leeuwarden
- Ervaringen van verschillende Afdelingen van de Dierenbescherming met betrekking tot hun kattencastratieproject.
- Ervaringen en aanbevelingen van zwerfkattengroepen met betrekking tot het opzetten, uitvoeren en evalueren van een zwerfkattencastratieproject.

### 1.3 Literatuuronderzoek

Voor dit onderzoek is gebruikgemaakt van literatuuronderzoek met betrekking tot het opzetten en uitvoeren van een zwerfkattencastratieproject. Dit literatuuronderzoek is gebruikt als voorbereiding op de interviews met de zwerfkattengroepen, om de werkwijze van de zwerfkattencastratieprojecten aan de theorie te toetsen en tijdens het opstellen van het protocol voor het opzetten van een zwerfkattencastratieproject.

Er is zowel gebruikt gemaakt van Nederlandse- als buitenlandse literatuur. Wat betreft Nederlandse literatuur is het zwerfkatten- en kittenhandboek gebruikt, dat is aangevraagd bij het landelijke bureau van de Dierenbescherming. Ook een beleidsstuk van de Dierenbescherming en een onderzoek naar zwerfkatten die op het intranet van de Dierenbescherming staan zijn gebruikt. Het handboek geeft veel informatie over de omgang met zwerfkatten. Het handboek van de Dierenbescherming kan gebruikt worden als basis bij het opzetten van een zwerfkattencastratieproject. Het handboek is echter vrij breed en dit onderzoek en protocol zal een aanvulling op het handboek zijn doordat het op een aantal onderwerpen dieper in zal gaan en op Leeuwarden toegespitst zal worden. Ook is er gebruik gemaakt van verschillende soorten vakliteratuur uit boeken en relevante wetgeving die op het Internet gepubliceerd is. Voor elk aspect van het opzetten, uitvoeren en evalueren is bepaald welke literatuur relevant was en een toevoeging kon zijn.

Naast de Nederlandse literatuur wordt gebruik gemaakt van Engelse en Canadese literatuur. Deze literatuur is afkomstig van het Internet en kan gevonden worden door gebruik te maken van de volgende zoektermen; *neutering, cats, action* en *project*, in de bekende zoekmachines. Er is ook gekozen voor buitenlandse literatuur omdat, er in het buitenland anders wordt omgegaan met het zwerfkattencastratieprobleem. Deze andere werkwijze kan een extra toevoeging zijn op de "Nederlandse manier" van werken. Tijdens het onderzoek wordt er gekeken naar de verschillende werkwijzen in Nederland, Engeland en Canada om hieruit een passende werkwijze voor Dierenbescherming Afdeling Leeuwarden op te maken.



## 2. Huiskattencastratieactie

Om te bepalen of er behoefte is aan een kattencastratieactie en om te bepalen aan welke eisen een dergelijke actie zou moeten voldoen, zijn er een aantal deelonderzoeken uitgevoerd. Er is een bewonersonderzoek in de wijk Heechterp te Leeuwarden gehouden. Er zijn interviews afgenomen bij dierenartsen die werkzaam zijn in Leeuwarden en bij (bestuurs-) leden van de Dierenbescherming afdeling Leeuwarden. Als laatste is er een enquête verspreid onder Dierenbeschermingsafdelingen die in 2005 een huiskattencastratieactie georganiseerd hebben.

### 2.1 Resultaten bewoners onderzoek

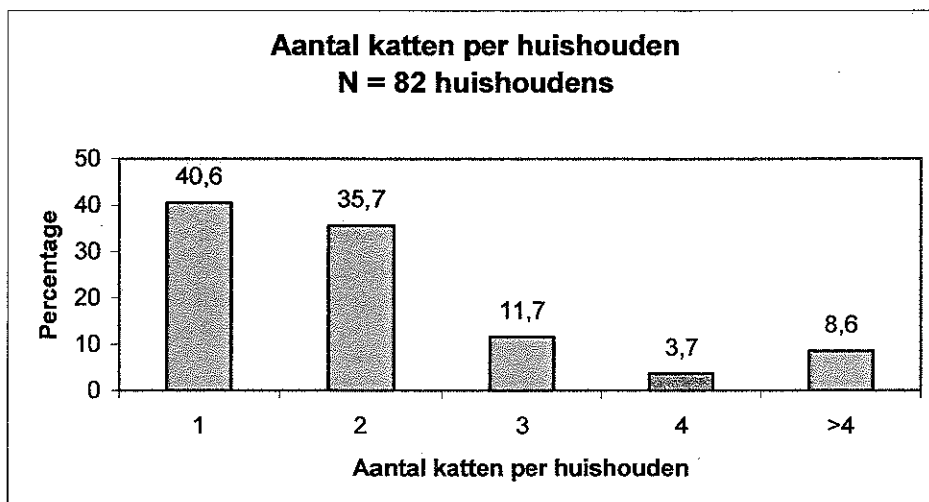
In deze paragraaf wordt de opbouw van de populatie huiskatten in de wijk Heechterp beschreven. Tevens wordt duidelijk of er een behoefte is aan een castratieactie voor huiskatten dan wel voor zwervkatten in de wijk Heechterp.

#### 2.1.1 Omvang en opbouw van de huiskattenpopulatie

De wijk Heechterp bestaat uit ongeveer 1200 huishoudens. Ruim de helft van de huishoudens in de wijk is geïnterviewd. Van de 666 geïnterviewde huishoudens bezit 12,3% (82 huishoudens) één of meer huiskatten.

Het totale aantal katten onder deze 82 huishoudens is 174. Dit betekent dat de wijk Heechterp waarschijnlijk rond de 300-330 katten telt. Deze zouden dan verdeeld zijn over ongeveer 164 huishoudens.

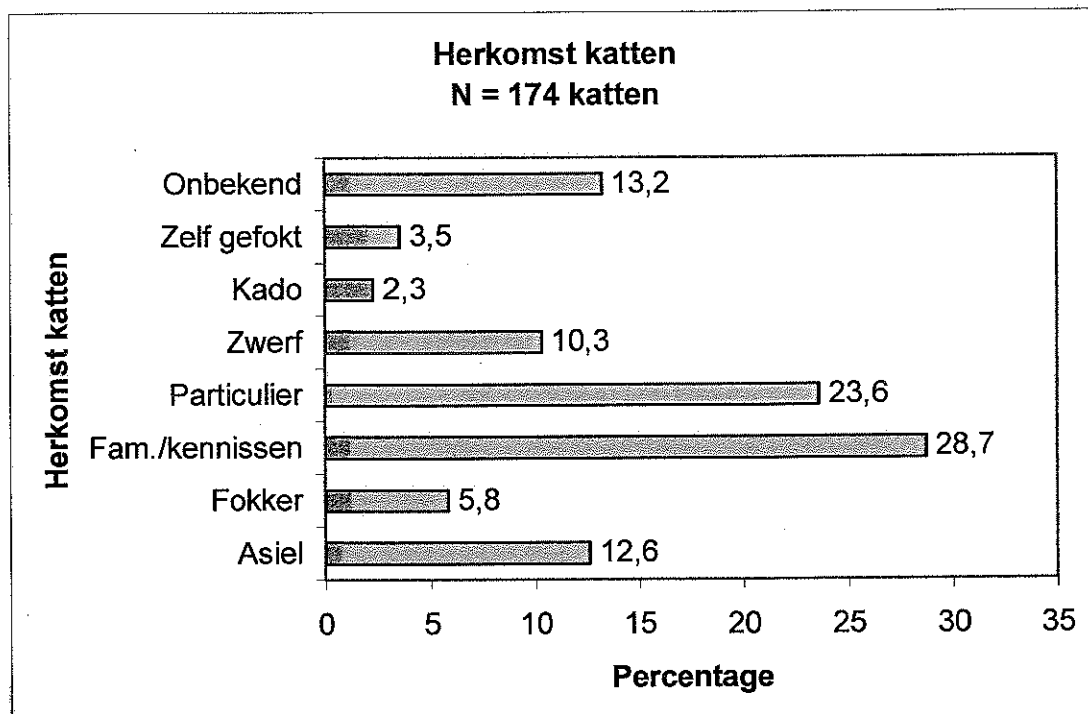
In de onderstaande tabel is te zien hoeveel katten er per huishouden gehouden worden.



Grafiek 1: Aantal katten per huishouden in de wijk Heechterp

Opvallend in grafiek 1 is dat de meeste huishoudens (76,3%) maar één of twee katten bezitten. Van de 82 huishoudens heeft maar 8,6% 4 of meer katten.

Om meer informatie te verkrijgen over de aanschaf van de katten is er gevraagd naar de herkomst van de kat.



**Grafiek 2: Herkomst van de katten**

De ruime meerderheid (52,3%) van de katten is afkomstig van particulieren of familie en kennissen zoals te zien in grafiek 2. Slechts een klein percentage (12,6%) van de bewoners heeft de kat bij het asiel vandaan.

De meeste katten worden als katten in huis gehaald (55,2%). Een aantal mensen gaf aan dat ze hun katten al op een leeftijd van 6 weken in huis hebben gekregen.

Bij de aanschaf van een kat wordt er niet zo vaak op het geslacht gelet. Ongeveer 61% van de mensen laten het geslacht niet meespelen bij de keuze voor een bepaalde kat. Als ze het geslacht wel mee laten spelen bij de keuze, zijn de meest gehoorde opmerkingen dat ze denken dat een bepaald geslacht aanhankelijker is. Hierbij wordt zowel poes als kater genoemd als het meest aanhankelijke geslacht. Ook mensen die graag willen fokken letten op het geslacht van de kat.

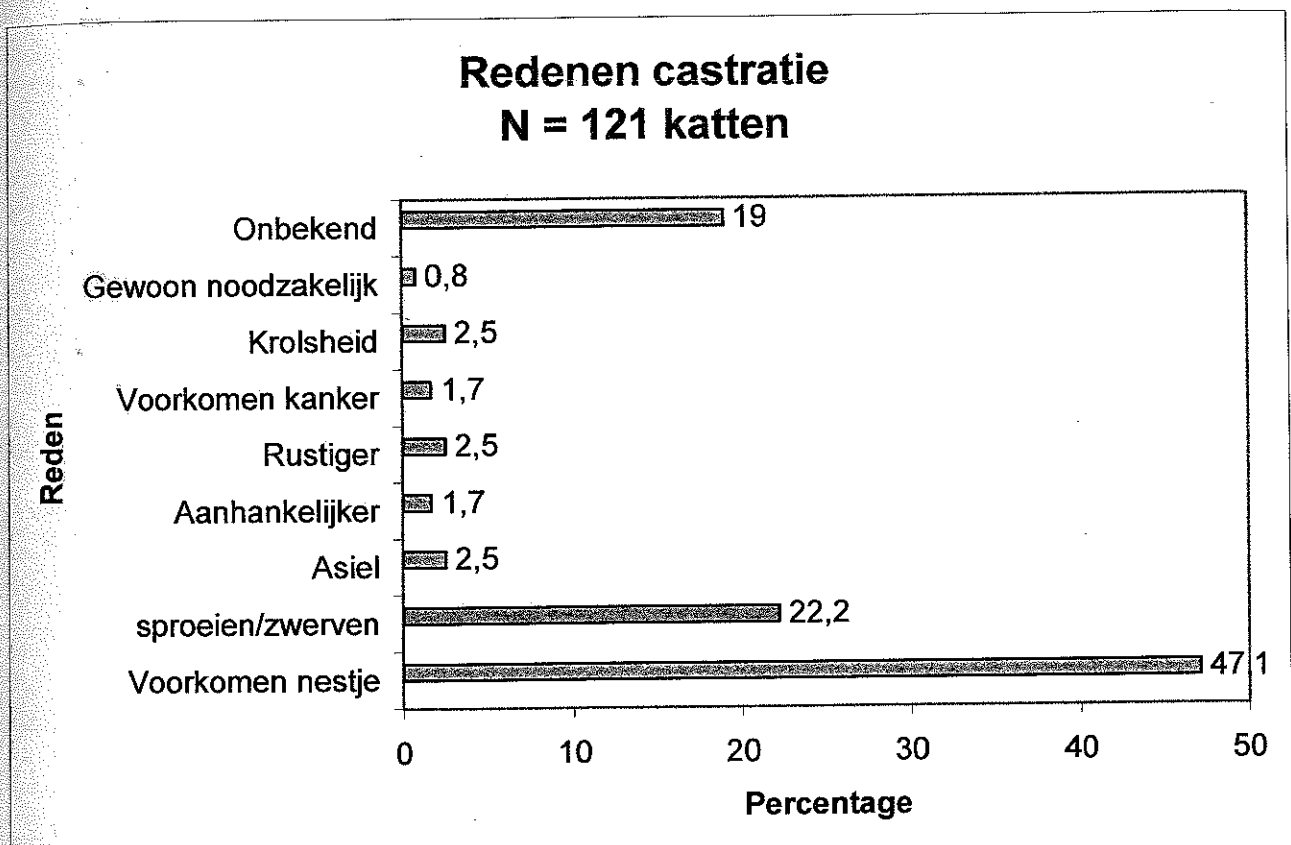
Het aantal katers en poezen onder de ondervraagden in de wijk Heechterp is nagenoeg gelijk (78 poezen en 73 katers). Van 23 katten is het geslacht onbekend of wilde de eigenaar het geslacht niet kenbaar maken.

Van deze katten is 70% al gecastreerd. Van de 78 poezen hebben 11 poezen ooit een nestje gehad. Van de 11 nestjes zijn er 7 bewust door de eigenaar gefokt.

### 2.1.2 Verhouding gecastreerde en ongestreerde katten

Om het nut van een castratieactie voor huiskatten te kunnen bepalen, is het noodzakelijk om de populatie ongestreerde huiskatten te weten. Uit het onderzoek komt naar voren dat 26% van de katten nog niet gecastreerd is. Bij 4% van de katten kon of wilde de eigenaar geen antwoord geven. Van de 174 katten zijn er 122 gecastreerd en 1 krijgt er anticonceptie. Het aantal ongestreerde katten is 45. Van 6 katten is dit onbekend.

Aan de eigenaren van gecastreerde katten is ook gevraagd wat de beweegredenen waren voor de castratie. De gegeven redenen zijn weergegeven in grafiek 3.

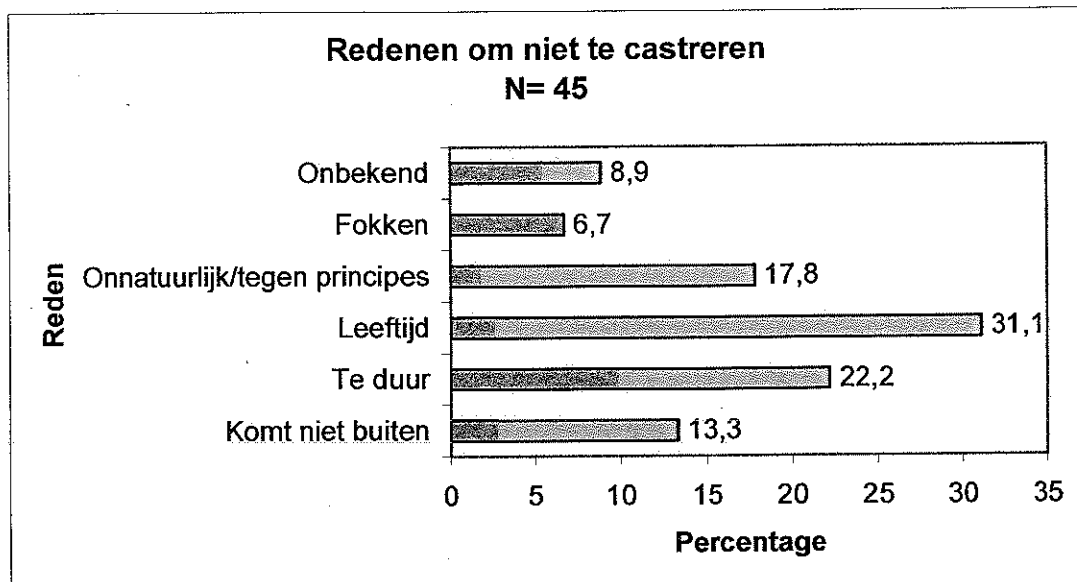


Grafiek 3: Redenen om de kat te castreren

Veruit de meeste mensen castreren hun kat omdat ze een nestje willen voorkomen. Ook het tegengaan van sproeien en het tegengaan van zwerven is bij katers een veelgehoorde reden. Tenslotte valt op dat sommige eigenaren hun kater laten castreren om te voorkomen dat hun kat een poes van iemand anders bevrucht. Eigenaren van 19% van de katten weten niet meer de reden waarom ze hun kat gecastreerd hebben.

### 2.1.3 Bereidheid om deel te nemen aan een castratieactie

Om te bepalen of een castratieactie voor huiskatten zinvol is, is gekeken naar de redenen waarom katten (nog) niet gecastreerd zijn. Ook is gekeken of de eigenaren bereid zijn om hun kat alsnog te laten castreren.

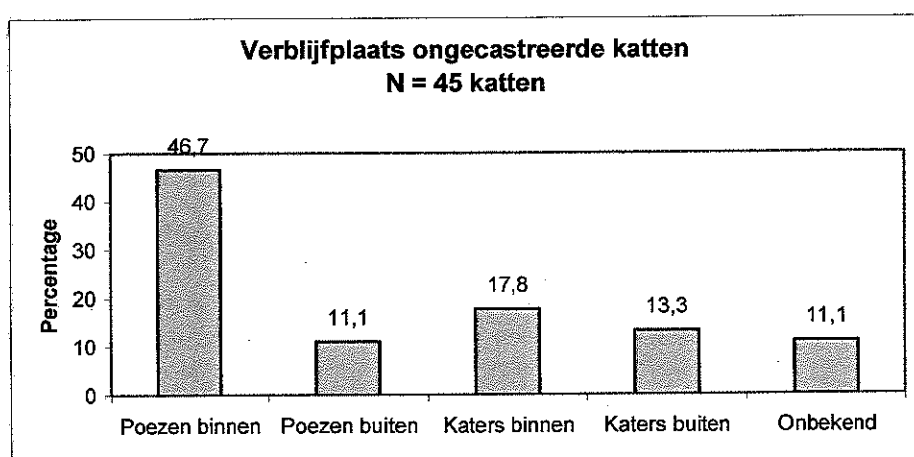


**Grafiek 4: Redenen om de kat niet te castreren**

Ongeveer 31% van de ongecastreerde katten is nog niet gecastreerd vanwege de leeftijd. 10 eigenaren (22,2%) vinden de castratie te duur. Deze reden wordt vaak in combinatie genoemd met het feit dat hun kat niet buiten komt. Eigenaren van 8 katten gaven aan dat ze castreren van hun kat onnatuurlijk vinden.

Ruim de helft van de katteneigenaren met een ongecastreerde kat heeft aangegeven niet bereid te zijn om de kat alsnog te laten castreren. Van de eigenaren die wel bereid zijn om hun kat te castreren, zijn de katten nog te jong om te castreren.

Een populatie katten wordt in stand gehouden door de ongecastreerde katten. Daarom moet je inzicht hebben in de katten die zich voort kunnen planten.



**Grafiek 5: Verblijfplaats ongecastreerde katten**

Aangezien katten die binnen blijven zich meestal niet voort kunnen planten is het noodzakelijk om te weten hoeveel ongecastreerde katten buiten komen (zie grafiek 5).

Uit het onderzoek is gebleken dat maar ongeveer 30% van de katten regelmatig naar buiten mag. Van belang is om te weten hoeveel van deze katten ongecastreerd zijn. Gebleken is dat 11 katten ongecastreerd buiten mogen komen (zie grafiek 5). Van deze 11 katten zijn er 5 poes en 6 kater.

Van de 45 ongecastreerde katten zijn er 6 waarvan de eigenaar wel mee willen doen aan een castratieactie. Van deze 6 katten worden 3 katten ook zonder castratieactie ook gecastreerd.

#### **2.1.4 Overige resultaten**

Wat verder naar voren kwam tijdens de mondelinge enquête met de bewoners is dat er veel zwervkatten rondlopen. Hiervan wordt veel last ondervonden. Echter de gegevens over de aantallen zwervkatten ontbreken.

Zowel mishandeling als vergiftiging van katten komt volgens de bewoners ook regelmatig voor in de wijk. Mogelijke mishandeling van de kat is ook een reden die een aantal mensen hebben gegeven bij het binnenhouden van hun kat.

Tijdens de mondelinge enquête die in de wijk gehouden is, is gebleken dat minstens 2 mensen de zwervkatten bijvoeren. Daarbij is er door bewoners aangegeven dat er in het voorjaar regelmatig kittens van zwervkatten geboren worden.

#### **2.1.5 Conclusie bewonersonderzoek**

*Uit het bewonersonderzoek is gebleken dat 51 huiskatten met grote regelmaat naar buiten mogen. In verhouding met de oppervlakte van de wijk is dit een vrij groot aantal.*

*Van de ongecastreerde huiskatten zijn er maar 3 die door een castratieactie wel gecastreerd zouden worden. Terwijl het zonder castratieactie niet zou gebeuren. Dit is op een populatie van 174 katten een zeer klein percentage. Het is dus niet de moeite waard om een castratieactie voor huiskatten op te zetten in de wijk Heechterp.*

*Meerdere ondervraagden hebben aangegeven dat er naast huiskatten ook veel zwervkatten rondlopen in de wijk. Deze zijn veelal niet gecastreerd. Ook hebben meerdere bewoners aangegeven dat ze veel last ondervinden van zwervkatten. Een castratieactie in de wijk voor zwervkatten zou dus zeer zinvol zijn. Niet alleen hebben de bewoners dan minder last van de zwervkatten in de wijk. Voor de katten in de wijk zou het ook positief uitpakken aangezien poezen niet meer zwaar belast worden door een zwangerschap. De katers zullen ook geen territoriaal gedrag meer vertonen. Een castratie zal de gezondheid en welzijn van de katten ten goede komen. Het is dus aan te bevelen om een castratieactie voor zwervkatten op te zetten in de wijk Heechterp.*

## **2.2 Resultaten dierenartsen bezoek**

*In deze paragraaf wordt de houding beschreven van de dierenartsenpraktijken ten opzichte van een kattencastratieactie. Er komt naar voren welke praktijken mee zouden willen werken aan een castratieactie en wat hun voorwaarden zijn om aan een dergelijke actie deel te nemen.*

### **2.2.1. Praktijken werkzaam in Leeuwarden**

Er zijn in de stad Leeuwarden vier dierenartsenpraktijken werkzaam. Drie praktijken hebben aan het onderzoek deelgenomen. Deze praktijken zijn: Dierenartspraktijk G. de Boer, Gezelschapsdierenkliniek Meinen & Hazenberg en de Kliniek voor Gezelschapsdieren.

De drie bij het onderzoek betrokken praktijken castreren op jaarbasis elk gemiddeld ruim 450 katten. Bij de drie praktijken samen worden dus jaarlijks ongeveer 1400 katten gecastreerd. De prijzen voor de castratie van een kater variëren tussen 37 en 47,83 euro. De prijzen van castratie van een poes ligt tussen de 85 en 114,90 euro.

De beste leeftijd om een kater te castreren ligt volgens de dierenartsen tussen zes en negen maanden. Voor een poes ligt deze leeftijd tussen zes en achttien maanden. Vooral over de leeftijd van een poes waren de dierenartsen het niet eens en daarom is hier ook een grote leeftijdsvariatie.

### **2.2.2. Ervaringen met de vorige castratieactie**

Er was maar één praktijk die aan de vorige castratieactie had meegedaan en die zich het verloop nog kon herinneren. Deze dierenarts vond het leuk om in korte tijd zoveel te opereren maar had toch een negatieve herinnering aan de actie. De dierenarts ziet het concept van een castratieactie voor huiskatten niet zitten. Ten eerste omdat er volgens de dierenarts op jaarbasis geen verschil is in het aantal gecastreerde katten met of zonder een castratieactie. Ten tweede is het volgens de dierenarts de verantwoordelijkheid van de kattenbezitters om hun kat onvruchtbaar te laten maken en dit zou niet gesubsidieerd moeten worden.

### **2.2.3. Eisen van de dierenartsen aan een kattencastratieactie of project**

Twee van de drie praktijken zouden niet aan een castratieactie voor huiskatten willen meewerken om bovenstaande redenen. De derde praktijk zou wel willen deelnemen aan een castratieactie voor huiskatten maar dan onder de voorwaarde dat de actie landelijk en anders op zijn minst provinciaal zou moeten gelden. Dit om de verwarring bij bewoners over de reikwijdte van de actie weg te nemen. Daarbij zou de actie sterk gepromoot moeten worden zodat alle katteneigenaren op de hoogte zijn.

Aan een castratieproject voor zwervkatten zouden echter alledrie de praktijken hun medewerking willen verlenen. Aan een dergelijke actie zouden ze gedurende het hele jaar willen meewerken en alle praktijken zouden korting willen geven op de behandeling. Deze korting ligt tussen de 10 en 20% op elke ingreep. Volgens twee van de drie praktijken zou het dan moeten gaan om een permanent project en geen kortdurende actie. De praktijken hebben geen maximum aangegeven met betrekking tot het aantal castraties van zwervkatten. Er zouden goede afspraken tussen de betrokken dierenartsen, de dierenbescherming en Dierenopvang de Wissel moeten worden gemaakt. Deze afspraken zouden vastgelegd moeten worden en iedereen zou zich daar dan aan moeten houden.

### **2.2.4. Conclusie dierenartsenbezoek**

Naar aanleiding van het dierenartsenbezoek is gebleken dat twee praktijken alleen aan een castratieproject voor verwilderde zwervkatten zouden willen meewerken. Een derde praktijk zou ook wel mee willen werken aan een castratieactie voor huiskatten maar dan onder de voorwaarde, dat het op zijn minst provinciaal zou moeten gelden. Het zal organisatorisch lastig zijn om aan deze voorwaarde te kunnen voldoen. Alle praktijken zijn enthousiast over een castratieproject voor verwilderde zwervkatten. Ze zouden allemaal hun medewerking en korting willen verlenen mits er goede afspraken over gemaakt worden.

## **2.3 Resultaten interview Dierenbescherming afdeling Leeuwarden**

*In deze paragraaf wordt besproken wat de uitkomst is van het gesprek dat gevoerd is met de Dierenbescherming Afdeling Leeuwarden (DBL).*

### **2.3.1 Het opzetten van een castratieactie voor huiskatten**

De laatste castratieactie van huiskatten opgezet door de DBL heeft halverwege de jaren '90 plaatsgevonden. Deze actie is volgens de Dierenbescherming goed verlopen. Er zijn in totaal 1000 katten gecastreerd. Een ander positief punt was de positieve beeldvorming gericht naar het publiek.

Een negatief punt van de actie waren de hoge kosten. Ook hebben de dierenartsen aangegeven dat men in de toekomst niet meer mee wil werken in de huidige vorm. De dierenartsen gaven aan dat ze op jaarbasis niet meer katten hadden gecastreerd dan in een jaar zonder castratieactie. Aangezien een castratieactie de dierenartsen in een kort tijdsbestek veel tijd en geld kost, zien ze niks in een nieuwe castratieactie voor huiskatten.

Het hoofdbureau van de dierenbescherming heeft besloten om met ingang van dit jaar de landelijke bijdrage aan castratieacties stop te zetten. In plaats van een standaard bijdrage van 5 euro per kat tot een maximum van 1000 euro per afdeling, wordt het geld beschikbaar gesteld aan zwerfkatprojecten. Alle Afdelingen moeten vanaf heden zelfstandig een eventuele castratieactie voor huiskatten bekostigen.

Bij de nieuw op te zetten castratieactie wil de DBL in eerste instantie alleen de wijken aanpakken die een kattenprobleem hebben. Als de actie goed verloopt wordt de castratieactie uitgebreid naar de rest van Leeuwarden. De wijk Heechterp is een voorbeeld van een wijk met een kattenprobleem. Ook willen ze de actie professioneler opzetten om te proberen de medewerking van de dierenartsen te krijgen.

Door de actie goed op te zetten wordt er een hoge deelname vanuit de bevolking verwacht. Door een professionele opzet en een kleiner werkgebied wordt de castratieactie voor de dierenbescherming ook beter uitvoerbaar. Als er een goed onderbouwd project gepresenteerd wordt, is er in principe geen limiet aan het budget. De afdeling Leeuwarden is bereid om 10 euro per huiskat bij te leggen. Er is niet bekend hoeveel tijd er vanuit de afdeling is om de castratieactie uit te voeren.

### **2.3.2 Conclusie van het gesprek met de Dierenbescherming**

*De Dierenbescherming wil graag de kattenoverlast in Leeuwarden verminderen door het opzetten van een castratieactie voor huiskatten. Medewerking van de dierenartsen is zeer belangrijk. Om de actie goed te laten slagen wordt de castratieactie zo professioneel mogelijk opgezet. Mits goed onderbouwd wordt er geen beperking aan het budget gesteld.*

## 2.4 Resultaten enquêtes andere afdelingen van de Dierenbescherming

*In Nederland zijn er verschillende afdelingen van de Dierenbescherming, met elk hun eigen werkwijze, die in het verleden hebben deelgenomen aan kattencastratieacties voor zwurf- of huiskatten. Om een goed beleidsadvies aan Dierenbescherming afdeling Leeuwarden te geven met betrekking tot het opzetten van een kattencastratieactie, is er gebruik gemaakt van interviews onder de verschillende afdelingen van de Dierenbescherming. De kattencastratieactie georganiseerd door de Dierenbescherming werd tot 2006 altijd gefinancierd door het landelijk bureau, de plaatselijke afdeling en/of de betrokken dierenartsen. Begin 2006 is de vergoeding van het landelijk bureau voor de kattencastratieacties voor huiskatten, komen te vervallen. Deze vergoeding wordt nu verdeeld onder de afdelingen die zich richten op het verwilderde zwurfkattenprobleem. Voor sommige afdelingen is het nu financieel niet meer haalbaar om een kattencastratieactie voor huiskatten op te zetten.*

*Om informatie te vergaren over de werkwijzen en verschillen tussen de afdelingen met betrekking tot het uitvoeren van kattencastratieacties, zijn er enquêtes verstuurd naar de 54 afdelingen van de Dierenbescherming die in 2005 aan een kattencastratieactie hebben deelgenomen. De 18 afdelingen die aan de enquête hebben meegewerkt zijn: Amersfoort, Amsterdam, Assen, Bodegraven, Breda, Enschede, Gooi en Vechtstreek, Haarlem, Heerenveen, Oost-Twente, Schagen, Sneek, West-Friesland, Zoetermeer, Zutphen, Zwolle, 2 Onbekend.*

### 2.4.1 Deelname aan kattencastratieactie<sup>6</sup>

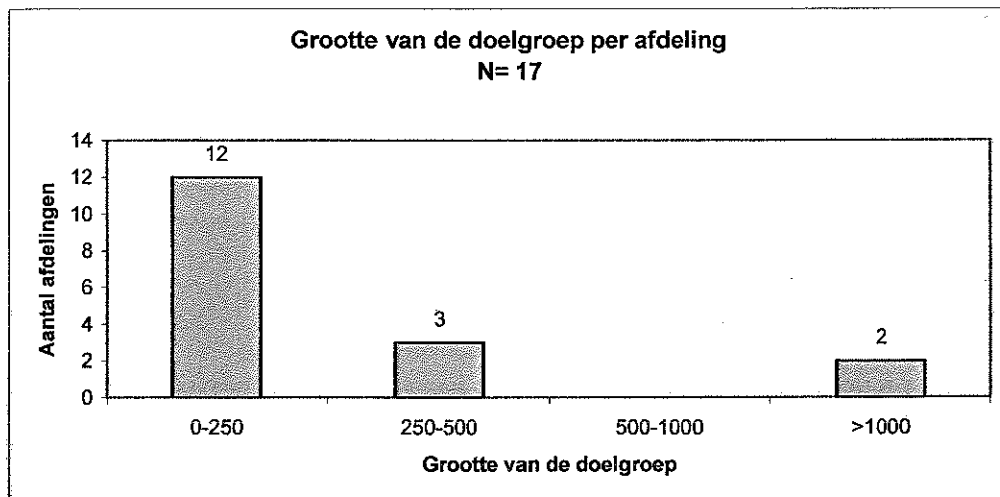
In het verleden hebben 17 afdelingen van de Dierenbescherming die hebben meegewerkt aan de enquête eerder meegedaan aan een kattencastratieactie. De laatste deelname aan een kattencastratieactie vond voor alle afdelingen plaats in 2005. Het aantal jaren van deelname aan de actie ligt voor de verschillende afdelingen tussen de 3 en 20 jaar. Van de 18 afdelingen zijn er vier afdelingen die al meer dan 10 jaar kattencastratieacties organiseren en hiermee de nodige ervaring hebben opgebouwd. Nog eens vier afdelingen doen dit minder dan vijf jaar en van 10 afdelingen is onbekend hoe vaak er aan de actie is deelgenomen.

### 2.4.2 Kattenpopulaties

De kattenpopulaties die als doelgroep zijn aangewezen voor de laatste kattencastratieactie verschillen in grootte en is te zien in grafiek 6. De verhouding stedelijk/landelijk gebied waar de te castreren kattenpopulaties afkomstig van zijn, is nagenoeg gelijk. Er zijn negen afdelingen die hebben aangegeven dat de populatie katten afkomstig was uit stedelijk gebied. Dit in verhouding tot de zeven afdelingen die voornamelijk met katten uit landelijk gebied te maken hadden. Hiernaast hebben twee afdelingen aangegeven met zowel katten uit landelijk als stedelijk gebied te maken te krijgen.

<sup>6</sup> **Kattencastratieactie:** Het operatief verwijderen van de voortplantingsorganen bij poes en/of kater tijdens een aangewezen actieperiode van de Dierenbescherming, waarbij er korting wordt verleend op de castratieprijs.





**Grafiek 6: Doelgroep grootte**

Het percentage katten dat uiteindelijk gecastreerd is na de actie wordt door het merendeel van de afdelingen (8) geschat op minder dan 25% van de voorafgestelde doelgroep. Hierbij waren er nog eens vier afdelingen die tussen de 25% en 75% wisten te castreren en vier afdelingen hebben te kennen gegeven tussen de 75% en 100% te castreren. Ook waren er twee afdelingen die niet wisten hoeveel katten er uiteindelijk gecastreerd waren na afloop van de actie.

De doelgroep van de kattencastratieactie was voor 11 afdelingen de huiskat en voor zeven afdelingen de huiskat en de verwilderde zwervkat. Opmerkelijk hierbij is dat geen van de meewerkende afdelingen zich uitsluitend richt op het castreren van verwilderde zwervkatten.

### 2.4.3 Werkwijze Afdelingen Dierenbescherming

Voor aanvang van de kattencastratieactie is door 4 afdelingen wel overleg gepleegd met andere afdelingen in verhouding tot 14 afdelingen die dat niet gedaan hebben. De afdelingen waar overleg mee gepleegd is, zijn geselecteerd op regio, zodat er gemakkelijk contact gelegd kon worden en er overeenkomsten in het werkgebied zaten qua oppervlakte, type gebied (landelijk/stedelijk) grootte van de populaties enzovoorts. Er is in de enquête niet naar voren gekomen waarover dan overleg gepleegd wordt. Door de 14 afdelingen die geen overleg gepleegd hebben van tevoren, worden als belangrijkste redenen genoemd; tijdgebrek, het niet meewerken van regio's, het niet noodzakelijk vinden van overleg vanwege genoeg ervaring. Door meer dan de helft van de afdelingen wordt aangegeven dat er bij deelname aan een actie met een handboek gewerkt wordt. Van deze afdelingen werkt het merendeel met een eigen handboek en de rest met het handboek van het landelijke verenigings bureau. De afdelingen die niet met een handboek werken, geven als reden aan dat ze dit niet nodig vinden.

#### **2.4.4 Evaluatie laatste castratieactie**

De laatste deelname aan de castratieactie, wordt door alle afdelingen als succesvol beschouwd. De redenen die hiervoor worden genoemd zijn achtereenvolgens; het voorkomen van nakomelingen, grotere deelname aan de actie dan voorgaande jaren en de ervaring van de medewerkers waardoor de actie steeds soepeler verloopt. Dit zijn tevens de positieve punten van actie volgens de afdelingen. Als eventuele negatieve punten van de actie wordt er door de afdelingen genoemd; weinig respons van katteneigenaren en de te hoge kosten van de castratieactie.

#### **2.4.5 Publiciteit**

Door alle afdelingen op 1 afdeling na wordt er aan een zekere mate van publiciteit gedaan. De meeste afdelingen geven aan voor de media, het Internet en de lokale pers te kiezen en hierbij folders/ flyers/ posters te verspreiden. Ook een aantal geeft kenbaarheid aan de castratieactie door dierenartsen, winkels, dierenambulances of de sociale dienst in te schakelen om in het laatste geval, mensen met een minimum inkomen te bereiken. Een enkeling schakelt ook weekbladen en/of de televisie in. Door alle afdelingen is aangegeven dat de meest effectieve aanpak bestaat uit het combineren van de verschillende mediamogelijkheden.

#### **2.4.6 Onderzoek naar doelgroep door afdelingen**

Door 7 afdelingen is voor aanvang van de actie onderzoek gedaan naar de motivatie onder de doelgroep om niet te castreren. Hiervoor zijn als voornaamste redenen genoemd; gebrek aan financiële middelen, het willen krijgen van een nestje en er niet over nagedacht/nog niet aan toegekomen. Er is door geen van de afdelingen onderzoek gedaan naar de redenen van de doelgroep om de katten tijdens de castratieactie wel te laten castreren.

#### **2.4.7 Korting tijdens de castratieactie**

De hoogte van de korting die gegeven wordt tijdens de castratieactie ligt voor de afdelingen tussen de 5 en 25 Euro voor een poes en tussen de 5 en 16,50 euro voor een kater. De prijzen voor een kattencastratie zonder korting ligt voor een poes tussen de 50 en 105 Euro en voor een kater tussen de 34 en 85 Euro.

De bijdragen van de dierenarts, landelijke afdeling en eigen afdeling verschilt per afdeling. Er is 1 afdeling die aangeeft dat de dierenartsen de kortingsactie helemaal zelf regelen. Er is hier dus geen bijdrage meer nodig van de landelijke afdeling en de afdeling zelf. Ook is er 1 afdeling die aangeeft dat de gehele korting alleen bij het landelijke bureau vandaan komt. De overige afdelingen geven aan, een bijdrage van alle drie de partijen te krijgen. Hiervan wordt het merendeel van de korting door achtereenvolgens van groot naar klein; de eigen afdeling, het landelijke bureau en als laatste door de dierenartsen betaald. Door alle 15 afdelingen wordt aangegeven de actie in de toekomst te willen herhalen op deze manier, omdat er op deze manier elk jaar weer veel katten gecastreerd worden.

#### 2.4.8 Opmerkingen/Tips

Onder de deelnemende afdelingen zijn er twee afdelingen die het hele jaar door castreren, dus waarbij het niet om een specifieke actie gaat, maar om een goed lopend project. Bij één van deze twee afdelingen kunnen alleen leden van de Dierenbescherming hun kat laten castreren met korting. Niet-leden kunnen dit alleen laten doen in een aangewezen periode.

Verder wordt er door één afdeling aangegeven dat de kosten voor herhaling van de actie te hoog worden, omdat de landelijke bijdrage in 2006 net afgeschaft is.

Het merendeel van de afdelingen geeft aan niets te willen veranderen aan de actie, maar zou wel graag de publiciteit willen verbeteren rondom het project, zodat de doelgroep beter bereikt kan worden. Hierbij is er één afdeling die als nevenactiviteit het werven van leden heeft.

#### 2.4.9 Conclusie

*De gegevens verkregen uit de enquête naar de verschillende afdelingen van de Dierenbescherming zouden in eerste instantie gebruikt worden om een soortgelijke kattencastratieactie op te zetten in Leeuwarden. Door de verschillende afdelingen met elkaar te vergelijken kon een beeld geschetst worden van de verschillende werkgebieden en werkwijzen. Hieruit zouden dan een aantal opvallende afdelingen (met goede resultaten) bezocht worden. Helaas hebben een aantal afdelingen de enquêtes niet helemaal ingevuld, waardoor de betrouwbaarheid van de resultaten minder is geworden en het lastig werd om een betrouwbare conclusie te trekken. Vooral bij het onderdeel werkwijze is er niet antwoord gegeven op de vraag, terwijl dit zeker een gegeven is dat gebruikt zou kunnen worden bij het opzetten van een kattencastratieactie. Ook was ten tijde van het versturen van de enquête net bekend gemaakt dat de landelijke bijdrage zou wegvallen. Een aantal afdelingen was hier zeker niet tevreden over en wilde ook niet meewerken aan een enquête over kattencastratieacties. Dit allemaal meegenomen heeft er indirect voor gezorgd dat er een niet volledige conclusie getrokken kon worden. Wel zijn er een aantal opvallende punten uit de enquêtes gehaald. Alle afdelingen hebben te kennen gegeven, eigenlijk niets aan de actie te willen veranderen, zoals die nu is. Terwijl er toch duidelijke kritiekpunten door sommige afdelingen genoemd worden, zoals een te kleine deelname aan de actie en te weinig bekendheid onder de doelgroep van de kattencastratieacties. Punten dus die als verbeter punten aangemerkt zouden kunnen worden en waarin de opzet van een kattencastratieactie dus toch veranderd/verbeterd zou kunnen worden. De actie is bij alle afdelingen gericht op huiskatten en sommigen hebben hierbij de verwilderde kat ook opgenomen. Er zit nagenoeg geen verschil in de afkomst van de kat qua stedelijk of landelijk gebied. Over het algemeen is er een goede samenwerking met de dierenartsen. Wel is door een groot aantal afdelingen te kennen gegeven dat het moeilijk is om de doelgroep te bereiken. Een verbetering van de publiciteit rondom de castratieactie staat voor alle afdelingen hoog op de agenda. Een heikel punt rondom het opnieuw organiseren van een castratieactie is wel dat de landelijke bijdrage is weggefallen en dat de afdelingen dit nu zelf moeten compenseren. Ook is er door geen van de afdelingen onderzoek gedaan naar de redenen van de doelgroep om de katten tijdens de castratieactie wel te laten castreren. Wel wordt door verschillende afdelingen verondersteld dat dit waarschijnlijk komt door de korting die gegeven wordt. Men weet dit dus niet zeker. Een opvallend gegeven bij meerdere afdelingen is dat er niet vergeleken wordt met andere afdelingen of dat men de eigen werkwijze niet onder de loep neemt, omdat men er vanuit gaat dat de eigen werkwijze de beste is. De afdelingen werken duidelijk zelfstandig, maar niet altijd op de meest professionele/effectieve mogelijke manier.*

## 3 Zwerfkatproject

*Uit de eerdere deelonderzoeken is gebleken dat er geen draagvlak bij de dierenartsen in Leeuwarden is, om aan een castratieactie voor huiskatten mee te werken. De resultaten van het bewonersonderzoek laten zien dat er in de wijk Heechterp weinig behoefte is aan een kortingsactie voor de castratie van huiskatten. Door bewoners is echter wel aangegeven dat zwerfkatten in de wijk voor overlast zorgen. Naar aanleiding van deze resultaten is besloten om het verdere onderzoek te richten op het opzetten van een zwerfkatproject. Voor dit deelonderzoek naar zwerfkatprojecten heeft eerst een gesprek met de opdrachtgever Dierenbescherming Afdeling Leeuwarden plaatsgevonden, over de eisen waaraan een zwerfkatproject in Leeuwarden moet voldoen. Vervolgens zijn er diverse zwerfkatprojecten bezocht en worden in paragraaf 3.2 de praktijksituaties beschreven onder de geïnterviewde zwerfkatprojecten in Nederland. Deze worden in de conclusie getoetst aan de literatuur in Hoofdstuk 4.*

### 3.1 Resultaten tweede interview Dierenbescherming afdeling Leeuwarden

*In deze paragraaf wordt het resultaat van het tweede gesprek met de Dierenbescherming Afdeling Leeuwarden besproken.*

#### 3.1.1 Opzetten van een castratieactie voor zwerfkatten

Naar aanleiding van de resultaten van het eerste onderzoek wordt aanbevolen om in plaats van een castratieactie voor huiskatten, een castratieactie voor zwerfkatten op te zetten.

Hier wordt positief op gereageerd door de DBL. Voor deze castratieactie worden dezelfde voorwaarden gegeven als voor de castratieactie voor huiskatten. Mits goed onderbouwd is er geen limiet aan het budget voor dit project. Afsproken is om een protocol te schrijven voor het opzetten van een zwerfkattenwerkgroep. De wens is om in dit protocol zo veel mogelijk praktische vragen te beantwoorden zoals:

- Hoe werf je vrijwilligers voor het project;
- Hoe zorg je dat een kastval niet gestolen wordt;
- Hoe zorg je dat er zo min mogelijk huiskatten gevangen worden;
- Hoe zorg je voor voldoende financiën;
- Hoe krijg je de medewerking van de burgers;
- Hoe ga je om met verwilderde katten.

#### 3.1.2 Conclusie van het gesprek met de Dierenbescherming

*Naar aanleiding van de resultaten van het onderzoek onder bewoners en dierenartsen is besloten om het onderzoek te wijzigen.*

*Het opstellen van een protocol voor het opzetten van een zwerfkattenwerkgroep in Leeuwarden wordt het nieuwe doel van het onderzoek.*

*Voor de zwerfkattenwerkgroep gelden dezelfde voorwaarden als voor de castratieactie voor huiskatten.*

## 3.2 Resultaten van het onderzoek naar Zwerfkatprojecten

*Bij het opzetten van een zwerfkatproject moet er met verschillende aspecten rekening gehouden worden om het project succesvol te laten verlopen. Om een goed beleidsadvies aan de Dierenbescherming afdeling Leeuwarden te geven is er gebruik gemaakt van interviews onder zwerfkatprojecten door het hele land. Er is bij deze werkgroepen onderzoek gedaan naar de verschillende aspecten die betrekking hebben op het opzetten, uitvoeren en evalueren van een kattencastratieproject.*

*Door middel van interviews zijn de volgende werkgroepen en zwerfkatprojecten bij het onderzoek betrokken; Werkgroep Afdeling Rivierland, Werkgroep Maastricht en mevrouw R. Hameleers van Provinciebureau Limburg, Werkgroep Zwerfkat Drenthe, Afdeling Delfland, Dierenasiel Schagen e.o., Stichting Zwerfkatten Rotterdam, Stichting Amsterdamse Zwerfkatten, Werkgroep Eindhoven en Werkgroep Zwerfkat Gouda.*

*Naast het gebruik van interviews is ook kennis vergaard door middel van literatuur. Deze literatuur is deels afkomstig van het landelijke bureau van de Dierenbescherming, het is deels buitenlandse literatuur over zwerfkatprojecten en het is deels onafhankelijke vakliteratuur over de verschillende aspecten van het opzetten, uitvoeren en evalueren van een zwerfkattenproject. De praktijksituatie wordt aan de hand van de interviews getoetst aan de literatuur. In Paragraaf 3.2 zijn de verschillende aspecten van de praktijksituatie met betrekking tot de geïnterviewde zwerfkatprojecten in Nederland terug te vinden en in Hoofdstuk 4 de literatuur. De praktijksituatie wordt in de eindconclusie aan de literatuur getoetst.*

### 3.2.1 Het ontstaan van de zwerfkatprojecten en werkgroepen<sup>7</sup>

De zwerfkatprojecten zijn grotendeels om dezelfde redenen ontstaan. In de regio van verschillende afdelingen was er overlast van zwerfkatten en er kwamen klachten binnen. De asielen waren niet ingericht op het opvangen en verzorgen van zwerfkatten en om die reden werden zwerfkatten vaak geëuthaniseerd, onder stress in een asiel gehouden of er werd niets aan de overlast gedaan. Ook voor het socialiseren van verwilderde kittens is een asiel niet ideaal. Door het tijdgebrek van de asiemedewerkers kan er vaak niet voldoende aandacht aan de kittens gegeven worden. Daarnaast leren de kittens in een asiel niet zich aan het huiselijke leven aan te passen.

Om de zwerfkattenproblematiek structureel aan te pakken zijn er zwerfkatprojecten opgezet. Deze projecten zijn in diverse vormen te vinden. Voor een aantal projecten is een stichting opgericht. Anderen hebben een werkgroep in het leven geroepen die zowel de coördinatie als de uitvoer van het zwerfkatproject verzorgt. Weer een ander heeft de coördinatie en uitvoer binnen de bestaande takken van de afdeling, zoals het asiel en de dierenambulance verdeeld.

---

<sup>7</sup> *Zwerfkatprojecten en werkgroepen: projecten gericht op het vangen, castreren en weer uitzetten van verwilderde katten. Het zwerfkattenproject wordt in de rest van het onderzoek als **werkgroep** betiteld, aangezien er in de praktijk geen verschil is tussen deze twee termen.*

De ene werkgroep werkt met een klein aantal vrijwilligers, terwijl een andere werkgroep met tientallen vrijwilligers werkt en enkele betaalde medewerkers in dienst heeft. Ondanks de verschillende vormen van de zwerfkatprojecten worden grotendeels dezelfde doelen nagestreefd. De voornaamste taken van de werkgroepen zijn;

- Het handhaven van de *TNR-methode*<sup>8</sup>;
- Het opvangen en socialiseren van verwilderde kittens.

Ondanks dat de werkgroepen hetzelfde hoofddoel nastreven zijn er in de opzet en uitvoer meerdere verschillen. De aspecten van de opzet, uitvoer en evaluatie worden in de volgende paragrafen aan de hand van verschillende aspecten besproken.

### 3.2.2 Communicatie

Voor een goed lopend project is communicatie heel belangrijk. Deze communicatie is te verdelen in interne communicatie binnen de werkgroep en externe communicatie naar de betrokken externe partijen ofwel stakeholders.

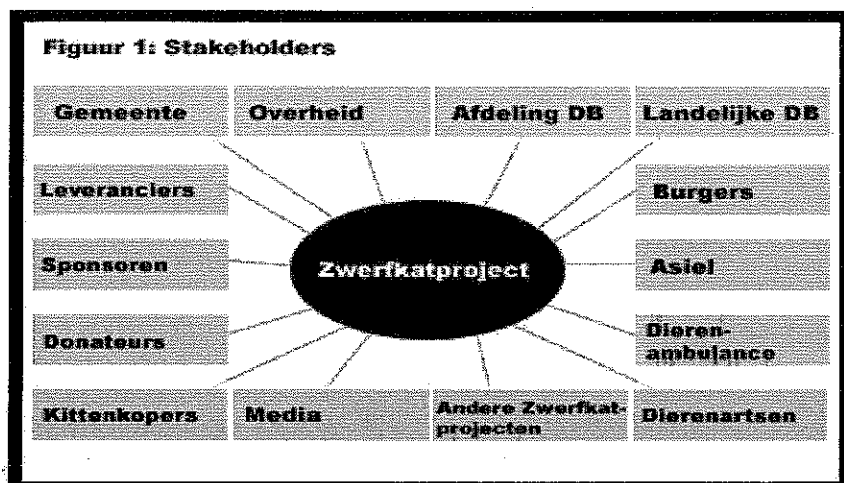
#### Interne en externe communicatie

De coördinatoren van de verschillende werkgroepen zijn het erover eens dat interne communicatie erg belangrijk is voor het goed functioneren van het project, maar bij het ene project verloopt dit soepeler dan bij de andere. Een communicatiebeleid wat betreft interne communicatie is er bij de projecten nauwelijks. Dit kan komen door gebrek aan tijd, omdat er vaak al een gebrek is aan mankracht. Ook is er binnen de meeste projecten niet de kennis, in de vorm van een medewerker met een gevolgde communicatieopleiding aanwezig. Het meest voorkomende interne communicatiemiddel onder de werkgroepen is de bijeenkomst. Deze bijeenkomsten worden over het algemeen een paar keer per jaar georganiseerd. Hiernaast vindt er ook veel tussentijdse communicatie plaats tussen de medewerkers van het castratieproject. Het initiatief ligt daarbij meestal bij de coördinator. Het werven en begeleiden van vrijwilligers wordt nader bekeken in *Paragraaf 3.2.3*.

Naast de interne communicatie is ook externe communicatie belangrijk voor het functioneren van een organisatie. De zwerfkatprojecten hebben te maken met verschillende externe publieksgroepen. Deze externe partijen worden ook wel *stakeholders* genoemd (1). In *Figuur 1* zijn de stakeholders voor de zwerfkatprojecten te zien.

---

<sup>8</sup> *TNR-methode: Trap Neuter and Return method. Deze werkwijze houdt in dat de verwilderde katten worden gevangen ('trap'), gecastreerd ('neuter') en weer teruggeplaatst ('return').*



Figuur 1: Stakeholders van de zwerfkatprojecten

Deze stakeholders worden in de volgende paragrafen afzonderlijk besproken.

#### Communicatie naar overheidsinstanties

In het *Handboek Zwerfkatten- en kittenopvang* staan tips voor het voeren van een lobby bij de gemeente (2). Ondanks deze beschikbare informatie hebben de meeste werkgroepen nauwelijks een band met de gemeente en worden ze financieel niet door de gemeente bijgestaan. De zwerfkatwerkgroepen hebben aangegeven, geen tijd te hebben om zich met lobbyen bezig te houden of beschouwen het als tijdsverspilling. Hier wordt als voornaamste reden gegeven dat de wisselingen van de betrokken wethouders, het erg lastig maken om een goed contact op te bouwen en afspraken te maken met de betrokken gemeente.

De werkgroep in Eindhoven heeft nauw contact met de gemeente. Deze gemeente regelt de voorlichting over het project, heeft een meldnummer voor klachten over zwerfkatten en betaalt de werkgroep een vergoeding van ongeveer 75 euro per gevangen kat. De gemeente neemt de werkgroep werk uit handen door de voorlichting te regelen. De voorlichting wordt nu door een *Public Relations* deskundige van de gemeente verzorgd. Daarnaast dekt de bijdrage die deze gemeente verstrekt, het grootste gedeelte van de kosten die voor het project gemaakt worden. Lobbyen kan dan ook als een goed middel gezien worden om de communicatie met bijvoorbeeld andere gemeenten te bewerkstelligen.

Ook hebben de projecten op het gebied van wetgeving te maken met de overheid. Deze wetgeving en de gevolgen hiervan worden behandeld in de *Paragraaf 3.2.4*.

#### Communicatie naar de afdeling van de Dierenbescherming

De regionale afdeling van de Dierenbescherming is in veel gevallen de oprichter van het zwerfkatproject. De meeste projecten zijn financieel grotendeels afhankelijk van deze afdeling. Het is dan ook belangrijk dat de afdeling op de hoogte gehouden wordt van het reilen en zeilen binnen het project. Bij enkele werkgroepen is de coördinator van het zwerfkattenproject aanwezig bij de bestuursvergaderingen van de afdeling.

### Communicatie naar het landelijke bureau van de Dierenbescherming

Met het landelijke bureau wordt gecommuniceerd door middel van het verplicht inleveren van de kwartaalrapportage. In de kwartaalrapportage dient de zwervkatwerkgroep o.a. cijfers te leveren over;

- Het aantal gevangen katten;
- Het aantal poezen en katers in de gevangen kattenpopulatie;
- De vangplaats van de katten;
- Het aantal teruggeplaatste katten;
- Het aantal geëuthaniseerde katten.

Het landelijke bureau is van plan om een aantal zwervkatprojecten met een krap budget financieel te ondersteunen. Ook heeft het landelijke bureau een informatiefolder over het zwervkattenprobleem en over de werkwijze van de zwervkatprojecten. Deze folder kan aangevraagd worden bij het landelijke bureau en kan gebruikt worden om de bekendheid met het probleem en het project bij burgers te vergroten.

Als laatste heeft het landelijke bureau een algemeen beleid met betrekking tot zwervkatten, een gedragscode voor het vangen en terugplaatsen van verwilderde zwervkatten en het *Handboek Zwervkatten- en Kittenopvang*. Deze literatuur kan gebruikt worden tijdens het opstellen van een eigen zwervkattenbeleid en het opzetten van een zwervkatproject. Ook kan het *Handboek Zwervkatten- en Kittenopvang* informatie bieden aan de vrijwilligers met betrekking tot het vangen en omgaan met zwervkatten.

### Communicatie naar de burgers

Over de soort en hoeveelheid informatie die aan de burgers verstrekt wordt, verschillen de werkgroepen van mening. Sommige werkgroepen proberen het project zo stil mogelijk te houden, terwijl anderen juist de publiciteit met het project proberen te zoeken. Beide manieren van aanpak hebben voor- en nadelen. Door het project zo stil mogelijk te houden heeft de organisatie minder te maken met weerstand van burgers. Er komen minder meldingen binnen en het project is beter te overzien. Door juist de publiciteit te zoeken kan er geprobeerd worden een groot draagvlak voor het beleid te creëren.

Het is aan te raden om klein te beginnen met een nieuw project. Door bij de start van het project nog niet grootscheeps de publiciteit te zoeken, blijft het project overzichtelijk. Door bijvoorbeeld in een bepaalde wijk te beginnen kunnen de vrijwilligers rustig praktijkervaring opdoen. Voor eventuele problemen kunnen oplossingen gezocht worden.

Een communicatiemiddel dat ook bij een kleinschalig project gebruikt kan worden is de informatiebrief. Deze brief is bedoeld voor de bewoners die rondom de vangplaats(en) wonen. De informatiebrief kan de burgers voorlichting geven over de inhoud van het zwervkatproject. Het doel van de informatiebrief is; burgers het nut van het project in laten zien, zodat ze medewerking verlenen tijdens de vangacties. Deze medewerking bestaat o.a. uit het binnen houden of herkenbaar maken van de huiskat tijdens de vangperiode. De brief kan ergernis voorkomen van katteneigenaren, mocht een huiskat per ongeluk gevangen en naar het asiel gebracht worden. Eventueel zou bij veel vragen onder de bewoners een informatiebijeenkomst georganiseerd kunnen worden.



Goed contact met de melder en met de mensen die de zwerfkatten voeren is belangrijk, dit omdat deze personen belangrijk zijn voor het succes van de vangactie. De kastval wordt bijvoorbeeld meestal in de tuin van de melder geplaatst.

Ook is de medewerking van de mensen die de zwerfkatten voeren vereist, aangezien de katten anders niet op een vaste tijd en plaats gevangen kunnen worden. Er wordt aan zwerfkatvoerders gevraagd om op een bepaalde plaats en tijd te voeren of soms juist een aantal dagen niet te voeren. Als de katten een paar dagen niet gevoerd worden, krijgen ze honger en komen ze sneller op het voer in de kastval af. De mensen die voeren zijn vaak erg gehecht aan de katten. Deze personen moeten vaak overtuigd worden van het feit dat het project het beste met de katten voor heeft.

#### Communicatie naar het asiel

Sommige werkgroepen zijn afhankelijk van het asiel met betrekking tot de tijdelijke opvang en/of het vervoer van de verwilderde zwerfkatten. Hier is een goede communicatie met het asiel dus erg belangrijk, aangezien er anders geen verwilderde zwerfkatten opgevangen en/of vervoerd kunnen worden. Ook voor projecten met een eigen opvang en vervoer is goed contact met het asiel belangrijk, zodat tamme katten overgeplaatst kunnen worden naar het asiel en eventueel kittens gesocialiseerd en/of geplaatst kunnen worden. Er moeten goede afspraken, tussen de werkgroep en het asiel, gemaakt worden over de verdeling van de verantwoordelijkheden. Het moet voor beide partijen duidelijk zijn welke verantwoordelijkheden onder welk gezag vallen.

#### Communicatie naar de dierenambulance

Een aantal werkgroepen heeft te maken met de dierenambulance voor het vervoer van de katten. Voor deze werkgroepen is communicatie met de dierenambulance dus erg belangrijk aangezien er anders geen katten opgevangen kunnen worden. Ook voor projecten met eigen vervoer is een goede communicatie met de dierenambulance noodzakelijk, om er voor te zorgen dat de dierenambulance meldingen van verwilderde zwerfkatten niet zelf behandelt, maar doorgeeft aan het zwerfkattenproject. Op deze manier kunnen meldingen met betrekking tot kattenoverlast op de juiste wijze worden afgehandeld. Net als bij de communicatie met het asiel is het belangrijk dat de verdeling van verantwoordelijkheden tussen de werkgroep en de dierenambulance duidelijk is.

#### Communicatie naar de dierenartsen

Een goede communicatie met dierenartsen is noodzakelijk, omdat deze de verwilderde zwerfkatten castreren. Sommige werkgroepen werken met één dierenarts terwijl een andere werkgroep met vijftien verschillende dierenartsen werkt. De dierenartsen geven alleen korting op medische handelingen en vaak ook op medicijnen. De hoogte van de korting die de dierenartsen geven is variabel. Sommige werkgroepen werken met vaste dagen waarop de dierenarts bezocht wordt, soms wordt er gewerkt met een dierenartsenrooster en andere kunnen direct na vangst bij een dierenarts terecht. Tijdens het dierenartsenbezoek in Leeuwarden hebben de plaatselijke dierenartsen ook aangegeven korting te willen geven op de castratie van verwilderde zwerfkatten. Een vereiste hier is dan dat er duidelijke afspraken gemaakt worden. Eén of twee vaste dagen in de week is bij een grootschalig project niet aan te raden omdat gevangen dieren dan vaak langer in de opvang moeten blijven. De tijd in de opvang moet zoveel mogelijk beperkt worden om de hoeveelheid stress voor de katten te beperken.

### Communicatie naar andere zwerfkcatprojecten

Vooraf de jongere werkgroepen hebben voor de start van hun project contact opgenomen met coördinatoren van langer lopende projecten. De coördinatoren hebben interesse in de werkwijze van de andere projecten en geven aan dat ze hiervan kunnen leren.

Het zou een toegevoegde waarde kunnen hebben om met vrijwilligers van de werkgroep andere projecten te bezoeken. Hierdoor kunnen de vrijwilligers ook onderling ervaringen uitwisselen. Dit kan ook bevorderend werken voor de motivatie van de vrijwilligers.

Sommige projecten werken ook samen met in de buurt gelegen andere projecten. Een voorbeeld hiervan is de samenwerking tussen Rotterdam en Gouda. Als er in Gouda veel katten zijn gevangen die niet in Gouda zelf opvangen kunnen worden, dan gaan deze dieren naar de opvang in Rotterdam, tegen betaling van de onkosten. Deze samenwerking geeft een goed signaal af in de vorm van 'samen staan we sterk'. De werkgroepen streven naar hetzelfde doel en dit doel is sneller te bereiken als expertise en praktische mogelijkheden gedeeld worden.

### Communicatie naar de media

Bij het inschakelen van de media is het een voordeel om over een medewerker te beschikken die kennis van PR heeft. Deze persoon weet hoe de verschillende media het best ingeschakeld kunnen worden. Een goede aanpak met betrekking tot de PR, straalt professionaliteit uit naar de buitenwereld. Aangezien de projecten beperkte beschikking hebben over financiële middelen is gratis publiciteit de beste optie. Hierbij kan gedacht worden aan een artikel in regionale dagbladen, een documentaire op een regionale televisiezender en het geven van interviews over het project.

### Communicatie naar de Kittenkopers

Sommige projecten plaatsen de gesocialiseerde kittens via het asiel, terwijl andere projecten de kittens zelf verkopen. Een voordeel van het verkopen van kittens via het asiel is dat veel burgers het asiel makkelijker weten te vinden dan de werkgroep. Er moeten met het asiel wel afspraken gemaakt worden over de verdeling van de inkomsten van de verkoop van deze kittens.

Verantwoord huisdierbezit is een belangrijk streven bij het terugbrengen van het aantal verwilderde zwerfkatten. Mensen die een kitten bij de werkgroep of het asiel aanschaffen krijgen daarom vaak ook informatie over het verantwoord houden van een kat. Meestal zit een castratie bij de kittenprijs in en moet de nieuwe eigenaar met het kitten terugkomen voor een castratie als het dier de goede leeftijd bereikt heeft. Op deze manier heeft de nieuwe eigenaar de castratie al bij aanschaf betaald en is de motivatie groter om de kat ook daadwerkelijk te laten castreren.

### Communicatie naar de donateurs, sponsors en leveranciers

Donateurs, sponsors en leveranciers zijn belangrijk voor het binnenhalen van geld en goederen. Meer hierover is na te lezen in *Paragraaf 3.2.6* over financieel management. Een aantal werkgroepen communiceert met donateurs en sponsors door middel van de verspreiding van een nieuwsbrief. Dit heeft een toegevoegde waarde omdat deze groepen dan bij het project betrokken blijven en hun steun over een langere termijn vast gehouden kan worden.

### Omgang met negatieve reacties

Naast leuke reacties hebben de werkgroepen ook vaak te maken met onbegrip en negatieve reacties. Het is arbeidsintensief om burgers te overtuigen van het nut van het terugplaatsen van zwerfkatten op de vangplaats en het is dus ook van belang om hier veel tijd aan te besteden. Bij het overtuigen van burgers moet vooral de aandacht gericht worden op de voordelen die de actie de bewoners biedt. Deze voordelen zijn bijvoorbeeld dat gecastreerde katten rustiger zijn, minder vechten en minder lawaai maken. Daarnaast kan uitgelegd worden dat, als de katten worden weggehaald en niet worden teruggeplaatst, er een vacuümeffect optreedt. Dit betekent dat er nieuwe ongecastreerde verwilderde katten voor de gevangen katten in de plaats komen en de overlast voor de burgers van vooraf aan begint. Met deze argumenten kan geprobeerd worden mensen te overtuigen van het nut van een kattencastratieproject.

Als mensen dan nog negatief blijven, reageren de werkgroepen verschillend. Sommige werkgroepen kiezen ervoor om toch te gaan vangen, terwijl ze weten dat het terugplaatsen van de katten moeilijkheden gaat geven. Het argument hierachter is, dat het geen "goed gevoel" geeft om ongecastreerde zwerfkatten te laten lopen. Andere werkgroepen vangen niet als ze tegengewerkt worden en hebben de ervaring dat de mensen dan later toch terugkomen op hun mening en weer om hulp vragen. Het nadeel van afwachten of de mensen bijdraaien, is dat er een kans bestaat dat de kat in de tijd dat het buiten loopt kittens werpt of in het geval van een kater andere poezen bevrucht. Er moet dus een afweging gemaakt worden tussen enerzijds het risico dat voor de verwilderde zwerfkatten een buitenplaats gezocht moet worden als ze niet teruggeplaatst kunnen worden of anderzijds het risico dat er extra ongewenste kittens geboren worden als er niets gevangen wordt. Het is echter ook belangrijk niet te zwichten voor negatieve reacties omdat de hoeveelheid negatieve reacties dan in hoeveelheid en intensiteit toeneemt. Het is dan de beste oplossing om de situatie even af te wachten, blijven proberen om mensen het nut van het kattencastratieproject in te laten zien en hopen dat de melders uiteindelijk hun mening bijstellen. Er is dan echter wel een duidelijk signaal afgegeven dat de werkgroep niet te manipuleren is en dat de katten gewoon op de vanglocatie weer worden uitgezet.

Soms komt het voor dat de burgers voor het vangen geen problemen zeggen te hebben met het terugplaatsten van de katten en na vangst van mening veranderen. In deze situatie plaatsen bijna alle werkgroepen de katten toch terug ondanks dat de burgers soms gaan dreigen. Ervaring leert dat er een groot verschil is tussen dreigen en daadwerkelijk doen. Om te voorkomen dat burgers achteraf op hun mening terugkomen, kan er gewerkt worden met een contract. In dit contract staat dat de melder toestemt met het terugplaatsen van de katten op de vanglocatie zodra de dieren hersteld zijn van de castratie.

### **3.2.3 Personeelsbeleid**

Het aantal personen dat bij het project betrokken is, is verschillend per werkgroep. Het merendeel werkt op vrijwillige basis voor het project, terwijl de coördinatoren vaak betaald werk doen. Het is aan te raden om voor de functie van coördinator een betaalde kracht in dienst te nemen omdat deze persoon de spil van de organisatie is en er veel verantwoordelijkheden op de schouders van deze persoon rusten. Het aantal medewerkers varieert tussen 4 en 60. De medewerkers zijn bij de meeste projecten te verdelen in; coördinatoren, vangers, verzorgers en gastgezinnen.

## Werken met vrijwilligers

De meeste coördinatoren geven aan dat het lastig is om vrijwilligers, voornamelijk vangers, voor het project te werven en geven ook aan dat ze eigenlijk onderbezet zijn.

### *Richtlijnen*

Zeven van de negen zwerfkatprojecten hebben schriftelijke richtlijnen waaraan de vrijwilligers zich dienen te houden. Sommige maken hierbij gebruik van het Handboek Zwerfkatten- en Kittenopvang en van het beleid van de Dierenbescherming. Andere werkgroepen hebben eigen informatiemateriaal en richtlijnen ontwikkeld.

### *Veiligheid*

Drie van de negen werkgroepen vinden het in verband met de veiligheid een vereiste dat er in duo's wordt gevangen. Terwijl de andere werkgroepen het onnodig vinden om bij kleinere vangacties meerdere vrijwilligers in te zetten of niet voldoende vrijwilligers hebben om in duo's te werken. Bij grote vangacties wordt er bij alle werkgroepen met meerdere vangers gewerkt.

Het is aan te raden om bij alle vangacties op zijn minst in duo's te werken. Het laten overlopen van de katten naar een vervoersbox gaat makkelijker met twee vrijwilligers. Daarnaast zijn negatieve en soms agressieve reacties van burgers met twee personen beter op te vangen dan door een vrijwilliger alleen. Door het werken in duo's kan de organisatie beter de veiligheid van de medewerkers waarborgen. Bij de werkgroepen wordt lang niet altijd in duo's gevangen en dit zou mogelijk bij kunnen dragen aan het feit dat de werkgroepen moeilijk vrijwilligers kunnen vasthouden.

De projecten willen voorkomen dat de vrijwilligers door het werken met de katten een ziekte oplopen. De beste manier om dit te voorkomen is door de regel in te stellen dat de medewerkers de katten niet mogen aanraken. De katten worden verplaatst door middel van overlopen<sup>9</sup>. Bij het bezoek aan de dierenarts wordt gebruik gemaakt van een dwangkooi<sup>10</sup>.

Sommige werkgroepen raden medewerkers aan om een tetanusprik te halen. Verplicht is het echter niet omdat de medewerker ook een tetanusprik kan halen op het moment dat hij of zij gebeten is.

### *Uitval*

De uitval van medewerkers kan door de ene werkgroep beter opgevangen worden dan door de andere werkgroep. Vier van de negen werkgroepen willen een vangactie hoe dan ook door laten gaan en andere werkgroepen blazen een vangactie eventueel af bij te weinig personeel. Vaak zijn het de coördinatoren zelf die inspringen bij het uitvallen van medewerkers.

---

<sup>9</sup> **Overlopen:** Het verplaatsen/ laten lopen van de verwilderde zwerfkat van het ene naar het andere hok of compartiment. Aanraking met stokje kan de kat hierbij over de drempel helpen. Door het overlopen hoeven de katten niet door medewerkers aangeraakt te worden.

<sup>10</sup> **Dwangkooi:** een kooi die in elkaar geschoven kan worden, zodat de verwilderde zwerfkat tussen twee wanden wordt gefixeerd/ geklemd. Vervolgens kan de kat geïnjecteerd worden zonder dat het dier de dierenarts kan verwonden.

### 3.2.4 Wet en regelgeving

Vrijwel alle coördinatoren weten dat je tijdens het vangen en terugplaatsen van verwilderde zwervkatten te maken hebt met de Flora- en Faunawet (artikel 14, eerste lid).

In de Flora- en Faunawet wet staat een verbod op het uitzetten van dieren in de vrije natuur. Het uitzetten van verwilderde zwervkatten valt ook onder dit verbod.

De Dierenbescherming heeft als enige een ontheffing voor dit verbod. Alle medewerkers die zwervkatten terugplaatsen hebben een uitzetontheffing nodig. Deze ontheffingen zijn afkomstig van het Ministerie van LNV<sup>11</sup> en kunnen door de coördinatoren aangevraagd worden bij het landelijke bureau van de Dierenbescherming. Deze ontheffing moet op naam en geboortedatum aangevraagd worden en is dus persoonsgebonden. Ook moet per vergunning een maximaal aantal katten aangegeven worden wat door deze persoon uitgezet gaat worden.

De werkgroepen hebben een verschillend aantal personen met een ontheffing. Dit aantal ligt in de meeste gevallen tussen de 4 en de 15 personen.

Een deel van de coördinatoren van de zwervkatprojecten is in het bezit van een erkend bewijs van vakbekwaamheid (Honden- en Kattenbesluit)

Volgens één van de coördinatoren heeft een zwervkattenproject een UBN-nummer<sup>12</sup> nodig. Een aanvraagformulier voor een UBN-nummer kan telefonisch worden aangevraagd bij het Ministerie van LNV. Andere afdelingen geven aan dat dit niet nodig is bij het uitzetten van katten, maar alleen bij het verkopen van katten en kittens aan particulieren. Dit gebeurt echter vaak via het asiel.

### 3.2.5 Contracten

Twee werkgroepen werken met vrijwilligerscontracten voor alle vrijwilligers, anderen zijn hier mee bezig of willen dit in de toekomst. Een nadeel dat genoemd werd van het werken met vrijwilligerscontracten, is dat deze contracten afstotend kunnen werken. Mensen kunnen dan het idee krijgen dat ze ergens aan vastzitten en dit in combinatie met het lastig kunnen werven van vrijwilligers voor het project, maakt het er niet makkelijker op om mensen te vinden. Echter het werken met vrijwilligerscontracten draagt wel bij aan het professionaliseren van de organisatie.

Bijna alle werkgroepen werken met een contract voor gastgezinnen. Hierin staat dat de kittens eigendom blijven van de werkgroep. Soms wordt er ook aangegeven of en hoeveel kittens de gastgezinnen eventueel zelf mogen houden. Door dit in het contract op te nemen is er minder kans dat er zich gastgezinnen aanmelden die geen afstand van dieren kunnen doen.

Een enkele werkgroep werkt ook met contracten voor de melders. Hierin staat onder andere dat de melder het goed vindt dat de katten na castratie teruggeplaatst worden op de vangplaats. Een dergelijk contract vermindert de kans op negatieve reacties en conflicten tijdens het uitzetten van de katten.

---

<sup>11</sup> Ministerie van LNV: Ministerie van Landbouw Natuur en Visserij

<sup>12</sup> UBN-nummer: Uniek Bedrijfsnummer

### 3.2.6 Financieel management

*Onder financieel management wordt verstaan, alle soorten inkomsten en uitgaven die betrekking hebben op een zwerfkattoproject.*

#### Inkomsten

##### *Bijdrage Landelijk bureau en plaatselijke Afdeling DB*

Een deel van de inkomsten voor de zwerfkattoprojecten wordt bijgedragen door de landelijke en/of plaatselijke afdeling. Dit bedraagt 70.000 Euro per jaar voor heel Nederland door de landelijke afdeling. Een voorwaarde om aanspraak te kunnen maken op dit bedrag is dat de afdeling niet draagkrachtig genoeg moet zijn om de zwerfkattoprojecten zelfstandig te kunnen bekostigen. De bijdrage van de plaatselijke afdeling verschilt per afdeling.

##### *Sponsoring, donateurs en fondsenwerving*

Om de kosten te kunnen dekken zijn de meeste werkgroepen grotendeels afhankelijk van de regionale afdeling van de Dierenbescherming. Andere manieren waarop werkgroepen aan financiën kunnen komen zijn; sponsoring of het werven van donateurs. De meeste werkgroepen zoeken nog niet heel actief naar donateurs of sponsoren.

Het zwerfkattoproject in Rotterdam heeft 600 donateurs en het streven is dat dit er na 2006, 1000 zijn. De donateurs worden geworven tijdens:

- Vangacties;
- Bij aanschaf van een kitten bij de stichting;
- Via al bestaande de vrijwilligers;
- Via andere donateurs.

Bij de bouw van de eigen opvang van Stichting Zwerfkatten Rotterdam is gebruik gemaakt van zowel sponsoring, donaties als fondsen.

#### Uitgaven

Aan promotie geven de werkgroepen weinig uit. Sommige werken met een nieuwsbrief die gedrukt moet worden, maar hierbij krijgen ze korting. Verder moeten er soms kopieerkosten gemaakt worden voor de informatiebrieven. Overige informatiefolders worden verstrekt via het landelijke bureau. Verder wordt er gebruik gemaakt van gratis publiciteit in de vorm van persberichten en komen de werkgroepen soms op de (lokale) radio en tv.

De kosten die de werkgroepen per kat kwijt zijn, zijn verschillend. De ene werkgroep heeft bijvoorbeeld een goedkoper tarief bij de dierenarts dan de andere werkgroep. Gemiddeld moet er gerekend worden op een bedrag van ongeveer € 100 per kat, de katers zijn meestal goedkoper dan de poezen. Ook voor kittens zijn de kosten vaak hoger maar deze kosten kunnen voor een gedeelte gedekt worden met de opbrengst van de verkoop van deze kittens. De kosten voor een kastval zijn +/- 250 Euro.

### 3.2.7 Trap Neuter and Return Methode (Vang Castrer en Uitzet Methode)

*De Trap Neuter and Return Methode is een methode waarbij verwilderde zwerfkatten worden gevangen, gecastreerd en uitgezet. Deze methode wordt gehanteerd door geïnterviewde zwerfkattengroepen in Nederland.*

#### Trap (vangen)

De reden om ergens te gaan vangen is meestal een melding van burgers of bedrijven. Vaak gaat er dan een medewerker polshoogte nemen en informeren om hoeveel en wat voor katten het gaat. Als de situatie duidelijk is, komt de melding afhankelijk van de urgentie meestal op een wachtlijst te staan.

Als de medewerker de situatie gaat bekijken is het belangrijk om er op te letten of het werkelijk om verwilderde zwerfkatten zonder eigenaar gaat. Het is niet de bedoeling dat het project er voor dient om gratis de eigen katten van de melder te castreren. Door goede vragen over de herkomst van de katten te stellen is hier meestal achter te komen.

#### *Hulpmiddelen bij het vangen*

De hulpmiddelen die door de verschillende projecten genoemd werden zijn:

- Kastvallen;
- Minimaal twee vervoersboxen;
- Lokmiddel;
- Een donkere doek om over de kastval te leggen als er een verwilderde kat in zit, op deze manier wordt de kat rustiger;
- Schoonmaakmiddel;
- Blikopener
- Een zaklamp;
- Eventueel een beschermende herkenbare jas en/of ook handschoenen.
- Een auto

Geen van de werkgroepen werkt met een vangstok, omdat dit zeer dieronvriendelijk is.

De projecten gebruiken een kastval van het merk *Corton* of maken zelf kastvallen. De zelfgemaakte vallen worden ook van andere materialen dan ijzer gemaakt. Er wordt dan bijvoorbeeld ook gebruik gemaakt van hout. Een nadeel dat genoemd werd van de *Corton-vallen* is het lawaai dat de kooi maakt tijdens het dichtvallen. Dit lawaai kan andere katten afschrikken. Vaak worden *Corton-vallen* met een staartuitsparing gebruikt om zo de kans op verwonding te verminderen.

#### *Voorzorgsmaatregelen bij het vangen*

Het aantal kastvallen dat op een locatie geplaatst wordt is afhankelijk van de grootte van de betreffende kattenpopulatie. Hoe meer katten er aanwezig zijn. Des te meer kastvallen er geplaatst worden. De kastvallen worden het liefst op de voerplaats of op de looproute van de katten geplaatst. De looproute is meestal langs heggen en schuttingen en door bosjes en struiken.

De ervaring van sommige projecten heeft geleerd dat kastvallen gewilde objecten zijn om te stelen of te saboteren. Om dit te voorkomen worden de kastvallen soms vastgelegd aan een ketting, worden ze in de tuin van de melder geplaatst of er blijven vrijwilligers in de buurt van de vangplaats in de auto zitten om de kastval in de gaten te houden. Het gebruik van een ketting voorkomt meestal diefstal van de kastval, maar het kan niet eventuele sabotage zoals het loslaten van gevangen katten voorkomen. Het heeft dus de voorkeur om de val in een afgesloten tuin te plaatsen of om constante controle op de val uit te oefenen.

Als de vrijwilligers er niet bij blijven, wordt de bewoners gevraagd om de val regelmatig te controleren. Om er zeker van te zijn dat de val ook daadwerkelijk regelmatig gecontroleerd wordt, is er de mogelijkheid om de bewoners met een bepaalde frequentie te bellen met de vraag of ze de val willen controleren.

Er zijn verschillende lokmiddelen die gebruikt kunnen worden om de katten in de kastval te lokken. Meestal wordt hiervoor blikvoer gebruikt, maar sommige projecten gebruiken ook bijvoorbeeld sardientjes of makreel. Het beste resultaat wordt bereikt als het aangeboden voer aantrekkelijker is dan het voer dat de katten gewend zijn.

#### *Overzetten van gevangen katten*

Als er een kat gevangen is, wordt deze meestal zo snel mogelijk opgehaald. De tijd die de kat maximaal in de val doorbrengt is per project verschillend. Het ene project hanteert maximaal een uur terwijl bij sommige projecten, katten soms een nacht in de kastval doorbrengen. In het kader van het welzijn van de kat, moet het dier zo snel mogelijk uit de kastval verwijderd worden om de stress zoveel mogelijk te beperken. Als er niet direct iemand in staat is de kat mee te nemen dan dient er een donkere deken over de kastval gegooid te worden om het dier tot rust te brengen.

Voordat het dier vervoerd wordt, wordt het meestal eerst overgezet naar een vervoersbox. Dit zijn omgebouwde vervoersboxen voor huiskatten die een schuif i.p.v. een deurtje hebben gekregen. De meeste werkgroepen laten de katten ter plaatse overlopen van de kastval naar de vervoersbox. Het is aan te bevelen om de kat zo snel mogelijk van de kastval naar de vervoersbox over te zetten. De vervoersbox is donkerder en geeft de kat meer beschutting en zal de stress van de kat mogelijk verminderen.

#### *Vangseizoen*

Over het vangseizoen verschillen de projecten van mening. Zeven van de projecten vangen het hele jaar door waarbij het voorjaar en de zomer extra druk is door de vangst van kittens. Twee projecten kiezen ervoor om in de lente/zomer niet of zo min mogelijk te vangen om zo te voorkomen dat er hoogdrachtige of lacterende katten worden gevangen. Volgens één van de coördinatoren zijn er in het voorjaar en de zomer wel meer melding, omdat de katten dan actiever worden, zich gaan voortplanten met als resultaat nog meer katten en er uiteindelijk meer overlast veroorzaakt wordt. Ook wekken kleine kittens sympathie op onder de bewoners, hierdoor worden ze sneller opgemerkt. Dit kan ook verklaren waarom er meer meldingen binnen komen in de zomer.

#### Neuter (castratie)

Soms gaat de kat rechtstreeks van de vangplaats door naar de dierenarts voor een castratie. Meestal gaat de kat echter eerst mee naar de opvang en wordt het dier op een later tijdstip naar de dierenarts gebracht. De kat moet bij voorkeur 12 uur nuchter zijn voor de castratie. Daarom heeft het de voorkeur om de kat eerst naar de opvang te vervoeren.



Het heeft wel de voorkeur om de kat zo snel mogelijk te castreren, zodra de kat goed nuchter is. Dit om de tijd in de opvang en dus de stress te verminderen. De meeste projecten castreren de katten daarom binnen 24 uur na vangst. Bij een aantal projecten is dit niet altijd mogelijk vanwege bepaalde dierenartsdagen.

#### *Herstelperiode na de castratie*

Acht van de negen werkgroepen houden een kater minimaal 24 uur na de operatie in de opvang en de poezen 4 à 5 dagen om te herstellen voordat ze teruggeplaatst worden. Dit wordt gedaan om bij eventuele complicaties in te kunnen grijpen. Eén van de projecten laat de dieren door gebrek aan opvangmogelijkheden ook eerder vrij. De dieren worden dan uitgezet zodra de narcose volledig is uitgewerkt.

#### *Het castreren van kitters*

Bij drie van projecten worden de kitters vanaf 12 weken gecastreerd, bij drie andere werkgroepen op de leeftijd van 4 a 5 maanden en bij de laatste drie afdelingen op de leeftijd van 6 maanden.

Sommige dierenartsen zijn tegen het vroeg castreren en willen hieraan niet meewerken. Voor deze socialisatie zijn wel gastgezinnen nodig die veel tijd in de socialisatie kunnen steken. Als de kitters met 12 weken nog niet is bijgetrokken, kan er alsnog voor castratie en terugplaatsing gekozen worden. Dierenartsen die met 12 weken castreren zien hiervan ook de voordelen in. Een jongere poes is juist makkelijker te castreren doordat de eierstokken vergroot zijn en de katten herstellen op die leeftijd veel sneller van de operatie. Nadelen van het vroeg castreren van een kater zijn het grotere risico van de narcose en de castratie van een jonge kater is lastiger uit te voeren dan die van een kater op oudere leeftijd.

#### *Castreren van drachtige poezen*

Met het castreren van hoogdrachtige poezen hebben sommige werkgroepen het erg moeilijk. Vier werkgroepen aborteren standaard alle drachtige poezen. Twee werkgroepen castreren drachtige poezen niet meer als ze voelbaar drachtig zijn. Twee werkgroepen bepalen in overleg met de dierenarts of ze nog wel of niet meer de poes zullen castreren. Eén werkgroep is nog in overleg over dit onderwerp maar heeft al wel één keer een hoogdrachtige poes laten aborteren.

#### *Castreren van lacterende<sup>13</sup> poezen*

Ook over wat te doen met een gevangen lacterende poes hebben de werkgroepen deels een ander beleid. De meeste werkgroepen gaan eerst de kitters zoeken. Als deze niet gevonden worden dan castreren vier van de negen werkgroepen de moeder direct en laten ze haar zo snel mogelijk weer vrij. De andere vijf werkgroepen laten de moeder direct los zonder haar te castreren.

#### Return (uitzetten)

##### *Uitzetten van katten*

Zodra de dieren hersteld zijn van hun operatie worden ze meestal op de vangplaats teruggezet. Soms is dit niet mogelijk omdat het er niet veilig is voor de katten (bijv. bij een drukke weg). Als de katten niet teruggeplaatst kunnen worden dan zoeken de meeste werkgroepen een buitenhuis voor de katten. Bij een buitenhuis gaat het meestal om een boerderij waar men het niet erg vindt dat er een gecastreerde verwilderde kat rondloopt. De kat wordt eerst 3 weken in een bench of ren geplaatst en daar gevoerd. Na de drie weken wordt de kat losgelaten en dan blijft de kat hopelijk bij de boerderij.

<sup>13</sup> **Lactatie:** De afscheiding van een voeding met melk na een geboorte

### *Nacontrole*

Als katten teruggeplaatst worden of naar een buitenplaats gaan dan wordt er door de werkgroepen van de voerders verwacht dat ze de katten in de gaten houden. Als er katten ziek worden, gewond zijn of als er nieuwe ongecastreerde katten bijkomen dan kan er weer contact met de werkgroep opgenomen worden. De katten worden dan opnieuw gevangen en eventueel behandeld.

De mensen die de katten voeren krijgen van de werkgroepen soms advies over het voeren van katten en soms krijgen ze wat gratis voer.

### **3.2.8 Huisvesting**

Bij de meeste werkgroepen is geen contact tussen katten binnen de opvang. Dit is het geval bij zes van de negen zwervkatprojecten. De overige drie werkgroepen laten de katten in de opvang wel met elkaar in contact komen.

Drie werkgroepen beschikken nog niet over de mogelijkheid om katten in quarantaine te houden en hebben dit nog wel als wens. De andere zes werkgroepen hebben deze mogelijkheid al wel. Rotterdam heeft een goede opvangsituatie door het gebruik van aparte kamers waarin de katten per vangplaats worden opgevangen (wel allemaal in aparte hokjes). Op deze manier kan een eventuele besmettelijke ziekte die bij een populatie heerst niet overgebracht worden naar andere populaties. De kans op overdacht van ziekten is in deze opvang ook al kleiner door het gebruik van een speciaal klimaatbeheersingssysteem waarbij de lucht in de kamers constant ververs wordt.

### **3.2.9 Scheiding kittens van verwilderde moeder**

De zwervkatprojecten hebben deels een verschillende keuze gemaakt wat betreft de scheidingsleeftijd. Zes werkgroepen halen de kittens als ze goed zelfstandig kunnen eten op een leeftijd van ongeveer 5 a 6 weken bij de moeder weg. Een andere werkgroep haalt de kittens met 3 tot 4 weken bij de moeder weg om het overnemen van wild gedrag van de moeder te voorkomen. Twee werkgroepen halen de kittens met 8 a 9 weken bij de moeder weg. Één van deze werkgroepen wisselt soms een aantal kittens om met kittens van een tamme moeder.

Er kan ook voor gekozen worden om de moederpoes met kittens pas te vangen zodra de kittens ongeveer 5 weken oud zijn. De kittens kunnen dan direct van de moeder gescheiden worden. Dit heeft als gevolg dat de moederpoes direct gecastreerd kan worden en na de herstelperiode uitgezet. Deze manier van werken voorkomt dat de moederpoes meerdere weken onder stress in gevangenschap wordt gehouden.

Als de kittens gescheiden zijn van de moeder gaan ze meestal naar een gastgezin. Één werkgroep socialiseert de kittens in de eigen opvang en een ander socialiseert de kittens soms in het eigen asiel. Voor een gastgezin is het een vereiste dat alle eigen dieren volledig ingeënt moeten zijn, de gastgezinnen moeten ervaring en/of kennis hebben met betrekking tot het verzorgen van katten en kittens en daarnaast moet het gastgezin voldoende tijd en aandacht hebben om de kittens te kunnen socialiseren. Mensen die kittens met flesvoeding grootbrengen moeten de hele dag thuis zijn. Zoals eerder aangegeven mogen gastgezinnen na 28 februari 2012 niet meer ingezet worden voor het opvangen van kittens

Sommige afdelingen kiezen ervoor om alleen te flessen als de kittens minimaal 3 weken oud zijn. Hiervoor wordt gekozen omdat jongere kittens vaak alsnog sterven en het flessen van

kittens veel inzet en tijd vraagt. Vanaf 3 weken is de overlevingskans van de katten aanzienlijk groter.

### 3.2.10 Merken van gecastreerde verwilderde katten

De gecastreerde verwilderde katten moet gemerkt worden om te voorkomen dat ze nogmaals gevangen en naar de opvang of dierenarts gebracht worden. De meeste gebruikte methode van het merken van verwilderde zwervkatten is de eartip. Bij eartippen wordt een stukje van een van de oren verwijderd. Het grote voordeel van het eartippen is, dat het aan de buitenkant van de kat zichtbaar is. Een nadeel van de eartip kan zijn dat mensen het er niet mooi uit vinden zien. Er moet echter wel rekening mee gehouden worden dat het om verwilderde zwervkatten gaat die op straat leven. Een groter nadeel van de eartip is, dat vechtverwondingen soms op een eartip kunnen lijken. Dit kan er voor zorgen dat het bij een nog niet gecastreerde kat lijkt als of het dier al wel gecastreed is. Er moet dus goed naar het oor van de gevangen kat gekeken worden om te bepalen of het om een eartip gaat of niet.

Sommige werkgroepen vinden dit niet ideaal en zouden liever chippen. Een nadeel van een chip is dat deze momenteel moeilijk door de kooi te lezen is en het is van de buitenkant niet te zien of de kat een chip heeft. Daarnaast willen chips zich wel eens verschuiven in het lichaam waardoor het nog moeilijker is om te bepalen of het dier een chip heeft.

### 3.2.11 Gezondheid en Welzijn

De meeste werkgroepen ontwormen en ontvlooiën de katten standaard. Vaccineren doet geen van de werkgroepen. De redenen van de werkgroepen om verwilderde zwervkatten niet te enten, is dat de vaccinatie na 3 weken geboosterd<sup>14</sup> zou moeten worden en jaarlijks herhaald. Volgens de werkgroepen is een eenmalige vaccinatie niet zinvol.

Op de besmettelijke ziektes kattenaids en kattenleukemie wordt door maar één werkgroep standaard getest. De andere werkgroepen testen alleen bij verdenking door de dierenarts. De reden om niet standaard te testen is voornamelijk de prijs van het onderzoek. De bloedtest kost namelijk 120 euro per kat. Door de hoge kosten is het financieel vrijwel onmogelijk om alle katten te testen. Er kan daarom reëel gezien het best gekozen worden voor het testen van dieren, die door de dierenarts verdacht worden van het onder de leden hebben van de ziekte.

Over wat te doen met een positiefgeteste kat is een sterk verschil van mening onder de werkgroepen. Één werkgroep brengt deze katten naar een verpleegopvang die deze katten verzorgd. De opvangcapaciteit van deze opvang is echter wel beperkt. Bij zes werkgroepen volgt euthanasie bij een positieve test om besmetting en lijden van de kat te voorkomen. Bij twee werkgroepen volgt alleen euthanasie als de kat zich ook heel ziek voelt. Anders wordt de kat gewoon teruggeplaatst of gaat deze naar een buitenplaats. Bij een positieve test voor Kattenaids en/of kattenleukemie heeft euthanasie de voorkeur. De reden hiervan is enerzijds het voorkomen dat het dier andere gezonde dieren besmet en anderzijds om te voorkomen dat het besmette dier (in de toekomst) onnodig zal lijden.

De meeste werkgroepen laten de beslissing van het wel of niet behandelen van een zieke of gewonde verwilderde zwervkat aan de dierenarts over. Bij de keuze voor het wel of niet

---

<sup>14</sup> **Booster:** een extra injectie van een vaccin, waardoor een aanwezige bescherming binnen korte tijd wordt versterkt.

behandelen van een verwilderde kat moet het welzijn van de kat voorop staan. Een aantal werkgroepen geeft aan dat geld geen rol mag spelen bij de behandeling van het dier.

### **3.2.12 Euthanasiebeleid**

Er is maar één werkgroep die een duidelijk euthanasiebeleid hanteert, andere beslissen per geval in overleg met de dierenarts. Het euthanasiebeleid van Stichting Zwerfkat Rotterdam geeft twee redenen om een kat te euthaniseren:

- De kat vormt een (besmettings-) gevaar voor andere katten
- De kat wordt door euthanasie een lijdensweg bespaard

Alle werkgroepen geven wel aan dat het welzijn van de kat voorop staat en dat de beslissing voor een eventuele euthanasie hierop gebaseerd wordt.

## 4 Literatuuronderzoek met betrekking tot zwerfkatprojecten

*Naast de ervaringen uit de praktijk met betrekking tot het succesvol laten verlopen van een zwerfkatproject zijn er in de literatuur ook verscheidene richtlijnen/ aanwijzingen te vinden. Om een bedrijf professioneel te laten werken, zijn er verschillende aspecten van belang. Deze aspecten zijn onder te verdelen in; communicatie, personeelsbeleid, wet en regelgeving, werken met contracten, inkomsten en uitgaven, TNR-methode (Trap, Neuter and Return), huisvesting, scheiding kittens van de verwilderde moeder, merken van gecastreerde verwilderde katten, gezondheid en euthanasiebeleid.*

### 4.1 Communicatie

Voor een goed lopend project is communicatie heel belangrijk. Een goede communicatie kan zorgen voor duidelijkheid en tevredenheid onder de medewerkers en voor een goede verhouding en uitstraling naar de stakeholders toe. Deze communicatie is te verdelen in interne communicatie binnen een bedrijf/organisatie en de externe communicatie naar de betrokken externe partijen oftewel *stakeholders*.

#### Interne en Externe communicatie

##### *Interne communicatie*

Interne communicatie is gericht op de communicatie binnen een bedrijf en kan o.a. onderverdeeld worden in bijeenkomsten, tussentijdse communicatie functioneringsgesprekken, vergaderingen en workshops (7) Interne communicatie is voor de projecten voornamelijk belangrijk voor het vertalen van het opgezette beleid naar de vrijwilligers en het goed begeleiden van deze vrijwilligers, zodat deze gemotiveerd voor het werk blijven. Om vrijwilligers vast te houden is het belangrijk om alle vrijwilligers intensief bij alle aspecten van het project te betrekken. Het is erg belangrijk dat er goed naar elkaar geluisterd wordt en dat iedere medewerker inspraak heeft en die inbreng gewaardeerd wordt. (7)

Voor elk bedrijf of organisatie kan het nuttig zijn om een intern communicatieplan op te stellen. Bij een communicatieplan voor zwerfkatprojecten is het formuleren van doelstellingen, het bepalen van communicatiemiddelen en het vaststellen van verantwoordelijkheden belangrijk. Een belangrijke doelstelling zou het opvolgen van het beleid en streven naar professionaliteit moeten zijn. (7)

##### *Externe communicatie*

Externe communicatie is gericht op de communicatie met de stakeholders van een bedrijf. Dit kan verschillende mondelinge en schriftelijke manieren bijvoorbeeld door middel van een nieuwsbrief.

Bij externe communicatie naar een *stakeholder* zoals een overheidsinstantie (bijv. een gemeente), moeten communicatiedoelstellingen geformuleerd worden in de termen van weten, vinden en doen. Het is belangrijk dat de betreffende instantie duidelijk weet wat het zwerfkatproject precies inhoud. De instantie moet vinden dat het zwerfkattenproject problemen oplost, die eigenlijk onder de verantwoordelijkheid van de instantie (bijv. gemeente) vallen. De instantie kan hierna eigenlijk maar één ding doen en dat is een bijdrage leveren aan het project (7).

## 4.2 Personeelsbeleid

### Werven van vrijwilligers

De beste manier om nieuwe vrijwilligers aan te trekken is via vrijwilligers die al bij de organisatie betrokken zijn. De bestaande vrijwilligers kunnen zo, al duidelijk de inhoud van het werk aangeven en hun ervaring delen. Als het op deze manier niet lukt om vrijwilligers te werven dan zijn er nog een aantal andere mogelijkheden. Er kunnen advertenties gezet worden en bijv posters opgehangen. Een nadeel hiervan is dat het hierbij om éénrichtingsverkeer gaat en de boodschap soms niet over komt. Als er gekozen wordt voor het plaatsen van een advertentie dan moet er op een aantal punten gelet worden. Een advertentie moet duidelijk de voordelen voor de vrijwilliger noemen. Het is belangrijk om eerst de doelgroep te bepalen. Als dit duidelijk is, moet er gekeken worden wat de drempels voor de doelgroep zijn om zich als vrijwilliger aan te melden. Vervolgens moet er geprobeerd worden om deze drempels weg te nemen. De potentiële vrijwilliger moet weten wat de organisatie en het werk te bieden heeft. De advertentie moet competentie gericht zijn en duidelijke functie-eisen aangeven. De potentiële vrijwilliger moet het gevoel hebben dat de advertentie op zijn/haar lijf geschreven is (9).

Als de organisatie op een meer interactieve manier vrijwilligers wil werven zijn er ook een aantal mogelijkheden. Er kan bijvoorbeeld een open dag georganiseerd worden, tijdens een dergelijke dag kunnen bestaande vrijwilligers een duidelijk beeld schetsen van de organisatie. Een andere manier is een snuffelstage. Geïnteresseerde kunnen zich inschrijven om een bepaalde periode met een bestaande vrijwilliger mee te lopen. Hierdoor komen de geïnteresseerden te weten wat het werk inhoudt en kunnen ze de sfeer van de organisatie proeven. Een snuffelstage is voor twee soorten mensen bedoeld. Ten eerste voor mensen die wel vrijwilligerswerk zouden willen doen maar zich afvragen of ze het werk wel aankunnen. Ten tweede is het bedoeld voor mensen die een negatief beeld hebben van vrijwilligerswerk en op deze manier willen kijken of ze hierin gelijk hebben.

Voorwaarden aan de organisatie bij een snuffelstage zijn; het verzorgen van goede informatie, een open houding en dat er een goed beeld van de organisatie wordt gegeven. Als er iemand vrijwilliger is geworden naar aanleiding van een snuffelstage dan kan dit gebruikt worden om de publiciteit te zoeken met het verhaal van deze persoon om op die manier de snuffelstage meer onder de aandacht te brengen. (9)

### Begeleiden van vrijwilligers

Zeven van de negen zwerfkcatprojecten hebben schriftelijke richtlijnen waaraan de vrijwilligers zich dienen te houden. Sommige maken hierbij gebruik van het handboek zwerfkatten en kittens en van het beleid van de Dierenbescherming. Andere werkgroepen hebben eigen informatiemateriaal en richtlijnen ontwikkeld. Vooral voor gastgezinnen biedt het handboek van de dierenbescherming informatie over het verzorgen en grootbrengen van kittens. Naast het verstrekken van literatuur kan er ook gedacht worden aan workshops en informatiebijeenkomsten om de vrijwilligers goed op de hoogte te houden van nieuwe ontwikkelingen, om eventuele vragen te beantwoorden en om de motivatie van de vrijwilligers te verhogen (7).

De vrijwilligers worden veelal in de praktijk geschoold. Ze gaan de eerste tijd mee met een ervaren medewerker. Drie van de werkgroepen werken met een proeftijd, waarbij het om 1 à 2 maanden gaat, hierna volgt een evaluatiegesprek waarna besloten wordt of de samenwerking een vervolg krijgt. Zo'n evaluatie gesprek is aan te raden omdat zo nagevraagd kan worden wat de vrijwilliger van de inwerkperiode vond. Wat mee en wat tegen is gevallen. Deze informatie kan gebruikt worden om de inwerkperiode te verbeteren en om de informatie naar potentiële vrijwilligers toe te optimaliseren (9).

### 4.3 Wet en regelgeving

Een verwilderde kat is geen beschermde inheemse diersoort en daardoor is het vangen van deze dieren toegestaan. Bij het vangen moet wel aan voorwaarden voldaan worden met betrekking tot de plaats waar en de middelen waarmee gevangen wordt.

Het is slechts toegestaan om te vangen in een stedelijk gebied, rond bebouwing van minimaal tien huizen, op het terrein van asielzoekerscentra en op campings en andere recreatiegebieden en dergelijke (10).

In de Flora- en Faunawet staat een verbod op het uitzetten van dieren in de vrije natuur. Het uitzetten van verwilderde zwervkatten valt ook onder dit verbod.

De Dierenbescherming heeft als enige een ontheffing voor dit verbod. Alle medewerkers die zwervkatten terugplaatsen hebben een uitzetontheffing nodig (10). Deze ontheffingen zijn afkomstig van het ministerie van LNV en kunnen door de coördinatoren aangevraagd worden bij het landelijke bureau van de Dierenbescherming. Deze ontheffing moet op naam en geboortedatum aangevraagd worden en is dus persoonsgebonden. Ook moet per vergunning een maximaal aantal katten aangegeven worden wat door deze persoon uitgezet gaat worden. De werkgroepen hebben een verschillend aantal personen met een ontheffing. Dit aantal ligt in de meeste gevallen tussen de 4 en de 15 personen.

Naast de uitzetontheffing dient een eigen opvang te voldoen aan het Honden- en Kattenbesluit (HKB). Het HKB is o.a. van toepassing op een perceelsgebonden ruimte bestemd voor het bedrijfsmatig in bewaring nemen van honden en/of katten die zwervend zijn aangetroffen, dan wel waarvan door de eigenaar permanent afstand is gedaan. Bedrijfsmatig wordt hierbij gedefinieerd als **het in zekere omvang en anders dan incidenteel uitoefenen van activiteiten, ook indien dit geschiedt zonder winstoogmerk**. Als richtlijn voor bedrijfsmatig wordt gebruikt dat er in een aaneengesloten periode van 12 maanden circa 20 katten in bewaring worden gehouden.

De beheerder van een opvang dient in het bezit te zijn van een erkend bewijs van vakbekwaamheid (11). Een deel van de coördinatoren van de zwervkatprojecten heeft dit bewijs of is er mee bezig.

Volgens één van de coördinatoren heeft een zwervkattenproject een UBN-nummer nodig. Andere afdelingen geven aan dat dit niet nodig is bij het uitzetten van katten maar alleen bij het verkopen van katten en kittens aan particulieren. Dit gebeurt echter vaak via het asiel. Een UBN-nummer is een uniek bedrijfsnummer. Dit nummer wordt verstrekt, aan een bedrijf dat aan het HKB moet voldoen, nadat dit bedrijf zich heeft geregistreerd bij de Stichting Gezondheidsdienst voor Dieren (11).

Het HKB en het UBN-nummer zijn dus van toepassing op een project met eigen opvang. Als de opvang in het asiel is ondergebracht dan is het HKB en UBN niet afzonderlijk van toepassing op het project, maar is het al van toepassing op het asiel zelf.

### 4.5 Sponsoring en Donateurs

Het verschil tussen sponsoren en donateurs is, dat er bij sponsoring profijt is voor beide partijen, terwijl donaties zonder gelijkwaardige tegenprestaties blijven. De grens tussen sponsoring en donaties is overigens niet altijd even scherp omdat sponsoren ook lang niet altijd een evenredige tegenprestatie ontvangen (15).

Mogelijke tegenprestaties waar bij sponsoring o.a. aan gedacht kan worden zijn:

- Een beperkte vorm van 'Reclame';
- Gebruik van het project in eigen publicaties;
- Een afname verplichting.

Bij sponsoring moet er wel voor opgepast worden dat het bedrijfsleven geen invloed gaat uitoefenen op het beleid van de organisatie. Een organisatie moet om dit te voorkomen niet te afhankelijk worden van de sponsoring (15).

Er zijn naast het werven van donateurs ook een aantal andere mogelijkheden om financiële middelen te werven bij burgers. Een aantal van deze mogelijkheden zijn:

- Lidmaatschappen;
- Nalatenschappen;
- Collectes;
- *Direct mailacties*;
- Verkoop van producten.

Ook het benaderen van fondsen voor een financiële bijdrage voor het project is mogelijk. Fondsen zijn charitatieve instellingen met een eigen rechtspersoonlijkheid, die op bepaalde terreinen van de maatschappij steun verlenen (15). Er moet nagegaan worden welke fondsen dienen als doelgroep hebben.

Er zijn naast sponsoring, donateurs en fondsenwerving nog meerdere mogelijkheden waarmee geld of goederen kunnen worden verzameld. Een aantal van deze mogelijkheden zijn:

- Het organiseren van een evenement;
- Het opzetten van een financieel adoptieplan voor de zwervkatten. Hierbij kunnen personen een verwilderde zwervkat financieel adopteren;
- Het organiseren van een diervoeractie. Hierbij kunnen burgers tijdens het doen van hun boodschappen, voer of andere dierproducten aanschaffen om deze vervolgens aan het zwervkatproject te doneren.

Bij het werven van financiële middelen en producten is het belangrijk om aandacht te besteden aan de nazorg. De sponsoren, donateurs e.d. moeten zich betrokken voelen en hun tevredenheid moet behouden blijven, om in de toekomst hun steun opnieuw te kunnen verkrijgen. Het is belangrijk om professionaliteit uit te stralen en om de wervingsverantwoordelijkheden te centraliseren. Het is daarom wederom een groot voordeel als er een vrijwilliger is die hier verstand van heeft en de verantwoordelijkheid volledig op zich wil nemen (15).



#### 4.6 Trap Neuter and Return Methode

*De Trap Neuter and Return Methode is een methode waarbij verwilderde zwerfkatten worden gevangen, gecastreerd en uitgezet.*

##### Trap (vangen)

*Het belangrijkste hulpmiddel bij de vangacties is de kastval. Het beleid van de Dierenbescherming laat alleen het vangen met een kastval toe. (10)*

##### *Hulpmiddelen bij het vangen*

Het is kenmerkend voor de kastval dat de schuif na het naar binnengaan van de kat dichtvalt. Zodra de kastval is dicht gevallen zit de kat gevangen en kunnen er geen andere katten meer bijkomen. Een vangkooi vangt daarentegen doorlopend. De katten die in de vangkooi terechtkomen, kunnen er niet meer uit ontsnappen, maar er kunnen dan nog wel meer katten de val inlopen, omdat de opening gehandhaafd blijft (10).

##### Neuter (castreren)

##### *Herstelperiode na de castratie*

In Engeland worden gecastreerde katten, met uitzondering van poezen die een abortus hebben ondergaan, dezelfde dag nog uitgezet. Deze keuze wordt gemaakt om de stress voor de katten beperkt te houden en om de kans op uitbraak van besmettelijke ziekten te voorkomen (13).

##### *Castreren van kittens*

Het beleid van de Dierenbescherming geeft aan dat er geen bezwaren zijn ten opzichte van castratie op jonge leeftijd. Het jong castreren heeft de voorkeur om te voorkomen dat katten zich op jonge leeftijd al voortplanten (10).

Hierbij moet echter wel duidelijk het onderscheid gemaakt worden tussen het jong castreren van huiskatten en het jong castreren van verwilderde zwerfkatten. Het grote voordeel bij vroeg castreren van verwilderde kittens is het feit, dat deze dieren snel weer uitgezet kunnen worden en niet geëuthanaseerd of langdurig onder stress opgevangen hoeven te worden. In Engeland en Canada worden verwilderde kittens al vanaf zes weken oud gecastreerd. Bij gezonde kittens en gebruik van goede narcosemiddelen geeft dit nauwelijks problemen (13,14)

##### *Castreren van drachtige poezen*

De Dierenbescherming is tegen abortus, met uitzondering van bepaalde situaties.

Een abortus die plaatsvindt in het kader van beperking van het verwilderde kattenoverschot is een dergelijk uitzonderingsgeval. De abortus dient alleen door een dierenarts te worden uitgevoerd en als de jongen levenstekens vertonen dient er voldoende veterinaire zorg te zijn om dit leven te beëindigen.

Het moederinstinct van een moederpoes gaat pas werken na de geboorte van haar kittens en zal daardoor haar kittens niet missen bij abortus. Door de abortus kan de poes na herstel van de operatie uitgezet worden in plaats van weken onder stress met de kittens in een opvang te worden gehouden (13).

##### *Castreren van lacterende poezen*

De Dierenbescherming is voor het direct loslaten van een lacterende poes (8). Als er toch voor gekozen wordt om de moederpoes te castreren dan moet ze binnen een paar uur weer losgelaten worden, om de kittens te kunnen voeren, omdat de kittens anders zullen sterven (13).

## Return (terugzetten)

### *Huisvesting*

Bij de huisvesting van verwilderde zwervkatten dient de opvang te voldoen aan het Honden- en Kattenbesluit (HKB). In het HKB is o.a. opgenomen dat katten in groepen gehuisvest moeten worden. De dieren mogen solitair gehuisvest worden als:

- de kat in quarantaine gehouden moet worden
- als de gezondheid van de kat of andere katten dit vereist
- als het welzijn van de kat of andere katten dit vereist

In de zwervkatopvang zullen de dieren meestal solitair gehuisvest moeten worden. Dit omdat niet geënte dieren in quarantaine gehouden moeten worden. Verwilderde zwervkatten zijn niet (bewijsbaar) geënt en worden maar gedurende een korte tijd opgevangen. Bij de meeste werkgroepen is dan ook geen contact tussen katten binnen de opvang. Dit is het geval bij zes van de negen zwervkatprojecten. De overige drie werkgroepen laten de katten in de opvang wel met elkaar in contact komen.

Drie werkgroepen beschikken nog niet over de mogelijkheid om katten in quarantaine te houden en hebben dit nog wel als wens. De andere zes werkgroepen hebben deze mogelijkheid al wel. In het HKB is opgenomen dat een opvang zowel een ziekenboeg als een quarantaine moet hebben. Zowel de ziekenboeg als de quarantaine moet ruimte bieden aan een tiende van het aantal dieren dat opgevangen wordt (11). Aangezien de verwilderde zwervkatten maar voor zeer korte duur in de opvang blijven kan de hele opvang voor volwassen katten als quarantaine gezien worden. Er dient echter wel een mogelijkheid te zijn om de zieke dieren te scheiden van de gezonde dieren.

### *Scheiding kittens van verwilderde moeder*

Wettelijk gezien mogen kittens pas als ze minimaal de leeftijd van 7 weken bereikt hebben van hun moeder gescheiden worden. In het 'besluit scheiden van dieren, artikel 2' is echter ook opgenomen dat op grond van het welzijn of de gezondheid van het moederdier of het dier zelf, een uitzondering gemaakt kan worden (16).

De grote hoeveelheid stress die een verwilderde moederpoes in een gevangenschap doormaakt, kan het rechtvaardigen om de kittens eerder bij haar weg te halen en om de moederpoes vervolgens weer uit te zetten.

De kittens gaan tussen de 4 en 5 week over van vloeibare naar vaste voeding. Het gedrag van de kittens wordt vanaf deze leeftijd ook zelfstandiger (8). Bij een gestreste en verwilderde moeder kan er het beste gekozen worden om de kittens met ongeveer 5 weken weg te halen. De moederpoes is vanaf deze leeftijd minder bezig met de verzorging van haar kittens en het wilde gedrag zal dus vaak toenemen. Ook zullen kittens vanaf deze leeftijd regelmatig door mensen gehanteerd moeten worden om angstgedrag t.o.v. mensen te voorkomen (13). Er kan ook voor gekozen worden om de moederpoes met kittens pas te vangen zodra de kittens ongeveer 5 weken oud zijn. De kittens kunnen dan direct van de moeder gescheiden worden. Dit heeft als gevolg dat de moederpoes direct gecastreerd kan worden en na de herstelperiode uitgezet. Deze manier van werken voorkomt dat de moederpoes meerdere weken onder stress in gevangenschap wordt gehouden.

## 4.7 Gezondheid en Welzijn

### *Gezondheid*

Het beleid van de Dierenbescherming geeft aan dat ook aan verwilderde katten altijd de nodige medische zorg moet worden geboden (10).

In het HKB is opgenomen dat dieren binnen 5 dagen na ontvangst geënt moeten worden (11). De korte verblijfsduur van de katten in een opvang zorgt ervoor de katten vaak wettelijk gezien niet geënt hoeven worden. De redenen van de werkgroepen om verwilderde zwerfkatten niet te enten, is dat de vaccinatie na 3 weken geboosterd<sup>15</sup> zou moeten worden en jaarlijks herhaald. Volgens de werkgroepen is een eenmalige vaccinatie niet zinvol.

In Canadese literatuur wordt echter aangegeven, dat vaccinaties de weerstand tegen veelvoorkomende virale ziektes, de algemene gezondheid en het welzijn van de katten verhogen (14). Ook het handboek geeft aan dat het vaccineren uit veterinair oogpunt is aan te raden (8). Het enige nadeel van het vaccineren is eigenlijk de extra kosten die dit met zich meebrengt. Als tussenweg kan ervoor gekozen worden om dieren die in een omgeving leven waar veel kattenziektes voorkomen wel in te enten.

## 4.8 Euthanasiebeleid

De Dierenbescherming heeft een beleid met betrekking tot het toepassen van euthanasie. Dit beleid geeft aan dat er sprake moet zijn van onomkeerbare gezondheidsaantasting door ziekte of verwonding of dat er geen mogelijkheid is tot plaatsing van het dier in een omgeving waarin het dier zijn natuurlijk gedrag kan vertonen (10).

Bij de beslissing voor een eventuele euthanasie is het ook belangrijk, dat de mens niet te emotioneel betrokken raakt en dat er naar het welzijn van de kat en niet naar het welzijn van de mens wordt gekeken (13).

---

<sup>15</sup> Een **booster** is een extra injectie van een vaccin, waardoor een aanwezige bescherming binnen korte tijd wordt versterkt.

## 5 Conclusie zwerfkatprojecten

Bij het opzetten van een zwerfkatproject moeten diverse beleidsbeslissingen genomen worden. Aan de hand van interviews met bestaande projecten en vakliteratuur is bepaald welke keuzes voor verschillende aspecten de voorkeur hebben. De informatie kan gebruik worden voor het opzetten van een nieuw zwerfkatproject en voor het optimaliseren van bestaande projecten.

Bij het opzetten van een zwerfkatproject moet er gestreefd worden naar professionaliteit. Deze professionaliteit kan bijvoorbeeld verbeterd worden door het aantrekken van gespecialiseerde vrijwilligers. Voornamelijk op het gebied van communicatie is professionaliteit een belangrijk streepunt. Zowel de interne als externe communicatie van bestaande werkgroepen laat hier en daar nog wat te wensen over.

Om de interne communicatie te verbeteren kan een intern communicatieplan opgesteld worden. Hierin worden o.a. doelstellingen, communicatiemiddelen en verantwoordelijkheden vastgelegd. Het zou in het bijzonder voor grotere zwerfkattenprojecten nuttig kunnen zijn om een intern communicatieplan op te stellen.

Bij de interne communicatie zouden werkgroepen zich voornamelijk moeten richten op het behouden van vrijwilligers omdat dit in praktijk een probleem gebleken is. Dit zou verbeterd kunnen worden door de betrokkenheid van de vrijwilligers bij het project te vergroten. Een hoge betrokkenheid en motivatie van bestaande vrijwilligers kunnen leiden tot het gemakkelijker aantrekken van nieuwe vrijwilligers.

Bij externe communicatie van werkgroepen is voornamelijk de communicatie met de gemeente en met de burgers voor verbetering vatbaar. Veel werkgroepen worden niet bijgestaan door hun gemeente. Er is echter gebleken dat een goede samenwerking tussen gemeente en werkgroep mogelijk is en dat dit meerdere voordelen biedt. Het kan op meerdere vlakken van belang zijn tijd uit te trekken voor externe communicatie (bijv. lobbyen). Naast het feit dat de gemeente financieel een bijdrage zou kunnen leveren, is het project ook beter gewapend tegen de negatieve houding van burgers als de gemeente achter het beleid van het project staat. Dit is in theorie gemakkelijk gezegd, maar om dit te bereiken dient een bedrijf of organisatie veel tijd en energie te steken in een lobby bij de gemeenten.

De politiek wordt o.a. door het ontstaan van een *Partij voor de Dieren* steeds bewuster van *het dierwelzijn* als agendapunt. Het is dus goed mogelijk dat de zwerfkattenproblematiek in de toekomst op de politieke agenda komt. Hier zouden de projecten op in kunnen springen bij de onderhandeling met de gemeenten.

Ook bij de communicatie naar burgers verschillen de werkgroepen in aanpak. Sommige werkgroepen geven aan het project zo stil mogelijk te houden terwijl andere werkgroepen juist intensief de publiciteit zoeken. Bij een nieuw op te zetten zwerfkatproject heeft het de voorkeur om klein te beginnen en het project, als het goed draait, rustig uit te bereiden.

Bij het omgaan met negatieve reactie is het belangrijk om duidelijk de voordelen van het project voor de klagers naar voren te brengen. Als bewoners negatief blijven reageren op het project reageren werkgroepen verschillend. Sommige werkgroepen besluiten dan niet te vangen. Andere werkgroepen kiezen er bij negatieve reacties voor om de katten wel te vangen, ondanks de mogelijkheid dat dit problemen kan opleveren bij het terugplaatsen van de katten.

Het is hierbij belangrijk een duidelijk signaal af te geven dat de werkgroep niet te manipuleren is en in dit geval is het beter om de katten niet te vangen.

Een heikel punt voor veel werkgroepen is het aantrekken van vrijwilligers. Het is bij het aantrekken van vrijwilligers belangrijk om eerst de doelgroep te bepalen, vervolgen te bekijken welke drempels er voor de doelgroep zijn om vrijwilliger te worden en als laatste moet de werkgroep deze drempels proberen weg te nemen. Bij het werven van vrijwilligers is het ook belangrijk om duidelijke functie-eisen aan te geven en de potentiële vrijwilliger moet het gevoel hebben dat de functie op zijn/haar lijf geschreven is.

Om de veiligheid van de vrijwilligers te waarborgen is het belangrijk om minimaal in duo's te vangen. De meeste werkgroepen vinden dit echter niet nodig of hebben te weinig mankracht om hieraan te voldoen. Dit verschijnsel zou bij kunnen dragen aan het moeilijk vasthouden van vrijwilligers.

Van de wet- en regelgeving die van toepassing is op het zwerfkattproject en de opvang zijn niet alle werkgroepen volledig op de hoogte. Bij het vangen en voornamelijk het uitzetten van verwilderde zwerfkatten heeft de werkgroep te maken met de Flora- en Faunawet.

Bij het huisvesten en verzorgen van de verwilderde zwerfkatten heeft de werkgroep te maken met het HKB. Om als werkgroep goed en vooral legaal te werken is het belangrijk dat de werkgroep op de hoogte is van alle wet- en regelgeving die op hun werk van toepassing is.

De meeste werkgroepen werken al wel met contracten maar de ene werkgroep heeft contracten voor meer partijen dan de andere werkgroep. Het werken met contracten verhoogt de professionaliteit en de duidelijkheid naar de verschillende partijen. Het is dus ook bevorderlijk om voor alle samenwerkende partijen met contracten te werken.

Bij het vangen van de katten zijn een aantal keuzes te maken. Veel van deze zijn voor de handliggende keuzes als het aantal kastvallen en de plaats waar de val geplaatst wordt. Bij het vangen is het belangrijkste punt om de stress van de katten te beperken. De stress is het best te beperken door het vangen, het castreren en het uitzetten zo snel mogelijk te laten verlopen. De ene werkgroep slaagt hier beter in doordat er genoeg vrijwilligers zijn om de katten zo snel mogelijk op te halen terwijl bij een andere werkgroep de katten langer moeten wachten door gebrek aan vrijwilligers.

Over het seizoen waarin gevangen moet worden verschillen de meningen. Sommige werkgroepen vangen niet in de lente/ zomer om de vangst van hoogdrachtige of lacterende poezen te voorkomen. Voor andere werkgroepen is de zomer juist het hoogseizoen. Om het aantal verwilderde zwerfkatten te laten stagneren en uiteindelijk te laten afnemen is de lente/ zomer een belangrijk vangseizoen. Doordat er zomers vaak drachtige poezen worden gevangen kan de geboorte van veel kittens voorkomen worden door het afbreken van de zwangerschappen bij de moederpoezen.

Bij het castreren zijn er tussen de werkgroepen verschillen van mening over de leeftijd en over het castreren van drachtige of lacterende poezen.

Sommige werkgroepen castreren vanaf 12 weken terwijl andere pas vanaf een half jaar castreren. Er kleven veel voordelen aan het vroeg castreren en het castreren vanaf 12 weken is dan ook gerechtvaardigd.

Het afbreken van een zwangerschap is voor betrokkenen niet leuk, maar het voorkomt wel de geboorte van nog meer kittens en de stress van het langdurig opvangen voor de moeder.

Het castreren van lacterende katten wordt door een aantal werkgroepen gedaan, dit kan alleen gedaan worden onder de voorwaarde dat de moeder binnen enkele uren na de vangst weer vrijgelaten worden om de kittens te voeden.

Bij beslissingen betreffende de gezondheid van dieren en de eventuele keuze voor euthanasie is het belangrijk dat de werkgroep zich laat leiden door het welzijn van het dier en andere dieren en dat de vrijwilligers niet te emotioneel betrokken raken. Er zal dus van te voren goed duidelijk gemaakt moeten worden dat verwilderde zwervkatten geen huiskatten zijn en dat ze weer teruggeplaatst worden. Ook doen de werkgroepen er goed aan om een duidelijk euthanasiebeleid op te stellen.

De nacontrole kan door de werkgroepen verbeterd worden. Hierbij is het vooral belangrijk om per populatie één contactpersoon aan te wijzen die de katten in de gaten kan houden en die eventuele problemen vroegtijdig kan melden.

Tijdens het onderzoek is gebleken dat werkgroepen op een aantal punten van mening verschillen. Ook wordt er soms anders met situaties omgegaan dan de manier die volgens de literatuur de voorkeur heeft.

Het is tijdens de interviews duidelijk geworden dat de werkgroepen erg hun best doen en het beste met de katten voorhebben. De werkwijze en het beleid van sommige werkgroepen zijn, echter op een aantal punten voor verbetering vatbaar. Het perfecte zwervkatproject bestaat nog niet en zal er waarschijnlijk nooit komen, maar men moet met een organisatie altijd streven naar perfectie. Vooral het werken aan professionaliteit zou een belangrijk speerpunt voor bestaande en voor nieuwe projecten moeten zijn.

## 6 Algemene conclusie

*In dit hoofdstuk worden de onderzoeksvragen beantwoord. De antwoorden op de vragen worden per vraag behandeld die samen het antwoord vormen op de hoofdvraag van het onderzoek.*

Het doel van het onderzoek was: inzicht krijgen in hoeverre een castratieactie voor huiskatten zinvol is in de wijk Heechterp te Leeuwarden en het maken van een protocol om een castratieproject voor huis- en/of zwervkatten op te zetten in Leeuwarden, om er op deze manier voor te zorgen dat er meer katten gecastreerd worden en de kattenpopulatie niet blijft toenemen.

De antwoorden op de verschillende subvragen geven gezamenlijk antwoord op de hoofdvraag van het onderzoek:

**In hoeverre is er in de wijk Heechterp te Leeuwarden behoefte aan een castratieactie voor huiskatten en op welke manier kan een castratieproject voor huis- en/of zwervkatten in Leeuwarden opgezet worden?**

De eerste drie subvragen:

- 1.1. Wat is de omvang van de huiskattenpopulatie in de wijk Heechterp?
- 1.2. Hoeveel van deze huiskatten zijn gecastreerd?
- 1.3. Aan welke eisen moet de actie voldoen om medewerking van de eigenaren van niet gecastreerde huiskatten te krijgen

Zijn beantwoord door het houden van een bewonersonderzoek in de wijk Heechterp.

Uit het bewonersonderzoek is gebleken dat de 666 ondervraagde huishoudens gezamenlijk 174 huiskatten houden. Van deze huiskatten mogen er 51 met grote regelmaat naar buiten mogen. Meer dan 2/3 van de huiskatten komt dus nooit buiten.

Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat 45 katten nog niet gecastreerd zijn. Van de 174 katten zijn het merendeel van de huiskatten, namelijk 123 al gecastreerd of onvruchtbaar. Van de overige zes katten is het onbekend of de dieren gecastreerd zijn.

Gebleken is dat 11 katten ongecastreerd buiten mogen komen. Van de 45 ongecastreerde huiskatten zijn er maar drie die door een castratieactie wel gecastreerd zouden worden. Terwijl het zonder castratieactie niet zou gebeuren. Dit is op een populatie van 174 katten een zeer klein percentage. Het is dus niet de moeite waard om een castratieactie voor huiskatten op te zetten in de wijk Heechterp.

Meerdere ondervraagden hebben aangegeven dat er naast huiskatten ook veel zwervkatten rondlopen in de wijk. Deze zijn natuurlijk veelal niet gecastreerd. Ook hebben meerdere bewoners aangegeven dat ze veel last ondervinden van zwervkatten. Een castratieactie in de wijk voor zwervkatten zou dus zinvol kunnen zijn.

Bij het uitvoeren van een castratieproject voor huis- en/of zwervkatten is medewerking van plaatselijke dierenartsen nodig die de operaties willen uitvoeren. Doormiddel van interviews met dierenartsen die werkzaam zijn in Leeuwarden is antwoord gegeven op de volgende subvraag:

1.4. Aan welke eisen moet een castratieactie of project voldoen om de medewerking van de dierenartsen in Leeuwarden te krijgen?

Naar aanleiding van het dierenartsenbezoek is gebleken dat twee praktijken alleen aan een castratieproject voor verwilderde zwervkatten zouden willen meewerken. Een derde praktijk zou ook wel mee willen werken aan een castratieactie voor huiskatten maar dan onder de voorwaarde, dat het op zijn minst provinciaal zou moeten gelden. Het zal organisatorisch lastig zijn om aan deze voorwaarde te kunnen voldoen.

Alle praktijken zijn enthousiast over een castratieproject voor verwilderde zwervkatten. Ze zouden allemaal hun medewerking en korting willen verlenen mits er goede afspraken over gemaakt worden.

Naast dat een castratieactie voor huiskatten aan bepaalde eisen moet voldoen van katteneigenaren en dierenartsen, moet de actie ook voor Dierenbescherming afdeling Leeuwarden uitvoerbaar zijn. De volgende subvraag is hier op toegespitst.

1.5. Aan welke eisen moet een castratieactie of project voldoen, zodat het voor Dierenbescherming Afdeling Leeuwarden uitvoerbaar is?

De Dierenbescherming wil graag de kattenoverlast in Leeuwarden verminderen door het opzetten van een castratieactie voor huiskatten. Medewerking van de dierenartsen is zeer belangrijk. Om de actie goed te laten slagen moet de castratieactie zo professioneel mogelijk worden opgezet. Mits goed onderbouwd wordt er geen beperking aan het budget gesteld.

De vorige huiskattencastratieactie is niet meer herhaald en bij het opzetten van een nieuwe actie zijn de redenen hiervan nodig om de problemen in de toekomst te voorkomen:

1.6. Wat zijn de redenen dat de vorige castratieactie in Leeuwarden niet het gewenste effect heeft bereikt?

Deze actie is volgens de Dierenbescherming goed verlopen. Er zijn in totaal 1000 katten gecastreerd. Een nadeel aan de actie waren de hoge kosten. Ook hebben de dierenartsen aangegeven dat men in de toekomst niet meer mee wil werken. De dierenartsen gaven aan dat ze op jaarbasis tijdens het jaar met de actie niet meer katten hadden gecastreerd dan in een jaar zonder castratieactie.

Om informatie te vergaren over het organiseren zijn castratieactie voor huiskatten zijn er 54 afdelingen van de Dierenbescherming geënquêteerd die in 2005 een huiskattencastratieactie hebben gehouden. De subvraag die door de enquête beantwoord is:

1.7. Op welke manier organiseren andere afdelingen van de Dierenbescherming castratieacties en projecten voor zwerv- of huiskatten?

Alle afdelingen hebben te kennen gegeven, eigenlijk niets aan de actie te willen veranderen, zoals die nu is. De actie is bij alle afdelingen gericht op huiskatten en sommigen hebben hierbij de verwilderde kat ook opgenomen.

Een heikel punt rondom het opnieuw organiseren van een castratieactie is wel dat de landelijke bijdrage is weggefallen en dat de afdelingen dit nu zelf moeten compenseren. Er is door de afdelingen weinig tot geen onderzoek gedaan naar de mogelijke motivaties van de doelgroep om hun kat te laten castreren. Een opvallend gegeven bij meerdere afdelingen is dat er niet vergeleken wordt met andere afdelingen of dat men de eigen werkwijze niet onder de loep neemt, omdat men er vanuit gaat dat de eigen werkwijze de beste is.



Om huiskattencastratieacties in de toekomst te verbeteren liggen er dus voornamelijk mogelijkheden bij het onderzoeken van de doelgroep en het leren van andere afdelingen en hun castratieacties.

Naar aanleiding van de resultaten van het bewonersonderzoek, werd duidelijk dat een huiskattencastratieactie in de wijk Heechterp weinig nut zou hebben. Tijdens het dierenartsenbezoek werd duidelijk, dat een nieuwe castratieactie voor huiskatten op weinig steun van de dierenartsen kan rekenen. Om deze redenen is ervoor gekozen om een verder onderzoek te richten op het opzetten van een project voor verwilderde zwervkatten.

Het is de wens van Dierenbescherming Leeuwarden om informatie te krijgen over praktische zaken die men tegen komt tijdens het opzetten, uitvoeren en evalueren van een zwervkatproject. De onderstaande subvragen zijn beantwoord door de praktijksituatie van bestaande zwervkatprojecten te toetsen aan de theorie uit verschillende bronnen.

- 1.8. Op welke manier organiseren de zwervkatwerkgroepen hun castratieprojecten voor zwervkatten en welke verschillen in aanpak zijn er?
- 1.9. Welke voorbereidende maatregelen moeten genomen worden tijdens het opzetten van een zwervkattencastratieproject?
- 1.10. Op welke manier kan een zwervkattencastratieproject het best uitgevoerd worden?
- 1.11. Welke nazorg moet er plaatsvinden na het uitvoeren van een vang- en castratieacties?

Bij het opzetten van een zwervkatproject moet er gestreefd worden naar professionaliteit. Deze professionaliteit kan bijvoorbeeld verbeterd worden door het aantrekken van gespecialiseerde vrijwilligers. Voornamelijk op het gebied van communicatie is professionaliteit een belangrijk streefpunt.

Om de interne communicatie te verbeteren kan een intern communicatieplan opgesteld worden. Hierin worden o.a. doelstellingen, communicatiemiddelen en verantwoordelijkheden vastgelegd.

Bij externe communicatie van werkgroepen is voornamelijk de communicatie met de gemeente en met de burgers belangrijk. De gemeente is belangrijk voor het ontvangen van een eventuele bijdrage en openlijke steun van het beleid. Bij burgers is het belangrijk om medewerking te krijgen tijdens een vangactie en om duidelijk te maken wat het doel, de werkwijze en de voordelen van het project zijn.

Een heikel punt voor veel werkgroepen is het aantrekken van vrijwilligers. Het is bij het aantrekken van vrijwilligers belangrijk om eerst de doelgroep te bepalen, vervolgen te bekijken welke drempels er voor de doelgroep zijn om vrijwilliger te worden en als laatste moet de werkgroep deze drempels proberen weg te nemen.

Bij het vangen en voornamelijk het uitzetten van verwilderde zwervkatten heeft de werkgroep te maken met de Flora- en Faunawet.

Bij het huisvesten en verzorgen van de verwilderde zwervkatten heeft de werkgroep te maken met het HKB.

Het werken met contracten verhoogt de professionaliteit en de duidelijkheid naar de verschillende partijen. Het is dus ook bevorderlijk om voor alle samenwerkende partijen met contracten te werken.

Bij het vangen van de katten zijn een aantal keuzes te maken. Bij het vangen is het belangrijkste punt om de stress van de katten te beperken. De stress is het best te beperken door het vangen, het castreren en het uitzetten zo snel mogelijk te laten verlopen.

Om het aantal verwilderde zwervkatten te laten stagneren en uiteindelijk te laten afnemen is de lente/zomer een belangrijk vangseizoen. Doordat er zomers vaak drachtige poezen worden gevangen kan de geboorte van veel kittens voorkomen worden door het afbreken van de zwangerschappen bij de moederpoezen.

Bij het castreren van katten moeten ook een aantal keuzes gemaakt worden. Er is veel voordeel te behalen bij het vroeg castreren van katten. Het is dan ook gerechtvaardigd om vanaf 12 weken te castreren.

Het afbreken van een zwangerschap is voor betrokkenen niet leuk maar het voorkomt wel de geboorte van nog meer kittens en de stress van het langdurig opvangen voor de moeder. Het castreren van lacterende katten kan alleen gedaan worden onder de voorwaarde dat de moeder binnen enkele uren na de vangst weer vrijgelaten wordt om de kittens te voeden.

Bij beslissingen betreffende de gezondheid van dieren en de eventuele keuze voor euthanasie is het belangrijk dat de werkgroep zich laat leiden door het welzijn van het dier en andere dieren en dat de vrijwilligers niet te emotioneel betrokken raken. Afspraken met betrekking tot het welzijn, de gezondheid en een eventuele keuze voor euthanasie kunnen worden opgenomen in een ethisch beleid.

Bij de nacontrole van de gecastreerde populaties is het vooral belangrijk om per populatie één contactpersoon aan te wijzen die de katten in de gaten kan houden en die eventuele problemen vroegtijdig kan melden.

## 7 Discussie

*Er zijn een aantal factoren die invloed gehad kunnen hebben op het verloop van het onderzoek. Deze factoren worden in de discussie besproken.*

Tijdens het buurtonderzoek in de wijk Heechterp viel op dat in de wijk veel katten buiten liepen. Vooraf was het idee dat veel van deze katten buitenlopende huiskatten waren. Na het buurtonderzoek bleek echter dat veel huiskatten niet buiten mochten komen. Meerdere bewoners gaven aan dat er veel zwervkatten in de wijk leven. Maar het kan ook zijn dat er toch meer huiskatten buiten komen dan uit het onderzoek naar voren kwam. Dit kan komen door het feit dat niet de hele populatie ondervraagd is en een aantal personen waarvan gezegd werd, dat ze veel katten bezitten niet open deden.

Het is tijdens het onderzoek niet duidelijk geworden hoe groot de populatie zwervkatten in de wijk Heechterp is. En hoeveel van deze katten verwilderd zijn. Om hierover meer duidelijkheid te krijgen zal er vervolgonderzoek moeten worden gedaan.

Om meer informatie te vergaren over de werkwijze m.b.t. castratieacties zijn er enquêtes verstuurd naar verschillende afdelingen van de Dierenbescherming. Van de enquêtes die verstuurd zijn, is maar ongeveer 30 procent geretourneerd. Waarschijnlijk is een ongelukkige timing de reden van de lage respons. In dezelfde periode dat de enquête verstuurd werd aan de afdelingen, werd ook bekend dat de landelijke bijdrage voor castratieacties is komen te vervallen. Daarom hebben waarschijnlijk veel afdelingen de enquête niet ingevuld of wel ingevuld maar dan met een negatieve gedachte erachter. De negatieve gedachten kwamen tot uiting door opmerkingen met een boze ondertoon, over de afschaffing van de bijdrage van het landelijke Bureau. Ook zijn een aantal geretourneerde enquêtes heel summier ingevuld. Hierdoor is het lastig om goede conclusies te trekken.

## 8 Aanbevelingen

*In dit hoofdstuk worden een aantal suggesties en aanbevelingen gedaan voor eventueel vervolgonderzoek.*

### Populatieonderzoek

Om een castratieproject voor zwervkatten zo efficiënt mogelijk uit te voeren is het verstandig om te onderzoeken hoe groot de populatie zwervkatten is in Leeuwarden en waar de verschillende populaties zich bevinden. Als de populaties in kaart zijn gebracht kunnen gericht acties opgezet worden om de problemen aan te pakken. Ook kun je de ontwikkeling van de verschillende populaties op deze manier goed in de gaten houden.

### Lobbyen

Voor het genereren van zoveel mogelijk financiën en medewerking bij de verschillende externe partijen is het verstandig om een lobbyplan op te stellen. Door het formuleren van een lobby strategie kunnen de externe partijen professioneel benaderd worden en is er de meeste kans op het verkrijgen van financiën en medewerking. Hier kan vooral gedacht worden aan de gemeente. De gemeente is in principe verantwoordelijk voor de opvang van alle zwervdieren en als hier goede afspraken meegemaakt kunnen worden, is dit bevorderlijk voor beide partijen.

### Communicatieplan

Om binnen de organisatie efficiënt te kunnen werken zonder veel miscommunicatie en onduidelijkheden is het noodzakelijk om een intern communicatieplan op te stellen. In dit plan worden de verschillende verantwoordelijkheden en taken beschreven. Door een communicatieplan worden de potentiële goede en zwakke punten in een organisatie in beeld gebracht. Door het communicatieplan kunnen de goede punten het meest naar voren gebracht en de zwakke punten verbeterd worden.

### Samenwerkingsverband nastreven met woningbouwverenigingen

Om een castratieproject in Leeuwarden zo efficiënt mogelijk op te zetten, is het handig om contact op te nemen met de betreffende woningbouwverenigingen (Corporatieholding Friesland en Nieuw Wonen Friesland) in Leeuwarden. Woningbouwverenigingen krijgen meldingen van overlast binnen. Mocht deze overlast veroorzaakt worden door katten, dan kan er in overleg met de zwervkatwerkgroep iets aan gedaan worden. Op deze manier kunnen wijken met veel kattenoverlast, makkelijker in kaart gebracht worden.

## Literatuur

1. Mondelinge toezegging Dierenbescherming Afdeling Leeuwarden ( 25 oktober 2005)
2. Telefonisch contact Dierenbescherming landelijk ( 20 december 2005)
3. Hameleers R., Handboek Zwerfkatten- en kittenopvang, Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren, 2003
4. Telefonisch contact Dierenbescherming Afdeling Leeuwarden (9 januari 2005)
5. <http://www.dierenbescherming.nl>
6. interview werkgroep Schagen
7. Michels, W.J., 2001, Communicatie handboek, Wolters-Noordhoff, Groningen/Houten.
8. Hameleers, R., 2003, Handboek Zwerfkatten- en kittenopvang, Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren, Den Haag.
9. Bruinsma, M., Dirksen, I., Scholten, C. en Keesom, J. (eindredactie), 2001, Focus op de vrijwilliger – nieuwe impulsen voor de werving, bemiddeling en begeleiding, NIZW, Utrecht.
10. Groep Kennis en Beleid, Beleid van de Dierenbescherming over verwilderde katten, 1 december 2003.
11. IPC Plant.Dier, Honden- en Kattenbesluit '99, <http://www.dibevo.nl/hebbesluit.pdf>, november 2001.
12. Gedragscode Dierenbescherming voor het vangen en terugplaatsen van verwilderde katten, maart 2005.
13. Feline Advisory Bureau, Setting up a neutering project, <http://www.fabcats.org/neuteringproject.html>, (i) april 2006.
14. Gibson, K.L., Keizer, K. en Golding, C., A trap, neuter, and release program for feral cats on Prince Edward Island, <http://www.pubmedcentral.gov/articlerender.fcgi?tool=pmcentrez&artid=339549>, september 2002.
15. Verstegen, M. C. G., 1997, Sponsoring en fondsenwerving in de non-profitsector: burgerzin of eigentijdse charitas?, Elsevier/De tijdstroom, Maarssen
16. Ministerie van LNV, Besluit scheiden van dieren, <http://wetten.overheid.nl>, 25 januari 1996.

## Bijlage I Enquête Bewonersonderzoek

1. Heeft u een kat en zo ja, hoeveel?
  - a) Ja aantal:
  - b) Nee
  
2. Waar heeft u uw kat vandaan?
  - a) Asiel/ opvangcentrum
  - b) Fokker
  - c) Familie/vrienden
  - d) Particulier
  - e) Zwerf
  
3. Hoe oud was uw kat toen u hem kreeg?
  
4. Hoe oud is uw kat nu?
  
5. Komt uw kat ook buiten?
  - a) Ja
  - b) Nee
  
6. Wat is het geslacht van uw kat(ten)?
  - a) Kater aantal:
  - b) Poes aantal:
  
7. Heeft u bewust voor deze geslachten gekozen en zo ja waarom?
  
8. Heeft u met uw poes wel eens een nestje gehad? En was dit bewust (waarom?) of onbewust?
  
9. Zijn ze gecastreerd?
  - a) Ja
  - b) Nee
  
10. Zo ja, waarom hebt u de kat laten castreren?
  - a) Voorkomen van een nestje
  - b) Castratieactie, is het bevallen:
  - c) Anders namelijk:
  
11. Bent u bereid ze te laten castreren?
  - a) Ja
  - b) Nee, waarom niet  
Geloof, principe  
Anders namelijk:

12. Waarom heeft u het tot op heden nog niet laten doen?

- a) Geen tijd
- b) Te duur
- c) Niet over nagedacht
- d) Anders nl.:

13. Wat zouden voor u redenen kunnen zijn om uw kat toch te laten castreren?  
(korting, publiciteit op het juiste moment)

14. Heeft u al eens eerder gehoord van een castratieactie? Waarom heeft u toen niet meegedaan?

## Bijlage II Interview Dierenbescherming Afdeling Leeuwarden

1. Wat vond u van het verloop van de vorige castratieactie?

- a) Goed
- b) Redelijk
- c) Slecht

2. Wat is hier de reden van?(Denk bijv aan aantal gecastreerde katten, publiciteit/promotie en reacties van medewerkers en deelnemers)

.....

3. Wat vond u de positieve punten van de vorige castratieactie?

.....

4. Wat vond u de negatieve punten van de vorige castratieactie?

.....

5. Gold de vorige actie voor de hele stad Leeuwarden?

- a) Ja
- b) Nee

6. Zo nee, wat was hiervan de reden?

.....

7. Moet de nieuwe castratieactie voor heel Leeuwarden en omstreken gelden?

- a) Ja
- b) Nee

8. Zo ja, wat is hier dan de reden van?

.....

9. Zo nee, voor welk gebied moet de castratieactie dan minimaal voor gelden?

.....

10. In welke periode werd de vorige castratieactie gehouden?

.....

11. Is deze periode goed bevallen?

- a) Ja
- b) Nee

12. Hoe komt het dat deze periode goed/niet goed is bevallen?

.....

13. Is er voor de nieuwe castratieactie een voorkeur voor een bepaalde periode?

- a) Ja
- b) Nee



14. Zo ja, voor welke periode geldt deze voorkeur?

.....

15. Wat was de duur van de vorige castratieactie?

.....

16. Is deze duur goed bevallen?

- a) Ja
- b) Nee

17. Hoe komt het dat deze duur goed/niet goed is bevallen?

.....

18. Is de nieuwe castratieactie gebonden aan een minimale of maximale duur?

- a) Ja
- b) Nee

19. Zo ja, wat is de minimale duur?

.....

20. Zo ja, wat is de maximale duur?

.....

21. Hoeveel medewerkers/vrijwilligers hebben aan de vorige castratieactie meegewerkt?

.....

22. Hoeveel mensen zijn er beschikbaar voor de opzet en uitvoering van de nieuwe castratieactie?

.....

23. Hoe is de vorige actie gepromoot?

- a) Krant
- b) Internet
- c) Folders/flyers
- d) Posters
- e) Televisie
- f) Radio
- g) Anders, namelijk....

24. Hoe is/zijn deze manier(en) van promoten bevallen? En hoe denkt u dat dit komt?

.....

25. Hoeveel geld is er beschikbaar voor de promotie van het project?

.....

26. Zijn er richtlijnen/eisen/verboden wat betreft de promotie van het project?

.....

27. Wordt er aan voorlichting gedaan met betrekking tot het kattenoverschot in Leeuwarden?

.....

28. Hoeveel euro korting kregen de mensen op de castratie van hun kat? Hoeveel procent was dit van de totale castratiekosten?

Poes: ..... euro .....%

Kater: ..... euro .....%

29. Op welke manier ontvingen de mensen deze korting?

.....

30. Wil Dierenbescherming Leeuwarden zelf meebetalen aan de korting?

a) Ja

b) Nee

31. Zo ja, hoeveel euro wil DB Leeuwarden per kat bijleggen

Poes: .....

Kater: .....

32. Zo nee, wat is hiervan de reden?

.....

33. Is er bijgehouden in welke wijken de mensen woonden die aan de actie hebben deelgenomen?

.....

34. Wat was de omvang van de kattenpopulatie die als doelgroep was aangewezen om te laten castreren?

.....

35. Hoeveel procent van de kattenpopulatie die aangewezen was als doelgroep is uiteindelijk gecastreerd?

.....

36. Hoeveel procent van de castratiedoelgroep moet gecastreerd worden om de actie als geslaagd te beschouwen?

.....

37. Is er voor of tijdens de castratieactie overleg gepleegd met andere Dierbeschermingsafdelingen?

a) Ja

b) Nee

38. Zo ja, met welke afdeling(en) is dan overleg geweest?

.....

39. Zo ja, waarover is dan overleg gepleegd?

.....

40. Zo nee, wat is hiervan de reden?

.....

41. Welke dierenarts(en) heeft/hebben meegewerkt aan de vorige castratieactie?

.....

42. Gaven de dierenartsen zelf ook een korting tijdens de actie?

a) Ja

b) Nee

43. Zo ja, hoeveel procent korting gaven/gaf de dierenarts(en) tijdens de vorige actie?

.....

44. Eventuele opmerkingen/suggesties

.....

.....

.....

## Bijlage III Interview dierenartsen werkzaam in Leeuwarden

1. Hoe staat u tegenover een nieuwe castratieactie in Leeuwarden?
  - a) Positief
  - b) Negatief
  - c) Neutraal
  
2. Wat is de reden hiervan?  
.....
  
3. Hebt u de vorige keer aan de castratieactie van Dierenbescherming Leeuwarden deelgenomen? *(zo nee ga verder bij vraag 8)*
  - a) Ja
  - b) nee
  
4. Zo ja, hoe is de actie u dan bevallen? En hoe denkt u dat dit komt? (denk bijv aan aantal gecastreerde katten, publiciteit en promotie, reactie van deelnemers)  
.....
  
5. Zo ja, wat vond u de positieve punten van de vorige castratieactie?  
.....
  
6. Zo ja, wat vond u de negatieve punten van de vorige castratieactie?  
.....
  
7. Zo ja, Hoeveel katten zijn er destijds tijdens de actie in uw praktijk gecastreerd?
  - a) < 50
  - b) 50 – 100
  - c) 100 - 150
  - d) 150 – 200
  - e) Anders, namelijk: \_\_\_\_\_
  
8. Zo nee, wat zijn daar dan de redenen van?  
.....
  
9. Hoeveel katten worden er op jaarbasis in uw praktijk gecastreerd?
  - a) < 100
  - b) 100 – 150
  - c) 150 – 200
  - d) 200 – 250
  - e) 250 – 300
  - f) Anders, namelijk: \_\_\_\_\_

10. Hoeveel katten moeten volgens u tijdens een castratieactie gecastreerd worden om de actie als geslaagd te beschouwen?

- a) > 50
- b) > 100
- c) > 150
- d) > 200
- e) Anders, namelijk: \_\_\_\_\_

11. Waarom moeten er volgens u dit aantal katten minimaal gecastreerd worden om de actie als geslaagd te beschouwen?

.....

12. Aan welke eisen zou volgens u een castratieactie moeten voldoen? En hoe denkt u dat deze eisen ervoor zullen zorgen dat de castratieactie effectiever zal zijn?

.....

.....

13. Wat kost een kattencastratie in uw praktijk?

Poes: .....

Kater: .....

14. Zou uw praktijk ook een korting aan klanten willen geven tijdens een kattencastratie actie?

- a) Ja
- b) Nee

15. Zo ja, hoeveel korting zou de praktijk per kat willen geven?

Poes: .....

Kater: .....

16. Geldt er een minimum of een maximum aantal katten voor deze korting?

Minimum: .....

Maximum: .....

17. Zo nee, wat is hier dan de reden van?

.....

18. Vanaf welke leeftijd kunnen katten volgens u het beste gecastreerd worden?

Poes: .....

Kater: .....

19. Waarom is dit volgens u de beste leeftijd om een kat te castreren?

.....

20. Wat is volgens u de beste periode om een castratieactie te houden?

.....

21. Waarom is dit volgens u de beste periode voor een castratieactie?

.....

22. Hoelang kan een dergelijke actie volgens u het beste duren?

- a) Een week
- b) Twee weken
- c) Een maand
- d) Anders namelijk: \_\_\_\_\_

23. Waarom is dit volgens u de beste duur voor een castratieactie?

24. Eventuele opmerkingen/suggesties:

.....  
.....  
.....

## Bijlage IV Introductiebrief Enquête Afdelingen DB

Leeuwarden, 27 januari 2006

Geachte heer/mevrouw,

De bijgevoegde enquête is ontwikkeld door Cristine Rotgans, Patrick den Ouden en Marye Smeenk, studenten Diermanagement van het Van Hall-Larenstein.

In opdracht van de Dierenbescherming Afdeling Leeuwarden doen wij onderzoek naar de uitvoerbaarheid en effectiviteit van kattencastratieacties.

Voor het onderzoek hebben wij een enquête ontwikkeld voor de afdelingen van de Dierenbescherming die in 2005 aan een kattencastratieactie hebben deelgenomen. Ons doel is om de verkregen informatie uit de enquête van de verschillende afdelingen te vergelijken met elkaar en met de Dierenbescherming Afdeling Leeuwarden. We denken dat de ervaringen van andere afdelingen kunnen bijdragen aan het opzetten van een succesvolle kattencastratieactie.

De verkregen informatie/ ervaringen van uw afdeling zullen we gebruiken om een handleiding te schrijven voor het opzetten van een kattencastratieactie in Leeuwarden.

We willen u vragen om de enquête in te vullen die onderwerpen bevat zoals algemene informatie over de kattenpopulatie, algemene informatie over de omvang van de kattencastratieactie, de promotie rondom de kattencastratieactie enzovoort.

Graag zouden wij de enquête **voor 14 februari** ingevuld retour ontvangen. Voor het terugsturen kunt u gebruik maken van de bijgevoegde retourenvelop.

Voor eventuele vragen/opmerkingen kunt u ons bereiken op:

Email: [afstudeerprojectcastratieactie@gmail.com](mailto:afstudeerprojectcastratieactie@gmail.com)

Telefoonnummer: 06-44862123 (Marye Smeenk)

Alvast bedankt voor uw medewerking

Met vriendelijke groet,

Cristine Rotgans  
Patrick den Ouden  
Marye Smeenk

## Bijlage V Enquête afdelingen Dierenbescherming

Zou u bij het invullen van deze enquête gebruik willen maken van de gegevens van de meest recente castratieactie die uw afdeling heeft uitgevoerd.

1. Heeft uw afdeling in het verleden meegedaan aan een kattencastratieactie?
  - a.) Ja
  - b.) Nee
  
2. Zo ja, wanneer heeft uw afdeling voor het laatst meegedaan aan een kattencastratieactie?
  
3. Zo nee, waarom niet?
  
4. Hoe vaak heeft uw afdeling meegewerkt aan een castratieactie?
  
5. Wat was de omvang van de kattenpopulatie tijdens de laatste castratieactie, die als doelgroep werd aangewezen om te laten castreren?
  - a.) 0-250
  - b.) 250-500
  - c.) 500-750
  - d.) 750-1000
  - e.) >1000
  
6. Wat was de omgeving waarin de doelgroep zich voornamelijk bevond?
  - a.) Landelijke omgeving
  - b.) Stedelijke omgeving
  
7. Hoeveel procent van de kattenpopulatie die aangewezen was als doelgroep is uiteindelijk gecastreerd?
  - a.) <25%
  - b.) 25-50%
  - c.) 50-75%
  - d.) 75-100%
  
8. Uit welke omgeving kwam het grootste deel van de tijdens de actie gecastreerde katten?
  - a.) landelijke omgeving
  - b.) stedelijke omgeving
  
9. Uit wat voor populatie bestond de doelgroep?
  - a.) huiskatten
  - b.) zwervkatten
  - c.) huiskatten en zwervkatten



10. Is er voor aanvang van de actie overleg gepleegd met andere afdelingen van de Dierenbescherming?

- a) ja
- b) nee

11. Zo ja, met welke afdeling(en) is er overleg gepleegd?

12. Zo ja waarover is dan overleg gepleegd?

13. Zo nee, hoe komt het dat er geen overleg is gepleegd?

14. Heeft uw afdeling tijdens deze castratieactie volgens een draaiboek gewerkt?

- a) ja
- b) nee

15. Zo ja, volgens welk draaiboek en hoe is dat bevallen?

16. Zo nee, waarom is er gekozen om geen draaiboek te gebruiken?

17. Kan volgens u de actie als geslaagd beschouwd worden?

- a) Ja
- b) Nee

18. Zo ja, wat zijn de redenen dat deze actie geslaagd is?

19. Zo nee, wat zijn de redenen dat de actie niet tot het gewenste resultaat heeft geleid?

20. Wat vond u de positieve punten van jullie castratieactie?

21. Wat vond u de negatieve punten van jullie castratieactie?

22. Op wat voor manier is de actie in de publiciteit gebracht?

- a) krant
- b) internet
- c) folders
- d) televisie
- e) Anders, namelijk....

23. Is deze manier van promoten goed bevallen? En hoe komt dit volgens u?

24. Is er voor aanvang van de castratieactie onderzocht wat de motivatie van de doelgroep was om de kat niet te laten castreren?

- a) ja
- b) nee

25. Zo ja, wat was de voornaamste reden van de doelgroep om het dier niet te laten castreren?

26. Is er onderzoek gedaan naar de factoren die ervoor zorgden dat de doelgroep de kat(ten) wel tijdens de actie liet(en) castreren?

- a) ja
- b) nee

27. Zo ja, wat waren deze factoren?

28. Wat was de hoogte van de korting ten opzichte van de castratieprijs bij poes of kater?

**Poes:** aantal Euro korting: .... Castratieprijs (excl. korting) : ...

**Kater:** aantal Euro korting: .... Castratieprijs (excl. korting) : ...

29. In hoeverre droegen de betrokken dierenartsen, de landelijke afdeling en uw eigen afdeling bij aan de korting op de castratieprijs (in procenten)?

**Dierenarts:** .....%

**Landelijke afdeling:** .....%

**Eigen afdeling:** .....%

30. Zou u de castratieactie nog eens herhalen?

- a) ja
- b) nee

31. Zo ja, waarom wel?

32. Zo nee, waarom niet?

33. Wat zou u bij eventuele herhaling van de actie veranderen?

34. Hoe denkt u dat deze veranderingen de effectiviteit kunnen verhogen?

35. Eventuele opmerkingen/suggesties:

Dank u wel voor de medewerking

## Bijlage VI Vragenlijst Interview Zwerfkatwerkgroepen

### Inleidend

- 1 Wat was de reden dat jullie met dit project zijn begonnen?

### Voorlichting en communicatie

- 2 Hoe verloopt de communicatie binnen het project?
- 3 Op welke manier informeren jullie de burgers over het project?
- 4 Welke informatie krijgen de burgers over het project?
- 5 Hoe verkrijgen jullie de medewerking van de bewoners?
- 6 Op welke vlakken werken jullie samen met de bewoners?
- 7 Hoe is het beleid t.o.v de mensen die de zwerfkatten voeren?
- 8 Wat wordt er gedaan aan voorlichting met betrekking tot het houden van katten?
- 9 Hoe gaan jullie om met negatieve reacties?
- 10 Wat voor afspraken zijn er met de zwerfkattenopvang?
- 11 Welke afspraken hebben jullie met dierenartsen gemaakt?
- 12 Welke rol speelt de gemeente in het project?
- 13 Hebben jullie ook gecommuniceerd met andere werkgroepen?
- 14 Wordt er teruggekoppeld naar de landelijke dierenbescherming?

### Personeelsbeleid

- 15 Hoeveel vrijwilligers zijn er bij het project betrokken?
- 16 Hebben jullie richtlijnen waaraan de vrijwilligers zich dienen te houden?
- 17 Wordt er in vaste duo's/teams gewerkt?
- 18 Is er een vangnet m.b.t. het uitvallen van personeel (bij controle vangkooien)?
- 19 Op welke manier worden de vrijwilligers tegen ziektes beschermd?
- 20 Op wat voor manier worden de vrijwilligers geschoold?

### Wet en regelgeving

- 21 Aan welke wet- en regelgeving dienen jullie je te houden?
- 22 Welke vergunningen hebben jullie nodig?
- 23 Hoeveel mensen met een vangvergunning zijn er nodig zijn om de actie succesvol uit te voeren?
- 24 Sluiten jullie contracten af met vrijwilligers?

### Vangmethoden en huisvesting

- 25 Welke uitrusting hebben de vrijwilligers bij zich?
- 26 Wat voor vangkooi gebruiken jullie?
- 27 Waarop baseren jullie het besluit om ergens vangkooien te plaatsen?
- 28 Op welke manier wordt het vangen van huiskatten tegengegaan?
- 29 Op welke manier zorg je ervoor dat er geen andere diersoorten in de vangkooi terechtkomen?
- 30 Waar plaatsen jullie de vangkooien?
- 31 Hoeveel vangkooien plaatsen jullie samen?
- 32 Welk lokmiddel wordt in de vangkooi gebruikt?
- 33 Plaatsen jullie ook water in de vangkooi?
- 34 Op welke manier worden de vangkooien bewaakt?
- 35 Hoe vaak worden de vangkooien gecontroleerd?
- 36 Hoelang zitten de dieren maximaal in de vangkooi?
- 37 Wat wordt er gedaan als er meerdere katten in 1 vangkooi zitten?
- 38 Hoe worden de katten vanuit de vangplaats naar de opvang vervoerd?

- 39 Waar worden de gevangen katten opgevangen en gecastreerd?
- 40 Hoeveel tijd zit er tussen vangst en operatie?
- 41 Hoeveel tijd zit er tussen operatie en uitzetten?
- 42 Is het aantal katten dat gevangen wordt ook seizoensafhankelijk?

#### Ethiek en diergezondheid

- 43 Hoe proberen jullie het welzijn van de katten tijdens het (op)vangen te waarborgen?
- 44 Hoe worden katten gehanteerd?
- 45 Worden de katten gecontroleerd op kattenleukemie en kattenaids?
- 46 Worden de katten gevaccineerd, ontwormd en ontvlooit?
- 47 Wat doen jullie met niet gemerkte tamme katten?
- 48 Hoe gaan jullie om met gewonde dieren?
- 49 Wat doen jullie met zieke gevangen zwervkatten?
- 50 Wat is jullie euthanasiebeleid?
- 51 Is er binnen de opvang contact met andere katten?
- 52 Hebben jullie de mogelijkheid om zieke dieren in quarantaine te houden?
- 53 Castreren jullie ook (hoog) drachtige poezen?
- 54 Wat doen jullie als je een lacterende poes vangt?
- 55 Vanaf welke leeftijd castreren jullie kittens/jonge katten?
- 56 Waar gaan verwilderde kittens heen?
- 57 Op welke leeftijd scheiden jullie kittens van hun verwilderde moeder?
- 58 Welke eisen stellen jullie aan een gastgezin voor kittens?
- 59 Op welke manier worden de katten gemerkt?

#### Ethologie

- 60 Wat wordt er gedaan met katten waarvan het vermoeden bestaat dat ze niet 100% wild zijn?

#### Bedrijfseconomie

- 61 Doen jullie aan fondsenwerving speciaal voor dit project? Hoe?
- 62 Hebben jullie afspraken met leveranciers (vangkooien, medicijnen schoonmaakmiddelen, voeding)?
- 63 Wat zijn de kosten m.b.t. de promotie?
- 64 Wat zijn de kosten van de vanguitrusting?
- 65 Wat zijn de kosten per zwervkat? Verschil poes en kater?
- 66 Hoe worden de kosten van het project verdeeld?

#### Populatiebiologie

- 67 Hebben jullie de populaties onderzocht en hoe is dit dan gedaan?
- 68 Waar worden de gecastreerde dieren uitgezet?
- 69 Vindt er nacontrole plaats onder de populatie gecastreerde zwervkatten?
- 70 Wordt de gezondheid van de teruggeplaatste katten in de gaten gehouden?
- 71 Wordt er onderzoek gedaan naar de ontwikkeling van de populaties?
- 72 Worden gecastreerde populaties op regelmatige tijden gevoerd?

#### Overig

- 73 Tegen welke problemen zijn jullie met het project aangelopen en hoe hebben jullie die aangepakt?
- 74 Tegen welke valkuilen zijn jullie aangelopen tijdens het opzetten/uitvoeren van het zwervkattencastratieproject?
- 75 Hebben jullie algemene tips?

- Fiore, C.A., & K.B.Sullivan, 2000, Domestic cat (*Felis catus*) predation of birds in an urban *environment*, [http://www.geocities.com/the\\_srco/Article.html](http://www.geocities.com/the_srco/Article.html), viewed 04/02/2004.
- Fitzgerald, B.M. & D.C. Turner, 2000, *Hunting behaviour of domestic cats and their impact on prey populations*, pp. 153-175, In: Turner, D.C. & P. Bateson (ed.), 2000, *The Domestic Cat. The biology of its behaviour*, Cambridge University Press, Cambridge, UK.
- Forum welzijn gezelschapsdieren, 2006, *Gedeelde zorg, actieplan*, advies Raad voor dierenaangelegenheden, 2006/01, Den Haag.
- França, L.R. & C.L. Godinho, 2003, *Testis Morphometry, Seminiferous Epithelium Cycle Length, and Daily Sperm Production in Domestic Cats (Felis catus)*, *Biology of Reproduction*, Vol. 68, pp. 1554-1561.
- Frantz A.C.; Pope L.C.; Carpenter P.J.; Roper T.J.; Wilson G.J.; Delahay R.J.; Burke T., 2003, *Reliable microsatellite genotyping of the Eurasian badger (Meles meles) using faecal DNA*, *Molecular Ecology*, Volume 12, Number 6, pp. 1649-1661(13).
- Frantz, A.C., M.Schaul, L.C.Pope, F.Fack, L.Schley, C.P.Muller & T.J.Roper, 2004, *Estimating population size by genotyping remotely plucked hair: the Eurasian badger*, *Journal of Applied Ecology*, Vol.41, pp.985-995.
- George, W.G., 1974, *Domestic cats as predators and factors in winter shortages of raptor prey*, *The Wilson Bulletin*, Vol.86, No.4, pp. 384-395.
- Gould, W.R. & K.H.Pollock, 1997, *Catch-effort maximum likelihood estimation of important population parameters*, *Canadian Journal of Fisheries and Aquatic Science*, Vol. 54, pp. 890-897.
- Hameleers, R., 2003, *Handboek zwerfkatten- en kittenopvang*, Nederlandse vereniging tot Bescherming van dieren, Den Haag.
- Harder, J.D. & R.L. Kirkpatrick, 1994, *Physiological methods in wildlife research*, pp. 275- 306, In: Bookhout, T. (ed.), 1994, *Research and Management Techniques for Wildlife and Habitats*, The Wildlife Society, Bethesda MD, United States.
- Hofman, M.P.G. & J. Postma, 2006, *Gentypering en aantalschatting van de katten in de duin –en kweldergebieden van Ameland*, Intern Rapport bij het afstudeeronderzoek 'Katten *Felis catus* in de duin- en kweldergebieden van Ameland; grootte, samenstelling en herkomst van de populatie', opleidingen Diermanagement en Milieukunde, Hogeschool Van Hall Larenstein, Leeuwarden.
- Jansman, H. & G. Müskens, 2001, *Sectieresultaten verwilderde katten Felis catus te Vlieland*, Sectierapport 2001-1, Alterra Green World Research, Wageningen.
- Jones, E. & B.J. Coman, 1982, *Ecology of the feral cat Felis catus in south-eastern Australia. II Reproduction*, *Australian Wildlife Research*, Vol.9, pp. 111-119.
- Kays, R.W. & A.A.DeWan, 2004, *Ecological impact of inside/outside house cats around a suburban nature preserve*, *Animal Conservation*, Nr.7, pp. 273-283.
- Kanchuk, M.L., R.C. Backus, C.C. Calvert, J.G. Morris & Q.R. Rogers, 2003, *Weight Gain in Gonadectomized Normal and Lipoprotein Lipase-Deficient Male Domestic Cats Results from Increased Food Intake and Not Decreased Energy Expenditure*, *Journal of Nutrition*, Vol. 133, pp. 1866-1874.
- Knospe, C., 2002, *Periods and Stages of the Prenatal Development of the Domestic Cat*, *Anatomia, Histologia and Embryologia*, *Journal of Veterinary Medicine*, Vol.31, pp. 37-51.
- Lancia, R.A., J.D. Nichols & K.H. Pollock, 1994, *Estimating the number of animals in wildlife populations*, pp. 215-253, In: Bookhout, T. (ed.), 1994, *Research and Management Techniques for Wildlife and Habitats*, The Wildlife Society, Bethesda MD, United States.
- Lange, R., P. Twisk, A. van Winden & A. van Diepenbeek, 2003, *Zoogdieren van West-Europa*, Stichting Uitgeverij KNNV, Utrecht.
- Langeveld, M.J., 1987, *Veldkatten (Felis catus L.) op Schiermonnikoog*, Intern rapport, Rijksinstituut voor Natuurbeheer.
- Liberg, O., 1984, *Food habits and prey impact by feral and house based domestic cats in a rural area in southern Sweden*, *Journal of Mammology*, Vol.65, Nr.3, pp. 424-432.

- Liberg, O., M. Sandell, D. Pontier & E. Natoli, 2000, *Density, spatial organisation and reproductive tactics in the domestic cat and other felids*, pp. 119-147. In: Turner, D.C. & P. Bateson (ed.), 2000, *The Domestic Cat. The biology of its behaviour*, Cambridge University Press, Cambridge, UK.
- Macdonald, D.W., N.Yamaguchi & G.Kerby, *Group-living in the domestic cat: its socio-biology and epidemiology*, pp. 96-110 In: Turner, D.C. & P. Bateson (ed.), 2000, *The Domestic Cat. The biology of its behaviour*, Cambridge University Press, Cambridge, UK.
- Matson, G.M., 1981, *Workbook for Cementum Analysis*, Matson's Laboratory, Milltown, Montana, US.
- McGinnis, T., 1984, *De kattendokter*, Zomer & Keuning, Ede/Antwerpen, België.
- Mendl, M. & R.Harcourt, 2000, *Individuality in the domestic cat: origins, development and stability*, pp. 47-64 In: Turner, D.C. & P. Bateson (ed.), 2000, *The Domestic Cat. The biology of its behaviour*, Cambridge University Press, Cambridge, UK.
- Menotti-Raymond, M.A., V.A. David, L.L. Wachter, J.M. Butler & S.J. O'Brien, 2005, *An STR Forensic Typing System for Genetic Individualization of Domestic Cat (Felis catus) Samples*, *Journal of Forensic Science*, Vol.50, Nr.5, pp. 1061-1070.
- Mills, L.S., J.J. Citta, K.P. Lair, M.K. Schwartz, D.A. Tallmon, 2000, *Estimating Animal Abundance Using Noninvasive DNA Sampling: Promise and Pitfalls*, *Ecological Applications*, Vol. 10, No. 1, pp. 283-294.
- Mowat, G. & D.Paetkau, 2002, *Estimating marten Martes americana population size using hair capture and genetic tagging*, *Wildlife Biology*, Vol.8, No.3, pp. 201-209.
- Mowat, G. & C.Strobeck, 2000, *Estimating population size of grizzly bears using hair capture, DNA profiling, and mark-recapture analysis*, *Journal of Wildlife Management*, Vol.64, No.1, pp. 183-193.
- Mowat, G., C. Kyle & D. Peatkau, 2003, *Testing Methods for Detecting Wolverine*, **Alberta Species at Risk report no. 71**, Wildlife Conservation and Biodiversity Section, Fish and Wildlife Division, Alberta Sustainable Resource Development.
- Mulder, J.L., H.A.H. Jansman & J.W.B. van der Giesen, 2004, *Ecologische onderzoek aan geschoten vossen, 2002-2003*, Bureau Mulder-Natuurlijk & Alterra, Wageningen.
- Niewold, F.J.J., 1986, *Voedselkeuze, terreingebruik en aantalregulatie van in het veld opererende Huiskatten Felis catus*, *Lutra*, Volume 29, No. 1, pp. 145-183.
- Nutter, F.B., F. Jay Levine, M.K. Stoskopf, , 2004, *Reproductive capacity of free-roaming domestic cats and kitten survival rate*, *Journal of the American Veterinary Medical Association*, Vol. 225, No. 9, pp. 1399-1402.
- Pascal, M., 1981, *Structure et dynamique de la population de chat hauts de L'Archipe de Kerguelen*, *Mammalia*, Vol. 44, pp.161-182.
- Piggott, M.P. & A.C. Taylor, 2003, *Remote collection of animal DNA and its application in conservation management and understanding the population biology of rare and cryptic species*, *Wildlife Research*, Vol.30, pp.1-13.
- SOVON Vogelonderzoek Nederland, 2002, *Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. Nederlandse Fauna deel 5*, Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- SOVON Vogelonderzoek Nederland & Vogelbescherming Nederland, 2005, *Rode Lijst van de Nederlandse broedvogels*, Tirion Uitgevers B.V., Baarn.
- Taylor, D., 1986, *You & your cat*, Dorling Kindersley, London, UK.
- van Aarde, R.J., 1978, *Reproduction and population in the feral house cat, Felis catus, on Marion Island*, *Carnivore Genetics Newsletter*, Vol.3, pp.288-316.
- van Aarde, R.J., 1979, *Distribution and density of the feral house cat Felis catus on Marion Island*, *South African Journal of Antarctic Research*, Vol.9, pp.14-19.
- Verhoef-Verhallen, E., 1997, *Kattenencyclopedie*, Rebo Productions, Lisse.
- Versluys, M., H. Engelmoer, D.Blok & R.van der Wal, 1997, *Vogels van Ameland*, Friese Pers Boekerij, Leeuwarden.

## Internet

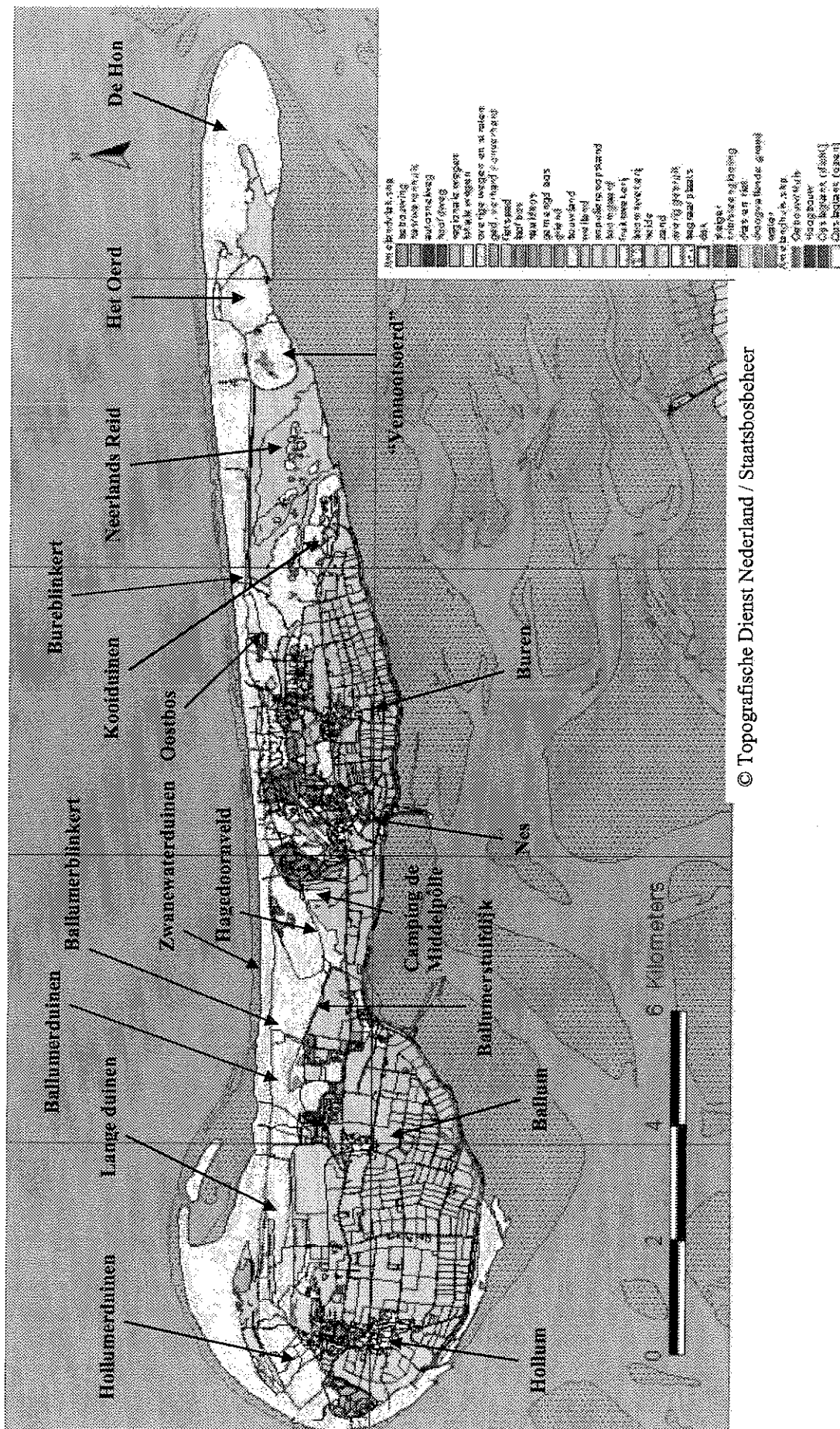
- @1 Teksten Flora- en Faunawet 2002, Ministerie van LNV, 01-04-2002,  
<http://www9.minlnv.nl>
- @2 Kat, Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging, 13 juli 2006,  
<http://www.knjv.nl>
- @3 Antwoord Landbouw op kamervragen over de kattenjacht op Ameland, Nieuwsbank, 21-02-2000,  
<http://www.nieuwsbank.nl/inp/2000/02/0217R065.htm>

## **Bijlagen**

- I. Overzichtskaart Ameland
- II. Sectieprotocol
- III. Sectieformulier
- IV. Enquête wildbeheerders
- V. Interview boerderijen
- VI. Overzichtskaart afschotplaatsen sectiekatten
  - A. West Ameland
  - B. Midden Ameland
  - C. Oost Ameland
- VII. Foto's sectiekatten
- VIII. Resultaten sectieonderzoek
- IX. Resultaten enquête wildbeheerders
- X. Resultaten interviews boerderijen



# BIJLAGE I – OVERZICHTSKAART AMELAND



© Topografische Dienst Nederland / Staatsbosbeheer

## BIJLAGE II – SECTIEPROTOCOL

1. Per sectiesessie kan een beperkt aantal katten worden onderzocht. Katten worden ontdooid bij kamertemperatuur. Vanwege de tijd die nodig is voor ontdooiing, worden doorgaans, afhankelijk van de beschikbare tijd en tijdstip van sectie, drie tot vier katten de avond voor de dag waarop de sectie zal plaatsvinden klaargelegd in een goed ventilerende ruimte om te ontdooien.
2. De plastic zak inclusief de kat wordt tot op 1 gram nauwkeurig gewogen in diepgevroren toestand.
3. De kat wordt uit de zak gehaald om te ontdooien. De plastic zak wordt tot op 1 gram nauwkeurig gewogen en het verschil wordt van het genoteerde gewicht afgetrokken om het gewicht van de kat (inclusief vocht) te kunnen bepalen. Dit wordt aangehouden als het uiteindelijke gewicht (gewicht na vriezen).
4. Materialen en voorzieningen worden verzameld. Snijtafel wordt geruimd. Snijset, afvalzakken voor afvoer, literatuur en andere referentiematerialen, protocol en sectieformulieren, digitale camera, meetlatten/schuifmaat en overige materialen worden klaargelegd. Voorzorgsmaatregelen m.b.t. hygiëne worden getroffen: oude kleren, labjas, stofkapje en latex handschoenen worden gedragen wanneer er contact met de katten plaatsvindt. Er wordt niet gedronken en gegeten tijdens de werkzaamheden. Alle hierna genoemde te verzamelen gegevens worden geschreven op het sectieformulier.
5. De Kat krijgt een sectiecode (bijvoorbeeld S001).
6. Vervolgens wordt de Kat op de snijtafel gelegd.
7. De Kat wordt op standaardwijze digitaal gefotografeerd: beeldvullend en aan de linker- of rechterzijde van de Kat, met infokaart erbij (voorzien van sectiecode en sectiedatum). De foto wordt van dezelfde code voorzien als die op het sectieformulier komt te staan. Van eventuele bijzonderheden worden ook foto's gemaakt.
8. Standaard worden bij elke Kat twee haarmonsters (monsters genomen uit staart, elk bestaand uit minstens 10 haren inclusief haarwortels) verzameld en opgeslagen in de vriezer, voorzien van standaardcode. Hiermee wordt een later DNA-onderzoek mogelijk gemaakt, en er wordt een monster gebruikt voor de gentypering. Haarmonsters worden in een plastic buisje met schroefdop bewaard.
9. Uitwendige kenmerken worden gecontroleerd. Controle op ras (bijvoorbeeld Europese korthaar), vachtkleur (grijsbruin tabby [eventueel met wit], rood tabby [eventueel met wit], egaal zwart [eventueel met wit], schildpad [eventueel met wit] en eventueel anders), eventueel uitwendig letsel anders dan de plek waar de kogel is gepasseerd (littekens / wonden) en andere bijzonderheden.
10. De vacht (met name kop, oren, hals en oksels) wordt gecontroleerd op eventuele afwijkingen, ziekten en parasieten. Bijzonderheden worden eventueel nader bekeken onder microscoop. Het gaat hier met name om de oormijt *Otodectes cynotis*, teken *Ixodidae*, vlooien *Siphonaptera*, luizen *Mallophaga* en schimmels *Fungi*.
11. Er wordt (in nek/rug) gecontroleerd of de Kat voorzien is van een registratiechip met een ISO-chiplezer. Bij aanwezigheid van een chip wordt de code gezocht op Internet om de eigenaar en woonplaats te achterhalen.
12. De lichaamsmaten worden gemeten met meetlint (tot op 0,5 cm nauwkeurig): totale lichaamslengte (dier plat op rug gelegd, gemeten van neuspunt tot anus) en staartlengte (van anus tot staartpunt), schofthoogte (bij gestrekte voorpoot, gemeten van teen t/m schouderblad), en achtervoetlengte (naar Lange *et al.*, 2003).
13. Het geslacht wordt bepaald.
14. Er wordt, indien het een poes betreft, gekeken naar de mate van tepelontwikkeling. Nagegaan wordt of er sprake is (geweest) van lactatie.
15. Het gebit wordt gecontroleerd. De aanwezige tanden en kiezen met de hoeveelheid aanwezige gebitsslijtage worden vergeleken met die van een standaard gebit. Ontbrekende tanden en kiezen en zichtbare slijtage worden apart genoteerd met de gebruikelijke benaming voor de tanden en kiezen volgens het Modified Triadan System (gebit opgedeeld in 4 kwadranten: bovenrechts = 1, bovenlinks = 2, onderlinks = 3, onderrechts = 4). Tandformule voor een normaal permanent gebit is  $2 \{I 3/3, C 1/1, P 3/2, M 1/1\} = 30$ , en voor een uitvallend (melk)gebit  $2 \{i 3/3, c 1/1, p 3/2\} = 26$ . (Crossley & Penman, 1995).
16. Er wordt een monster genomen van de wang-epitheelcellen en deze wordt, voorzien van code, in steriel demiwater opgeslagen in de vriezer bij  $-20^{\circ}\text{C}$ .

## BIJLAGE II – SECTIEPROTOCOL

17. De Kat wordt op de rug gelegd. Er wordt een incisie in de buik gemaakt vanaf de anus tot net voorbij de aanzet van het borstbeen. Aan beide flanken wordt de huid weggesneden.
18. Tijdens en na het opensnijden wordt de hoeveelheid onderhuids(buik)vet geschat (0 = geen vet, 1 = weinig vet (zie foto II.1), 2 = matig vet, 3 = veel vet (zie foto II.2), 4 = overvloedig vet.



Foto II.1: onderhuids vet klasse 1 (S047)



Foto II.2: onderhuids vet klasse 3 (S048)

19. Het vet dat als een vlies aan de darmen, maag en milt vastligt wordt weggesneden en gewogen (tot 1 g nauwkeurig). (Zie foto 2.8 in paragraaf 2.4.1.4 in Hofman & Postma [2006]).
20. De maag en het darmkanaal worden vervolgens uit het dier gesneden. De maagwand en het maagdarmkanaal worden geïnspecteerd op ziekten, parasieten (zoals lintwormen *Cestoda* en spoelwormen *Nematoda*) en/of bloedingen. Het darmkanaal wordt hiervoor op minstens drie verschillende plekken opgesneden (dunne en dikke darm). De maag en darmkanaal worden daarna in een sealbag, voorzien van label met sectiecode, opgeslagen in een vriezer.
21. De lever wordt weggesneden en (door een snede te maken) visueel geïnspecteerd op de aanwezigheid van parasieten en bloedingen.
22. Beide nieren, inclusief het omringende vet (aan de craniale kant tot aan de bijnier en aan de caudale kant tot de scheidingslijn van het niervet) worden weggesneden. Het totale gewicht per nier (inclusief omringende vet) wordt bepaald. Vervolgens wordt standaard van beide kanten van de nieren (evenwijdig verticaal) het vet weggesneden. Dit vet wordt apart gewogen. (Zie foto's 2.9 en 2.10 in paragraaf 2.4.1.4. in Hofman & Postma [2006]).
23. Bij een poes worden de uterus en ovaria verwijderd. In het geval van een drachtige poes wordt van de aanwezige embryo's de lengte gemeten (in mm) en het gewicht bepaald (tot 1 g nauwkeurig). De ovaria worden gecontroleerd op Corpora Lutea. Indien de poes niet drachtig is wordt het aantal littekens (Corpora Rubra) in de baarmoederwand geteld.
24. Bij een kater worden de testes verwijderd. De lengte van beide testes wordt gemeten (in mm) en het gewicht wordt bepaald (tot 1 g nauwkeurig).
25. Een deel van de onderkaak met ondersnijtanden wordt verwijderd, om naderhand eventueel *Cementum Annuli* te kunnen verrichten (Matson, 1981). Het gedeelte van de kaak moet, voor de snijtanden kunnen worden getrokken, liggend in water verhit worden tot 60-80 C gedurende minimaal 12 uren (water voorzien van Biotex of Persil Groen korrels). Om de schedel geheel schoon te krijgen moet de schedel voor ongeveer tien dagen staan. Elk kaakdeel wordt bewaard in een vriezer voorzien van code.
26. Voor de controle op resten in de maag wordt deze opengesneden. De maaginhoud wordt gewogen en vervolgens worden alle resten gesorteerd naar type voedsel. Er wordt gekeken naar resten die duiden op een afhankelijkheid van mensen. Verder wordt genoteerd wat de globale inhoud is van de maag, met een verdeling in algemene groepen (bijvoorbeeld zoogdier *spec.* of muis *spec.*, vogel *spec.*, etc.).
27. Er wordt gecontroleerd of het sectieformulier volledig is ingevuld.
28. Afvalresten en de resten van de katten worden verzameld en in overleg afgevoerd voor destructie.
29. De werkplek en de gebruikte materialen worden schoongemaakt met alcohol en opgeruimd.

BIJLAGE III – SECTIEFORMULIER

**Sectieformulier: De katten van Ameland**

Sectienummer:

Datum sectie: ..... Uitgevoerd door: .....

Afschotnummer:

**Algemeen**

♂/♀: ..... Vachtkleur(en) en patroon: .....

Leeftijd: ..... jaar/maand # jaarringen: ..... Juv. / Adult Status (gezond/ziek):.....

**Gewicht (in g) en afmetingen (in cm)**

Gewicht inclusief zak : ..... g Zak: ..... g Gewicht van de kat:  g

Kopromplengte: ..... cm Staartlengte: ..... cm Afstand tussen bovenste hoektanden: ..... cm

Totaallengte: ..... cm Schofthoogte: ..... cm Achtervoetlengte: ..... cm

**Conditie**

Onderhuids vet: 0 1 2 3 4 ? Niergewicht: L .....g R ..... g

Vet tussen darmen: ..... g Niervetgewicht: L..... g R..... g

Niervetindex: L ..... & R..... → NVI totaal: .....

Endoparasieten (soort, plaats, indicatie hoeveelheid): .....

Ectoparasieten (soort, plaats, indicatie hoeveelheid): .....

Gebit: Opmerkingen: .....

Slijtage: .....

**Voortplanting**

Drachtig / niet drachtig geweest ♀

Lacterend / niet lacterend

Aantal Corpora Lutea: .....

Embryo's: .....

Corpora Rubra: .....

Gewicht(en) (per) embryo's: ..... g

Lengte(s) (per) embryo('s): ..... mm

Gesteriliseerd / gecastreerd: Ja / Nee

Lengte testes: .....+..... mm ♂

Gewicht testes: .....+..... g

**Maaginhoud**

Gewicht inhoud:  g

Bestanddelen:

.....%

.....%

.....%

.....%

Haar-/feces-/wangcel-monster:

Foto:

Chipnummer:

## BIJLAGE IV – ENQUÊTE WILDBEHEERDERS

### Vragenlijst ten behoeve van het Kattenonderzoek door Van Hall Larenstein



Nes, 3 april 2006

Beste jager,

Momenteel zijn we bezig met een afstudeeronderzoek voor Hogeschool Van Hall Larenstein, waarbij we de kattenpopulatie in de duingebieden van Ameland zo compleet mogelijk in beeld willen krijgen. Daarbij zouden we graag gebruik maken van uw jachtresultaten. Als aanvulling op de officieel aangeleverde aantallen bij de WBE, hebben we hieronder een paar vragen opgesteld die ons goed kunnen helpen bij het onderzoek. U kunt uw ingevulde formulier inleveren bij Paul Kiewiet, of opsturen naar onderstaand adres. Wij ontvangen uw reactie graag **voor 1 mei 2006**. Wij hopen op uw medewerking!

**Naam:** .....

**Tel:** .....

- 1) Hoeveel katten heeft u in totaal gevangen en geschoten (met vallen en tijdens de voetjacht) in het jachtseizoen 2005-2006?

.....

- 2) Kunt u in onderstaande tabel aangeven welke kat u waar geschoten heeft en op welke manier (voetjacht of val)? Mogelijk heeft u nog extra informatie verzameld, zoals geslacht van de geschoten katten, datum van afschot en indicatie van de leeftijd. Deze gegevens kunt u in de laatste kolommen invullen.

Kat	Gebiedsnaam en/of paalnummer(s)	Voetjacht of Val	Datum (hoeft niet exact)	Geslacht	Jong/Volwassen
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					

Als u nog meer katten heeft geschoten, kunt u verder gaan op de achterkant van het formulier.

U wordt alvast heel hartelijk bedankt voor uw medewerking!  
Met vriendelijke groeten,

Maarten Hofman en Jelle Postma

## BIJLAGE V – INTERVIEW BOERDERIJKATTEN

Naam: .....  
Adres: .....  
Datum: ... / ... / 2006

### Boerderijkatten op Ameland

1. Heeft u katten? Ja / Nee (schrappen wat niet past)  
→ *Indien Nee, ga naar vraag 12*
2. Hoe bent u aan uw katten gekomen?  
.....  
.....
3. Hoeveel katten heeft u?
  - a. Aantal vrouwtjes.....leeftijd(en)..... gesteriliseerd? Ja / Nee
  - b. Aantal mannetjes.....leeftijd(en)..... gecastreerd? Ja / Nee
  - c. Geslacht onbekend .....leeftijd(en).....
4. Komen de katten in huis? Ja / Nee (schrappen wat niet past)
5. Voert u ze? .....
6. Wat, hoeveel en hoe vaak?.....
7. Hoeveel nesten hebben uw katten gehad in 2005?.....
  - a. Van hoeveel verschillende katten .....
  - b. Hoeveel jongen werden er per nest geboren? .....In totaal .....
  - c. Hoeveel zijn er nog over? .....
  - d. Wat denkt u ermee te gaan doen of wat heeft u met de jongen gedaan? .....
  - e. Hoeveel katten wilt u houden en wat doet u eraan om dit aantal te bereiken? (vb sterilisatie, castratie, weggeven of doden van jongen)  
.....
8. Worden uw katten ingeënt tegen ziekten? Ja / Nee (schrappen wat niet past)
  - a. Zoja, tegen welke ziekten? .....
9. Verdwijnen er wel eens katten? Ja / Nee (schrappen wat niet past)
  - a. Datum van verdwijning ..... eventuele terugkomstdatum .....
  - b. Datum van verdwijning ..... eventuele terugkomstdatum .....
10. Komen er wel eens vreemde katten aanlopen? Ja / Nee (schrappen wat niet past)
11. Kunt u een indicatie geven hoeveel dat er zijn geweest afgelopen jaar en globaal welke periode (vb. vooral in de zomer of in de herfst)? .....



